

วิทยานิพนธ์

โครงสร้างอำนาจของชุมชน ;

ศึกษากรณีชุมชนชาวอโศก

Community Power Structure : A Case Study of Asoka Community

โดย

นางสาวธัญญา สนิทวงศ์ ๓ อยุธยา

เสนอต่อคณะพัฒนาลังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เพื่อเป็นส่วนประกอบของการศึกษา

สำหรับปริญญา

พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม)

๒๕๓๖

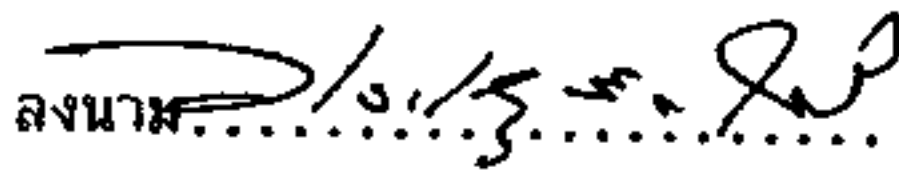
วิทยานิพนธ์ โครงสร้างอำนาจของชุมชน ; ศึกษากรณีชุมชนชาวอโศก
Community Power Structure : A Case Study of Asoka Community
โดย นางสาวธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
MISS DHANYA SANITVONG NA AYUDHYA

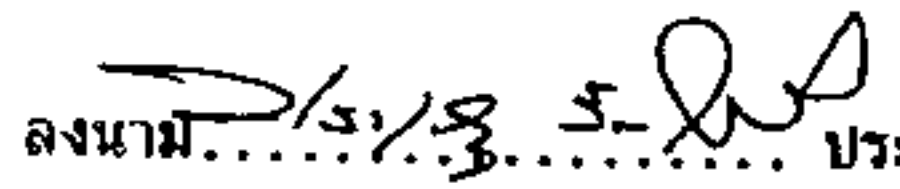
นักศึกษาคณะพัฒนาลังคม รุ่นที่ ๑ (ภาคพิเศษ กทม.) รหัส ๔๓๐๓๔๑๒๒

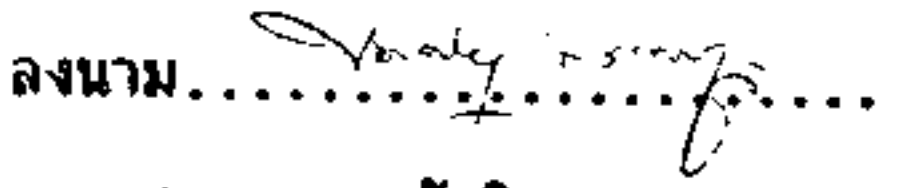
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม) ได้

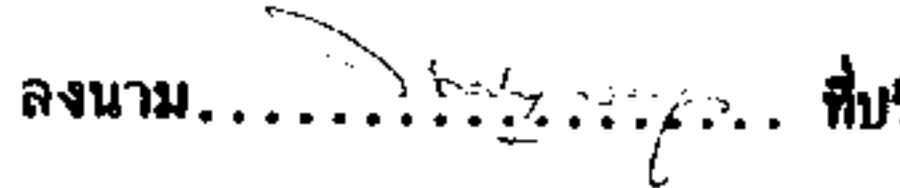
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ลงนาม.......... ประธาน
(อ.ประเสริฐ รักไทยดี)
วันที่ 30 ธันวาคม 2536

ลงนาม.......... ประธาน
(อ.ประเสริฐ รักไทยดี)
วันที่ 30 ธันวาคม 2536

ลงนาม.......... ที่ปรึกษา
(รศ.ดร.รัตติยา กวรรณสุต)
วันที่ 30 ธันวาคม 2536

ลงนาม.......... ที่ปรึกษา
(รศ.ดร.รัตติยา กวรรณสุต)
วันที่ 30 ธันวาคม 2536

ลงนาม.......... ที่ปรึกษา
(อ.วิชัย รูปขำดี)
วันที่ 30 ธันวาคม 2536

ลงนาม.......... ที่ปรึกษา
(อ.วิชัย รูปขำดี)
วันที่ 30 ธันวาคม 2536

คณะพัฒนาลังคม ออนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม)

.... คณบดี
(อ.วิชัย รูปขำดี)
วันที่ 30 ธันวาคม 2536

ชื่อวิทยานิพนธ์	โครงสร้างอำนาจของชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนชาวอโศก COMMUNITY POWER STRUCTURE : A CASE STUDY OF ASOKA COMMUNITY
ชื่อนักศึกษา	นางสาวธัญญา สนิทวงศ์ ๓ อยุธยา
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี
ชื่อปริญญา	พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาลังคม)
สาขาวิชาเอก	การวิเคราะห์นโยบายและการวางแผนทางสังคม
ปีการศึกษา	๒๕๓๖

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาโครงสร้างการปกครองในชุมชนชาวอโศก ซึ่งถือกำเนิดมาจากกลุ่มผู้เลื่อมใสศรัทธาในแนวการสอนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของพระโพธิ์รักษ์ แห่งสำนักสันติอโศก จนกระทั่งมีการรวมตัวกันจัดตั้งชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ มีการปกครองโดยใช้พระธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีการประพฤติปฏิบัติที่ "ทวนกระแส" ค่านิยมโลก เน้นความมัธยัสถ์ ซื่อสัตย์ เสียสละ ไม่สะสม มุ่งสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ฯลฯ โดยที่การศึกษาตามรูปแบบโครงสร้างอำนาจของชุมชนแบบ สังคมมวลชน หรือ Popular Rule Model ซึ่งเน้นเรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่ยึดโยงกันด้วยวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติ มีสถานของการเป็นเจ้าของชุมชนและเห็นความสำคัญของการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน ยอมรับมติเสียงส่วนมาก และมีการกระจายอำนาจออกจากส่วนกลาง ฯลฯ

จากการศึกษาทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นสังคมอโศก กฎระเบียบ วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งได้ทำการออกแบบสอบถามสมาชิกชาวอโศกกว่า ๔๐๐ ราย ผลปรากฏดังนี้

๑. การปกครองในสังคมอโศกแยกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส มีการจัดโครงสร้างภายในสังคมอย่างเป็นระบบและสอดคล้องประสานกัน ทั้งฝ่ายศาสนา ฝ่ายการปกครอง ฝ่ายการพาณิชย์ ฝ่ายการศึกษา และฝ่ายนันทนาการ

๒. สมาชิกชาวอโศกมีลักษณะสังคมมวลชนสูง โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ ร้อยละ ๔๔.๔ ของผู้ตอบแบบสอบถามได้คะแนนอยู่ในระดับสูง

๓. ในการจำแนกชาวอโศกตามความแตกต่างของเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ภูมิภาค รายได้ ที่พักอาศัย ระยะเวลาที่มาปฏิบัติธรรม และจำนวนสมาชิกที่ร่วมปฏิบัติธรรมว่ามีความสัมพันธ์กับการมีลักษณะสังคมพลชนต่างกันหรือไม่ และจากการศึกษา พบว่ามีความแตกต่างในบางกลุ่มและในประเด็นย่อยเท่านั้น คือ

๓.๑ ลักษณะการไม่จำกัดตนเอง พบว่าชาวอโศกที่มีภูมิลำเนาจาก กทม.มีความจำกัดตนเองมากกว่าชาวอโศกที่มาจากภูมิภาคอื่น ๆ

๓.๒ ลักษณะการใช้ชีวิตเรียบง่าย พบว่ามีอยู่ในกลุ่มการศึกษาระดับปริญญาตรีมากกว่ากลุ่มการศึกษาอื่น ๆ

๓.๓ กลุ่มมีการยอมรับในเรื่องการกระจายอำนาจ พบว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและกลุ่มผู้มีรายได้ระหว่าง ๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาทมีการกระจายอำนาจต่ำสุด

- กลุ่มเกษตรกรและรับจ้างมีความเป็นเจ้าของชุมชน(อโศก)น้อยที่สุด
- กลุ่มที่ปฏิบัติธรรมมาเป็นเวลาต่ำกว่า ๔ ปี มีสำนึกของการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนน้อยที่สุด

นอกจากนั้นชาวอโศกจะมีความคล้ายคลึงกันแทบทุกประการ

.....

Title COMMUNITY POWER STRUCTURE : A CASE STUDY OF ASOKA COMMUNITY
Name Miss Dhanya Sanitvong Na Ayudhya
Degree Master Degree in Social Development
Major Social Analysis and Planning
Academic year 1993

ABSTRACT

This research aims to study the community power structure of Asoka Community which was established by Asoka people who were followers of PRA BHODHIRAKSA, the leader of SANTI-ASOKE BUDDHIST TEMPLE.

In Asoka Community, the people strictly practiced DHAMMA strictly and performed their lives in a very special way, such as, they worked hard but consumed less, they required their living on minimum basic needs.

The scope of this research is taken covering with all activities in the community; such as, regulations, agreement, cultures and traditions. Four hundred administered questionnaires are distributed to Asoka people.

The conclusion of findings are as followed:

1. Social structure in the community was divided into 2 divisions MONASTRY and PEASANTRY, both followed PRA DHAMWINAI strictly. In peasantry division, it consisted of social functions including political function, educational function, economical function, religion function and recreational function.

2. Asoka people was highly characterized of MASS SOCIETY. About 88.5% of samples was in the highest level of sense of mass society.

3. Asoka people, in any which way of classification, were almost non-identifiable. There were only a few classifications which appeared the differences between groups. They are:

- Sense of Humanity was low in BMA people compared to people from other parts of Thailand especially from the Northeast.
- Simplicity was high in people with bachelor degree graduated in at least.
- Attitude toward Decentralization was low in people of elementary education and of those earned 3,001 - 6,000 baht per month.
- Sense of Community was low in group of farmers and labourers.
- Sense of Participation was low in people who practiced DHAMMA within 1 - 5 years.

.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นจากความปรารถนาอันแรงกล้าของผู้เขียนที่จะนำเสนอความคิดโครงสร้างอาณาจักร
ลักษณะสังคมมวลชนเผ่าชยาหาให้เป็นภาพานเชิงรูปธรรม โดยนำเสนอเอกสารที่เกิดขึ้นจริง มีอยู่จริงมา
ศึกษาพิสูจน์

งานชิ้นนี้คงไม่อาจเกิดขึ้นได้เลย หากปราศจากพระโพธิ์รักชิตโต แห่งพุทธสถานสันติอโศก ผู้ซึ่งทำ
ให้ผู้เขียนได้รู้ ได้เห็น ได้เข้าใจในสาระที่แท้จริงแห่งการเกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วิชัย รูปขำดี คณบดีคณะพัฒนาสังคม ต่อคำแนะนำที่มีค่า อันทำให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ขึ้น

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ชัตติยา กรรณสูต ที่ให้ความสนใจกับงานชิ้นนี้มาแต่แรก
เริ่ม อันเป็นกำลังใจแก่ผู้เขียนอย่างใหญ่หลวง

และขอกราบขอบพระคุณเป็นที่สุดต่ออาจารย์ประเสริฐ รักไทยดี ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้เขียน
สำหรับการให้คำแนะนำช่วยเหลืออย่างไม่ว่ารู้เป้าหมาย ตั้งแต่การขึ้นแนวคิด การคิดค้นหาความสัมพันธ์
ของแนวคิดต่อสังคมตัวอย่าง การวิเคราะห์ผลการวิจัย รวมทั้งการนำเสนอในรายงานฉบับนี้

กราบขอบพระคุณอาจารย์สุภา กิรติบุตรเป็นพิเศษ สำหรับคำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูล อันมี
คุณค่าต่อผู้เขียนเป็นอย่างยิ่ง

และในที่สุด ขอขอบพระคุณเพื่อนชาวอโศกทุกท่านที่ยืนหยัดปฏิบัติตนในแนวทางอโศก ร่วมกัน
สร้างสรรค์สังคมอโศกจนเป็นปึกแผ่น เป็นความหวังให้แก่เพื่อนมนุษย์ที่ยังแสวงหาต่อไป

.....

สารบัญ

	หน้า
<u>บทคัดย่อภาษาไทย</u>	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญเรื่อง	(๖)
สารบัญแผนภูมิ	(๙)
สารบัญกริาพ	(๑๐)
สารบัญตาราง	(๑๑)
<u>บทที่ ๑</u> บทนา	๑
วัตถุประสงคในการศึกษา	๔
ขอบเขตของการศึกษา	๕
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
คานิยามทั่วไป	๕
 <u>บทที่ ๒</u>	
การเกิดและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของสังคมชาวอโศก	๑๐
การเกิดของชาวอโศก	๑๐
การเกิดสังคมอโศก	๑๔
แนวการสอนของพระโพธิรักษ์	๑๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
โครงสร้างอำนาจใน "สังคมอโศก"	๑๘
- หลักเกณฑ์การเป็นสมาชิกชาวอโศก	๑๘
- การปกครองในสังคมอโศก	๒๐
+ ฝ่ายสงฆ์	๒๐
+ ฝ่ายฆราวาส	๒๖
* ฝ่ายดูแลกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับพุทธสถาน	๒๗
* ฝ่ายปกครองในชุมชน	๓๐
* ฝ่ายการศึกษา	๓๔
* ฝ่ายอาคันตุกะอาชีพต่าง ๆ	๓๖
* หมู่กลุ่มอโศก	๓๙
- วัฒนธรรมและประเพณีอโศก	๔๐
- สรุปลัทธิอโศก	๔๓
 <u>บทที่ ๓</u>	
แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๕
แนวความคิดสังคมนวลชน	๔๗
แนวคิดของสำนักคิดคุณธรรม	๕๗
แนวคิดการพัฒนาสังคม	๕๘
งานศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๙
สรุปลัทธิของสังคมนวลชน	๖๑
กรอบแนวคิดและตัวแปรที่ศึกษา	๖๓
คานิยามเชิงปฏิบัติการ	๖๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
<u>บทที่ ๔</u>	
ระเบียบวิธีวิจัย	๗๒
กลุ่มประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	๗๒
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๓
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์	๗๓
การทดสอบความเที่ยงตรง และความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ	๗๔
<u>บทที่ ๕</u>	
สรุปผลการวิจัยและวิเคราะห์สังคมอโศก	๘๔
ผลการวิจัยลักษณะชาวอโศก	๘๔
วิเคราะห์ลักษณะชาวอโศกตามแบบสังคมมวลชน	๑๐๐
ลักษณะชาวอโศก ; ลักษณะสังคมมวลชน	๑๐๗
<u>บทที่ ๖</u>	
อภิปราย สังคมอโศก-สังคมมวลชน	๑๐๘
<u>บรรณานุกรม</u>	๑๑๒
<u>ภาคผนวก</u>	๑๑๖

.....

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ ๑ โครงสร้างการปกครองสงฆ์อโศก	๒๔
แผนภูมิที่ ๒ แสดงโครงสร้างการปกครองของสังคมอโศก	๔๒
แผนภูมิที่ ๓ แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัย	๖๖

.....

สารบัญกราฟ

		หน้า
กราฟที่ ๑	แสดงอัตราส่วนเพศชายและหญิงของกลุ่มตัวอย่าง	๓๘
กราฟที่ ๒	แสดงการจำแนกอายุของกลุ่มตัวอย่าง	๓๘
กราฟที่ ๓	" " ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	๓๙
กราฟที่ ๔	" " ภูมิภาคของกลุ่มตัวอย่าง	๓๙
กราฟที่ ๕	" " อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง	๔๐
กราฟที่ ๖	" " รายได้ของกลุ่มตัวอย่าง	๔๐
กราฟที่ ๗	" " สถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง	๔๑
กราฟที่ ๘	" " ที่พักอาศัยของกลุ่มตัวอย่าง	๔๑
กราฟที่ ๙	" " ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรมของกลุ่มตัวอย่าง	๔๒
กราฟที่ ๑๐	" " จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ร่วมปฏิบัติธรรม	๔๒

.....

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างเพศหญิงและชายต่อลักษณะสังคมมวลชน	๑๒๘
ตารางที่ ๒ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างอายุต่อลักษณะสังคมมวลชน	๑๒๙
ตารางที่ ๓ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างผู้ที่มีภูมิลำเนาต่างกัน	๑๓๐
ตารางที่ ๔ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างผู้มีการศึกษาระดับต่างกัน	๑๓๑
ตารางที่ ๕ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างผู้มีอาชีพต่างกัน	๑๓๒
ตารางที่ ๖ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างผู้มีระดับรายได้ต่างกัน	๑๓๓
ตารางที่ ๗ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างผู้มีสถานภาพสมรสต่างกัน	๑๓๔
ตารางที่ ๘ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างกลุ่มที่พักอาศัยภายในและนอกชุมชนแออัด	๑๓๕
ตารางที่ ๙ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างผู้ที่ปฏิบัติธรรมมาระยะเวลาแตกต่างกัน	๑๓๖
ตารางที่ ๑๐ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวน	
ระหว่างผู้ที่มีสมาชิกในครอบครัวมาร่วมปฏิบัติธรรม	
แตกต่างกัน	๑๓๗

.....

แนวความคิดเรื่องสังคมมวลชน

: ศึกษากรณีสหประชาชาติ

บทที่ ๑

บทนำ

สังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นที่ประเทศไทยหรือประเทศใด ๆ ต่างตกอยู่ในสภาพใกล้เคียงกันทั้งสิ้น ทั้งในเรื่องการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิต การแก่งแย่งชิงดีกัน การดิ้นรนเอาผลประโยชน์เข้าตน ฯลฯ ซึ่งลักษณะการกอบโกยแก่งแย่งกันนี้ได้จำกัดเฉพาะระหว่างมวลมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น การดิ้นรนเอาทรัพยากรธรรมชาติออกไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์แก่มนุษย์เองก็รุนแรงหนักหน่วง จนธรรมชาติซึ่งเคยเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซ้ำซากหมุนเวียนเป็นวัฏจักร ก็ไม่อาจรักษาสภาพสมดุลเช่นนั้นได้อีกต่อไป

สังคมไทยก็เฉกเช่นเดียวกัน หากศึกษาสภาพชีวิตของสังคมไทยในอดีต ทั้งจากการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี การเมือง การปกครอง ฯลฯ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คนไทยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สงบร่มเย็นเป็นส่วนใหญ่มาโดยตลอด โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ โดยเฉพาะการปลูกฝังแนวทางการปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ายังมีอิทธิพลอย่างมากต่อค่านิยม วัฒนธรรมของคนไทยมาจนปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อเรื่องบุญกรรม การสั่งสมความดี การละเว้นการทำบาป การบริจาคทาน ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางของประเทศเข้าสู่การเป็นประเทศที่ (ต้อง) กำลังพัฒนาตามกระแสการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของโลก วิถีชีวิตของคนไทยที่เคยดำเนินมาแบบเดิม ๆ เป็นเวลาช้านานก็เพียงเขินอาย

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๐๔ ประเทศไทยภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เริ่มกำหนดให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นตามคำแนะนำของธนาคารโลก ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจึงเริ่มขึ้นด้วยความร่วมมือของประเศสหรัฐอเมริกา ให้การสนับสนุนการสร้างสถาบันต่าง ๆ เช่น การตั้งคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ รวมทั้งส่งเสริมให้มีโครงการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนา ส่วนธนาคารโลกได้ช่วยเหลือในด้าน การสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่าง ๆ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ (บก.), ๒๕๓๒)

นอกจากนี้ ธนาคารโลกยังเสนอให้ก่อตั้งสำนักงานประมาณ สำนักงานส่งเสริมการลงทุน กระทรวงพัฒนาการและบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ฯลฯ ซึ่งส่วนหลักค้ำให้ประเทศไทยได้พัฒนาไปสู่การเป็นประเทศทุนนิยมที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนของเอกชน โดยเฉพาะนายทุนต่างชาติเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น

การพัฒนาอุตสาหกรรมมีผลทำให้ประเทศต่างๆ เหล่านี้เปลี่ยนแปลงจากการเป็นประเทศเกษตรกรรมเข้าสู่ภาวะทันสมัย (Modernization) ซึ่งมีจุดเด่นที่เห็นได้ชัดได้แก่ มีการสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ทันสมัย เช่น การเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของชาติ การเพิ่มรายได้ประชาชาติและอัตราเฉลี่ยของรายได้ต่อหัวของประชากรโดยทั่วไป เกิดการสร้างชุมชนเมือง (Urbanization) ขึ้น มีความทันสมัยทางวัฒนธรรม ที่สำคัญคือใช้แนวความคิดแบบสมเหตุสมผล (concept of rationality) มาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจค่าทางสังคม รวมทั้งการสร้างระบอบการปกครองประชาธิปไตยขึ้น (แนวคิดของ Rostow, อ้างใน อุทัย เลาหวิเชียร, ๒๕๒๔)

แต่การพัฒนาเข้าสู่ภาวะทันสมัยที่ทำให้เกิดข้อดีดังกล่าว กลับสร้างผลกระทบต่อสังคมอย่างใหญ่หลวงในขณะเดียวกัน เช่นการเกิดลัทธิจักรวรรดินิยมและการล่าอาณานิคมของกลุ่มประเทศที่เจริญแล้วและมีพลังอำนาจมากกว่า กลุ่มประเทศอ่อนแอกลับกลายเป็นประเทศยากจน ถูกเอารัดเอาเปรียบและดักขวางเอาผลประโยชน์ เช่น วัตถุดิบ และทรัพยากรธรรมชาติออกไปอย่างรวดเร็ว ภายในประเทศยากจนเองก็เกิด "การแตกแยกของโครงสร้างภายใน" (internal structural fragmentation) โดยส่วนที่ก้าวหน้าที่สุดของสังคมมีสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นกับระบบทุนนิยมระหว่างประเทศ ในขณะที่สังคมอีกส่วนหนึ่งมีสภาพล้าหลัง กลายเป็น "อาณานิคมภายใน" ของสังคมที่มีสภาพก้าวหน้านั้น (แนวคิดของ Cardoso, อ้างใน อุทัย เลาหวิเชียร, อ้างแล้ว) คนในประเทศเดียวกันอาจจะมีแตกต่างกันอย่างมากมายทั้งด้านระบบสังคม ที่ส่วนหนึ่งยังคงความดั้งเดิม ที่การเศรษฐกิจมีการผลิตแบบเพื่อประทังชีวิต กับภาคเศรษฐกิจสมัยใหม่ของสังคมทุนนิยม มีความแตกต่างระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเทคโนโลยี (สังคมเมือง) เกิดช่องว่างทางด้านรายได้ต่อบุคคล เมื่อระบบเศรษฐกิจการเงินและการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่ถูกให้ขยายตัวตามสภาพภูมิศาสตร์ บางพื้นที่ร่ำรวย บางพื้นที่ถูกละเลย ฯลฯ

สำหรับประเทศไทย คนไทยเริ่มรับรู้สิ่งแปลกใหม่ ซึ่งทำให้ชีวิตของตนแปลกไป เช่น การใช้รายได้เป็นเกณฑ์วัดฐานะทางเศรษฐกิจ ทำให้คนเป็นจำนวนมากต้องกลายเป็นคนยากจน ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยจนมาก่อน การขยายอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยการส่งออกสินค้าทางการเกษตร ทำให้

ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ คือ ชาวไร่ชาวนา ต้องทิ้งการปลูกพืชผักไว้บริโภค เปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจและเริ่มต้องซื้อข้าวปลาอาหารกิน ฯลฯ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นเนื่องจากการนำประเทศไทยให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ได้แก่

- อุตสาหกรรมทำให้เกิดการดึงทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างรวดเร็ว จนมีผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา ถูกทำลาย กระทบไปถึงภาคเกษตรกรรมของประเทศ
- อุตสาหกรรมทำให้เกิดการอพยพถิ่นของชาวชนบท อันนำไปสู่การล่มสลายทางวัฒนธรรม
- อุตสาหกรรมทำให้เกิดการกระจายตัวของประชาชนสู่เมืองใหญ่ และย่านอุตสาหกรรม
- อุตสาหกรรมทำให้คนหมดโอกาสพัฒนาฝีมือ โดยคนต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบผลิตเท่านั้น

นอกจากนั้น ภาวะทันสมัยซึ่งเน้นการกระจายความเจริญสู่ชนบทนั้น ก็ประสบผลสำเร็จเฉพาะในส่วนที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น เช่น การสร้างถนน ไฟฟ้า การคมนาคม รวมทั้งการก่อสร้างอาคาร สถานเริงรมย์ ศูนย์การค้า ฯลฯ เท่านั้น การพัฒนาคนให้รู้เท่าทันกับความเจริญทางวัตถุดังกล่าวหาได้บรรลุผลไม่ ผู้คนในสังคมจึงมุ่งแสวงหาวัตถุมารอบครอง ทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น การแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราสำหรับนำไปแลกกับวัตถุดังกล่าวจึงรุนแรงขึ้นทุกขณะ

ประเทศไทยนั้น ตลอดระยะเวลา ๓๐ ปีแห่งการพัฒนาสู่ความทันสมัย ตัวเลขการขยายตัวทางอุตสาหกรรม รายได้ประชาชาติ และตัวบ่งชี้ทางด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของไทยโดยรวมแล้วประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี โดยดูจากรายได้ประชาชาติในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ได้ ๑๔,๖๖๐ บาท เพิ่มขึ้นเป็น ๒๒,๔๑๔ บาท ในปี ๒๕๓๐ และเป็น ๔๑,๐๐๐ บาทในปี ๒๕๓๔ แต่เมื่อมาพิจารณาความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนระดับต่าง ๆ ทั้งชนบทและเมือง กลับพบว่ามี ความแตกต่างอย่างน่าตกใจ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงหรือกลุ่มคนรวยที่สุด ๒๐ เปอร์เซ็นต์แรก มีสัดส่วนของรายได้ต่อรายได้คนทั้งประเทศเพิ่มจากร้อยละ ๔๔.๓ ในปี ๒๕๑๔/๒๕๑๕ เป็นร้อยละ ๔๔.๕ ในปี ๒๕๓๐/๒๕๓๑ ในขณะที่กลุ่มยากจนที่สุดของประเทศ ๒๐ เปอร์เซ็นต์หลังมีสัดส่วนของรายได้ลดลงจากร้อยละ ๖.๑ เหลือเพียงร้อยละ ๔.๕ ในช่วงเวลาเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๓๔)

นอกจากจำนวนคนยากจนที่เพิ่มขึ้นตามความเจริญของประเทศแล้ว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ถูกนำมาออกมาใช้ในอัตราที่สูงมาก ทำให้ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ประมง และแหล่งแร่ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ป่าไม้ที่เคยมีอยู่ร้อยละ ๓๔ ของพื้นที่ของประเทศในปี ๒๔๒๑ (๑๐๔.๕ ล้านไร่) ลดลงเหลือร้อยละ ๒๔ ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศในปี ๒๔๓๒ (๘๐ ล้านไร่) การขยายตัวทางอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหามลพิษในด้านต่าง ๆ เช่น น้ำเน่า อากาศเสีย กากของเสียและสารอันตราย คุณภาพน้ำในแม่น้ำรวมทั้งน้ำชายฝั่งทะเลในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมเสื่อมโทรมและมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้

เมื่อหันมาพิจารณาสถานการณ์ด้านสังคม อาจกล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยกำลังถูกกระทบกระเทือนจากการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทไปเป็นสังคมเมือง มีการอพยพของประชาชนในชนบทเข้าสู่เมือง เกิดปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาการปรับตัว ปัญหาสุขภาพ เกิดความไม่มั่นคงของสถาบันครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาเยาวชนเสพยาเสพติด ปัญหาโสเภณี ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ฯลฯ

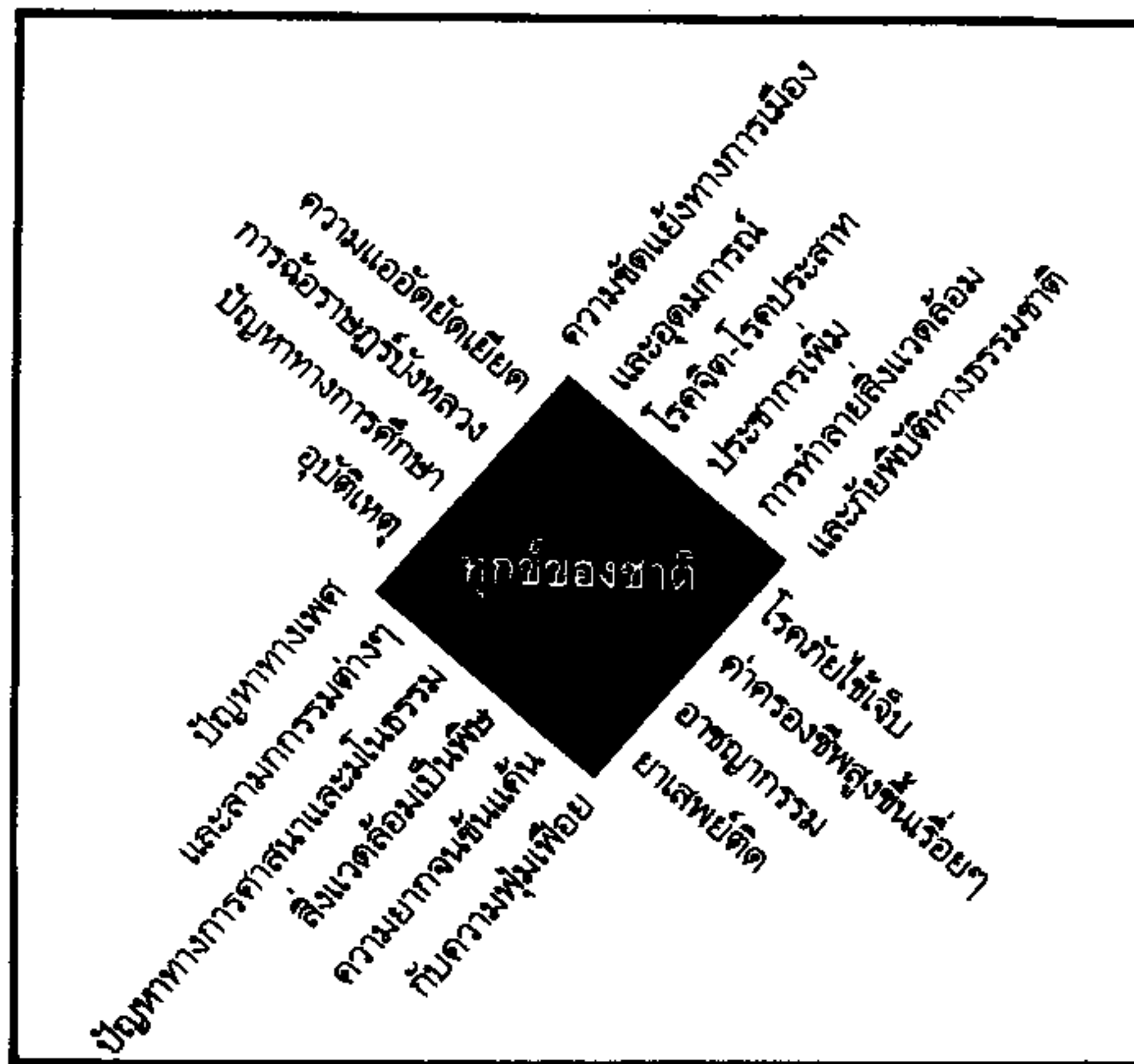
ในกรุงเทพมหานคร มีชุมชนแออัดอยู่ไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ แห่ง มีประชาชนที่ต้องอาศัยอยู่ทั้งในชุมชนแออัด รวมทั้งในบริเวณเนื้อที่ว่างได้สะพานต่าง ๆ อยู่ทั้งสิ้นประมาณ ๑,๓๐๐,๐๐๐ คน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๓๓)

ปัญหาอาชญากรรมเกิดขึ้นเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการปล้น ฆ่า ฉกชิงวิ่งราว ช่มชู้ ส้างแค้น เมาสู่ราอาละวาด ฯลฯ

เด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี ต้องเข้าสู่อาชีพค้าประเวณี ทั้งชายและหญิง ประมาณ ๑๐,๐๐๐ - ๒๐,๐๐๐ คน ขณะที่จำนวนโสเภณีทั้งประเทศมีมากถึงประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ - ๒๐๐,๐๐๐ คน (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๖)

อัตราการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เด็กต้องอยู่ในภาวะครอบครัวแตกแยกมากมาย นำมาสู่การประพฤติตนในทางที่ผิดของเด็กและวัยรุ่น เป็นผลให้เกิดปัญหาเด็กเร่ร่อน เด็กมั่วสุม เด็กติดยาเสพติด ฯลฯ ตามมาเป็นลำดับ

นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้สรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเรียกว่าเป็นความทุกข์ของชาติดังที่แสดงในรูปต่อไปนี้ (นพ.ประเวศ วะสี, ๒๕๒๖)

ปัญหามานานประการซึ่งอาจเรียกว่าเป็นความทุกข์ของชาติ

จากสังคมที่เคยอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนมีกาน้ำในศาสนา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความสามัคคี มีเมตตา กรุณา ใช้ชีวิตเรียบง่าย สันโดษ ฯลฯ ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป ลัทธิวัตถุนิยมแพร่กระจายเข้าครอบงำคนไทยอย่างรวดเร็ว เกิดสภาพปัญหาต่าง ๆ ดังแสดงในภาพ วิถีชีวิตคนไทยต้องดำเนินอยู่บนเรื่องของผลประโยชน์ คุณค่าทางด้านจิตใจลดน้อยลงจนแทบหาความเมตตา ความมีน้ำใจได้ยากยิ่ง โดยเฉพาะในสังคมเมือง การทะเลาะเบาะแว้ง การเอาชนะ การจู่โจม การประทุษร้ายร่างกายกันจนถึงชีวิต การเอาวัดเอาเปรียบ ฯลฯ เกิดขึ้นในสังคม ดูได้จากข่าวคราวที่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าวการทำร้ายร่างกาย การฆาตกรรม ปล้นจี้ การคดโกง จู่โจมจู่โจมปล้นชิง การเดินขบวนเรียกร้องความเป็นธรรม ฯลฯ จนอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยไม่ใช่ดินแดนที่มีความสงบร่มเย็นอีกต่อไป

วรพล พรหมนิบุตร เล่าถึงพฤติกรรมของผู้คนที่อยู่ในสังคมเมือง โดยเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตในชุมชนที่มีลักษณะ "ดั้งเดิม" ไว้ใน วัฒนธรรมสลาย : การทำลายและสร้างใหม่ได้กระแสนิยมเอกชนว่า

"มีเรื่องเล่ามาสู่ผู้เขียนว่า หลังจากพายุฝนฟ้าคะนองสงบลงและทำให้กิ่งไม้จากเขตรั้วบ้านจัดสรรในชานเมืองกรุงเทพมหานครแห่งหนึ่งหักลงไป ทำให้ความเสียหายต่อทรัพย์สินของเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ติดกัน เพื่อนบ้านผู้ได้รับความเสียหายดำเนินการเจรจาเรียกร้องค่าเสียหาย การเจรจากลางระหว่างกันไม่บรรลุผลสำเร็จ และเพื่อนบ้านทั้งสองฝ่ายตัดสินใจนำกรณีพิพาทไปให้ทนายความของแต่ละฝ่ายดำเนินการทางคดีแพ่ง

มีข้อเขียนชิ้นหนึ่งทางหนังสือพิมพ์รายงานว่า ที่หมู่บ้านนาหว้าใต้ ต.สำโรง อ.โพธิ์ไทร จ.อุบลราชธานี มีชาวบ้านประมาณ ๑๔๔ หลังคาเรือนอาศัยอยู่ห่างไกลความเจริญทางวัตถุและบริการทางด้านสาธารณูปโภคของรัฐ เมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้นในหมู่บ้าน เช่นการทะเลาะวิวาท การลักเล็กขโมยน้อย กรณีผู้สาวหรืออื่น ๆ คู่กรณีจะถูกนำมาไต่สวนและไกล่เกลี่ยรอบขอบต่อน้ำคณะสมาชิกอาวุโสของหมู่บ้านเพื่อหาข้อยุติภายในชุมชนนั่นเอง ถ้าหากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังไม่เป็นผลจึงจะเชิญกันมาปรึกษา และถ้าไม่สามารถหาข้อยุติได้จึงนำคู่กรณีไปส่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของบ้านเมือง" (วรพล พรหมนิมิต, ๒๕๓๔)

จะเห็นว่า ในชุมชนที่ความเจริญทางวัตถุยังไม่รุนแรง กรณีพิพาทในชุมชนจะถูกพิจารณาไกล่เกลี่ยก่อนและตัดสินกันโดยง่ายโดยสมาชิกภายในชุมชนเอง ส่วนกรณีพิพาทระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนเมืองแม้เป็นกรณีเล็ก ๆ ก็ถึงกับต้องเข้าบุคคลภายนอกหรือองค์กรที่ไม่มีความสัมพันธ์ภายในชุมชนกับคู่กรณีเข้ามาดำเนินการ การไม่ถือโทษโกรธกัน หรือการให้อภัยกันเป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่ง

ในขณะที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป พระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่คู่กับการก่อเกิดประเทศไทยมาตั้งแต่ต้น และเคยเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนไทยมีวิถีชีวิตที่สงบเย็นมาในอดีต กลับมีจากลุ่มเกลามาให้จิตใจคนไทยในปัจจุบันเหวี่ยงเหิน และรักความเรียบง่ายได้อย่างที่เคยเป็น ศาสนสถานจำนวนไม่น้อยที่กลับเป็นตัวอย่างของการนิยมวัตถุเสียเอง หรือมีเช่นนั้นก็ใช้พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องดึงดูดให้ผู้คนเข้าไปใช้บริการ โดยอ้างว่าพิธีกรรมเหล่านั้น จะช่วยให้ความทุกข์ของเขาเหล่านั้นลดลงได้ ฯลฯ แหล่งที่ให้ความร่วมมือแก่จิตใจอย่างแท้จริงจึงหาได้ยากยิ่งขึ้นทุกขณะ

แต่ไม่ว่าจะหาได้ยากสักเพียงใด คนไทยซึ่งยังคงมีจิตวิญญาณแห่งความสันโดษจำนวนไม่น้อยก็ยังพากันแสวงหาแหล่งหรือสังคมที่ยังเหลือสภาพดั้งเดิมดังกล่าว เพื่อเป็นแหล่งที่จะดับความวุ่นอันเกิดจากการดำรงชีวิตสมัยใหม่ สำหรับพักพิงทั้งที่ถาวร หรืออย่างน้อยก็เป็นการชั่วคราว แหล่งพักพิงดังกล่าว จะเป็น

วัด สำนักสงฆ์ หรือสำนักปฏิบัติธรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมที่กระทำกันในวัดอย่างแพร่หลายมักได้แก่ การถือศีล การทำวิปัสสนากรรมฐาน การทำสมาธิ เป็นต้น

ในบรรดาสถาบันดังกล่าวนี้สำนักสันติอโศกเป็นแหล่งพักพิงแห่งหนึ่งซึ่งมีผู้ให้ความสนใจเข้าไปศึกษาธรรมะ และพากันปฏิบัติตนเองตามแนวทางนั้นกันอย่างแพร่หลาย เกิดเป็นกลุ่มคนขนาดใหญ่มากขึ้นทุกขณะ การปฏิบัติตนของสมาชิกจะมีลักษณะโดดเด่น มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองจนเป็นที่สังเกตและวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมโดยทั่วไป

แนวทางหลักที่ผู้เข้าไปปฏิบัติธรรมในสำนักอโศกมักรับมาเป็นอันดับแรกคือ การถือศีลอย่างเคร่งครัด นับตั้งแต่ศีล ๕ เป็นขั้นต้น ซึ่งยังผลให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติตามมา คือ การลดละการเสพย์ การใช้ การคิดสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้ชีวิตเขาเหล่านั้นยุ่งยาก ร้อนรน และเหน็ดเหนื่อย ซึ่งเมื่อมีการปฏิบัติกันจริง ผู้ปฏิบัติก็พบความร่มเย็น ความเบาสบายได้จริง เกิดการฟื้นฟูชีวิตในระดับต่าง ๆ มีโอกาสนึกถึงผู้อื่น เกิดความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น สามารถเสียสละเพื่อผู้อื่นได้มากน้อยตามภูมิธรรมของแต่ละคน

เมื่อมีผู้ปฏิบัติลดละการคิด การยึด การเสพย์ การใช้ ฯลฯ จำนวนมากขึ้น ก็เกิดผู้ที่พบความทุกข์น้อยมากขึ้น จึงมีการรวมตัวทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประโยชน์ให้สังคมในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้นนอกเหนือจากการมารับฟังธรรมะแต่เพียงอย่างเดียว เริ่มจากกิจกรรมที่ไม่ซับซ้อน ไปจนถึงกิจการที่ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างเป็นทางการ เช่น การเผยแพร่อาหารมังสวิวัติ การเปิดร้านค้าที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางราชการอย่างเคร่งครัด ตั้งสำนักพิมพ์ ตั้งโรงเรียนเอกชน ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้มีการดำเนินการเช่นเดียวกับองค์กรที่มีอยู่ในสังคมปกติ ต่างกันแต่เป้าหมายของกิจกรรมนั้น ๆ ส่วนมิได้เป็นไปเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ทางวัตถุหรือกำไรเป็นหลัก แต่เพื่อเป็นเครื่องมือให้ผู้ทำกิจกรรมมาใช้สำหรับฝึกฝนตนเองในการลดละกิเลส อันจะนำไปสู่การพ้นทุกข์ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

กิจกรรมของกลุ่มอโศกมีมากขึ้น ผู้คนที่มาปฏิบัติก็มีมากขึ้นเป็นลำดับ มีการสร้างพุทธสถานขึ้นอีกหลายแห่งในหลาย ๆ จังหวัด สร้างชุมชนถาวรที่มีการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรมนำหน้า มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีระบบการผลิตปัจจัย ๔ ขึ้นในชุมชน พื้นฟูการพึ่งตนเอง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน

เมื่อเกิดกลุ่มคนและชุมชน สิ่งที่มาคือการมีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งส่งเสริมความสามัคคี การร่วมมือกัน การเสียสละ และการทำให้อยู่กัน วัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้ นอกจากจะไม่ขัดกับสังคมทั่วไปแล้ว ยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคมอีกด้วย (แสงสุธ, สารอโศก)

สมบัติ จันทรวงศ์ สรุปในรายงานการศึกษา เรื่อง ชุมชนปทุมอโศก : การศึกษาพุทธวิทยาไทย ว่า

"อาจกล่าวได้ว่า การเน้นระดับสังคมตัวอย่างนั้น นอกจากจะเป็นบทพิสูจน์ถึงอันสงฆ์ของศีล ๘ ต่อสังคมในชั้นทดลองแล้ว หากประสบความสำเร็จด้วยดี ก็ย่อมจะเป็นทางออกที่สอนแก่สังคมวงกว้าง เป็นบทเรียนของมนุษยชาติต่อไป" (สมบัติ จันทรวงศ์, ๒๕๓๑)

สังคมของชาวอโศกเป็นสังคมที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยปัจจุบัน ไม่ได้มีการแยกออกไปตั้ง ณ ที่แห่งใด มีการเจริญเติบโตขึ้นเป็นลำดับตามเหตุปัจจัย และความพร้อมของบุคคลในสังคม มีองค์การที่ทำกิจกรรมหลากหลายตามความรู้ความสามารถและความชำนาญของสมาชิก มีการจัดการในสังคมอย่างเป็นระเบียบโดยยึดหลักคุณธรรม มีการปกครองโดยคณะหรือกรรมการ ไม่มีการรวบอำนาจไว้ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง การตัดสินใจจะเข้าทำกิจกรรมใด ๆ เกิดจากความสมัครใจและสำนึกของการมีส่วนร่วมของบุคคลนั้น ๆ เอง

ในส่วนของบุคคลในสังคม ทุกคนจะหันมาใช้ชีวิตเรียบง่ายโดยไม่มีเครื่องกำบัง มีความเป็นอยู่ที่กลมกลืนกับธรรมชาติ หลีกเลี่ยงการเบียดเบียนธรรมชาติทั้งปวง รวมทั้งมีสำนึกของการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในชุมชนด้วย

๒. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- ๒.๑ เพื่อศึกษาให้ทราบถึงการจัดโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวอโศก
- ๒.๒ เพื่อทดสอบทฤษฎีโครงสร้างอำนาจตามรูปแบบสังคมมวลชน (Mass Society or Populism)
- ๒.๓ เพื่อแสดงลักษณะการปกครองในชุมชนอโศก
- ๒.๔ เพื่อหาลักษณะความเป็นสังคมมวลชนในชุมชนชาวอโศก

๓. ขอบเขตของการศึกษา

๓.๑ กิจกรรมที่สำคัญที่ดำเนินการโดยชาวอโศก ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา การพาณิชย์ การเมือง การศึกษา และนันทนาการ

๓.๒ บุคคลที่เป็นชาวอโศกทุกฝ่าย ทั้งนักบวชและฆราวาส

๔. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๔.๑ การศึกษานี้จะช่วยยืนยันทฤษฎีโครงสร้างอำนาจตามรูปแบบสังคมมวลชน (Mass Society หรือ Populism) อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

๔.๒ การศึกษานี้จะเป็นการเสนอทางเลือกทางหนึ่งในการจัดรูปแบบสังคมที่พึงปรารถนา

๔.๓ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยต่อ ๆ ไปในด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างและบริหารสังคมมวลชน

๕. คำนยามทั่วไป

ชาวอโศก หมายถึงกลุ่มบุคคลที่ศึกษาและปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีพระโพธิรักษ์ และภิกษุสงฆ์เป็นผู้พาพาให้ปฏิบัติ โดยการถือศีล ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต และทำงานศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดังกล่าวจะเป็นชาวอโศกโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องมีผู้รับรองอย่างเป็นทางการ

ญาติธรรม หมายถึง หมู่กลุ่มชาวอโศกที่นับถือเป็นญาติกันทางธรรม

.....

บทที่ ๒

การเกิดและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของสังคมชาวอโศก

๑. การเกิดของชาวอโศก

ชาวอโศกมีการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อนเมื่อนายรัก รักพงษ์เริ่มทำงานศาสนาโดยการออกอภิปรายเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ ผู้ฟังที่เกิดความเข้าใจธรรมะที่นายรักบรรยายและคอยติดตามฟังอยู่เป็นประจำมีจำนวนมากขึ้นเป็นลำดับ จนนายรัก รักพงษ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดอโศการาม หมู่กลุ่มชาวอโศกก็ยิ่งเกิดการรวมตัวกันชัดเจนขึ้น

๑.๑ ชีวิตประวัติพระโพธิ์รักชาติ (ปัจจุบันใช้ฉายา สมณะโพธิ์รักษ์)

ปิยนถ วรศิริ สรุปรประวัติโดยย่อของพระโพธิ์รักษ์ในวัยเด็กและวัยหนุ่มไว้ดังนี้ (ปิยนถ วรศิริ, ๒๕๓๓)

พระโพธิ์รักษ์เกิดเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๑ ตรงกับวันอังคาร แรม ๔ ค่ำ เดือน ๑ ปีมะเมียที่ตำบลขุขันธ์ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เดิมชื่อมงคล รักพงษ์ เปลี่ยนเป็นรัก รักพงษ์ในภายหลัง เป็นบุตรคนโตของนายทองสุข แซ่โจ้ว และนางบุญโฮม รักพงษ์ เมื่ออายุยังไม่ครบ ๑ ขวบ บิดาได้ถึงแก่กรรม จึงอยู่กับบิดาเลี้ยงที่ชื่อสิบโทเจย รักพงษ์มาโดยตลอด

โดยพื้นเพเดิมทางบ้านมีฐานะปานกลาง ต่อมาฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตกต่ำลง ในฐานะบุตรคนโตจึงเป็นผู้ชายจึงต้องช่วยตนเองและช่วยงานทางบ้านมาตั้งแต่อายุน้อย และในภายหลังได้พยายามชวนชวาวอุปการะน้อง ๆ ทุกคน จนเติบโตพอที่จะพึ่งตนเองได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นประสบการณ์ที่ค่อย ๆ ปลูกฝังนิสัย ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถรอบตัวให้แก่ตน ด้วยเหตุที่ต้องช่วยผู้มีการดูแลเหล่านั้นทำงานต่าง ๆ นานา และจากการที่ต้องทำงานสารพัดชนิดเพื่อแลกกับรายได้เพื่อมาจุนเจือครอบครัว น่าจะเป็นหนทางให้พระโพธิ์รักษ์เป็นคนรอบรู้เกินกว่าคนรุ่นราวคราวเดียวกันจะมีได้

ในด้านการศึกษา เนื่องจากชีวิตในวัยเด็กต้องโยกย้ายที่อยู่ตามผู้มีอุปการคุณเป็นิจ จึงปรากฏว่า ต้องโยกย้ายโรงเรียนรวม ๔ แห่งใน ๔ จังหวัด เมื่อถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๔ ได้เข้าศึกษาที่ โรงเรียนสีตบุตรบารุง กรุงเทพมหานคร จากนั้นได้เข้าศึกษาที่แผนกจิตรศิลป์ วิทยาลัยเพาะช่างในราว ปี พ.ศ. ๒๔๙๖ - ๒๕๐๐ จนจบชั้นปีที่ ๔ ได้รับประกาศนียบัตร บวช. และบวส. ระหว่างที่เรียนอยู่นี้ได้ ทำงานพิเศษเพื่อจุนเจือตนเองและน้อง ๆ เช่น รับจ้างซึ่งกรยานส่งหนังสือพิมพ์ รับจ้างเขียนป้ายโฆษณา ภาพยนต์ สอนหนังสือ แต่งเพลง เขียนเรื่องสั้น โคลงกลอน ส่งไปลงตามนิตยสารต่าง ๆ

ในสมัยที่ศึกษาอยู่ที่วิทยาลัยเพาะช่าง ความเป็นผู้นำสังคมได้เริ่มฉายแววระดับหนึ่ง โดยได้รับเลือกเป็นหัวหน้าชั้น ประธานอาชีวสัมพันธ์ และในที่สุดก็ได้เป็นประธานนักเรียน ในฐานะดังกล่าวได้ เคยประสบปัญหาขัดแย้งกับผู้บริหารระดับสูงของวิทยาลัย เรื่องการจัดทำหนังสือประจำปีของสถาบัน โดยได้ถูกสั่งระงับการจัดทำหนังสือดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่ ตนเองตั้งใจที่จะทำดีที่สุด และได้รับความสนับสนุนจากเพื่อน ๆ อย่างมาก ในที่สุดเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงด้วยสถานการณ์ที่ตึงเครียดมาก จึงได้ลาออกจากตำแหน่งประธานนักเรียนนั้นแต่เพียงผู้เดียว

เมื่อจบการศึกษาจากวิทยาลัยเพาะช่าง มารดาได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว ภาระในการเลี้ยงดูปกครองน้อง ๆ อีก ๖ คนเป็นเหตุให้ต้องเร่งชวนชวายสร้างฐานะทางเศรษฐกิจด้วยการทำงานทุกอย่างที่จะเป็นช่องทางที่จะได้เงินมา เริ่มต้นชีวิตทำงานประจำที่บริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด เป็นนักจัดรายการทั้งรายการเด็ก รายการทางการศึกษา และรายการทางวิชาการ ตลอดจนงานพิเศษอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เช่น เป็นครูสอนศิลปะ นักประพันธ์ และนักแต่งเพลง ชีวิตช่วงนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุอย่างเต็มที่ มีความต้องการในโภคทรัพย์และโลกียสุขไม่ต่างจากคนทั่วไปส่วนใหญ่เท่าใดนัก

กล่าวได้ว่า พระโพธิรักษ์ได้ชวนชวายสร้างฐานะ ฝ่าฝืนความสุขในชีวิตไปตามครรลองอิทธิพลค่านิยมทางวัตถุที่มีอยู่ทั่วไปในสังคมไทย จุดที่น่าพิจารณาเป็นอย่างมากก็คือ เหตุผลใดที่พระโพธิรักษ์ได้ละทิ้งชีวิตทางโลกที่เพียบพร้อมบริบูรณ์เข้าสู่ทางธรรม ซึ่งมีรูปแบบการดำรงชีพต่างจากชีวิตทางโลกชนิดหน้ามือเป็นหลังมือ

๑.๒ การเข้าสู่เพศบรรพชิต

พระโพธิรักษ์ต้องค้นคว้าหาความรู้ใส่ตัวเสมอ เพื่อเป็นข้อมูลสืบสำหรับงานการประพันธ์ บังเอิญ

ความสนใจเกี่ยวกับจิตศาสตร์ จึงได้ไปศึกษาการสะกดจิตที่วัดมกุฏกษัตริยาราม จนมีความรู้พอสมควร แล้วหันไปศึกษาทางด้านไสยศาสตร์ แต่ในที่สุดได้เห็นความไร้สาระในศาสตร์เหล่านี้ จึงได้หันมาสนใจในพุทธศาสนาอย่างจริงจัง

ด้วยความที่มีโอกาสคลุกคลีกับพุทธศาสน์ ทำให้พระโพธิรักษ์เห็นสภาพความจริงตามความเป็นจริง เกิดเบื่อหน่ายในการดำรงชีพ เห็นว่าชีวิตฆราวาสเต็มไปด้วยความวุ่นวาย จึงได้ลงมือปฏิบัติธรรมได้ถึงระดับที่ตัดขาดจากสังคม ซึ่งพระโพธิรักษ์ยืนยันในภายหลังว่า

"อาตมาพร้อมที่จะอยู่กับโลกได้อย่างไม่มีแผนไม่มีใช้ แต่ที่อาตมาทิ้งโลกอย่างไม่มีแผนนั้น เพราะอาตมาได้สมบัติที่ดีกว่าจริง ๆ ซึ่งคนอื่นถ้าเขาได้ เขามี เขาเป็นเช่นอาตมา เขาก็คงจะทำอย่างอาตมาทำเช่นกัน" (กลุ่มญาติธรรม, ๒๕๒๔)

การได้มาซึ่งสมบัติที่ดีกว่าตามที่พระโพธิรักษ์บอกเล่านั้น มีจุดเริ่มต้นที่ความสนใจความรู้ในเรื่องจิต ครั้งสมัยที่ทำงานอยู่ที่บริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด โดยสนใจทั้งในแง่ของวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ เคยพบฝึกหัดจนมีความเชี่ยวชาญในการสะกดจิตแบบนี้ อย่างไรก็ตาม เรื่องจิตในแง่วิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นการสะกดจิต การระลึกชาติ การใช้อำนาจจิตบังคับให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ (Telepathy) ก็ไม่อาจให้คำตอบที่ต้องการได้

ความสนใจที่เพิ่มขึ้นทำให้ได้หันมาทดลองศึกษาในแง่ของไสยศาสตร์ มีการทรงเจ้า เข้าผี ผูกสมาธิ ไปเที่ยวรอก สวรรค์ ตลอดจนเล่นฤทธิ์ เล่นเดชแบบต่าง ๆ อาทิ อยู่ยงคงกระพัน การรักษาไข้ รดน้ำมันดี ปลุกเสกเครื่องรางของขลัง นั่งทางใน การทำนายเหตุการณ์ในอนาคต ฯลฯ พระโพธิรักษ์ประสบความสำเร็จในการฝึกฝนกระทำสิ่งเหล่านี้จนมีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันมานานของอาจารย์ใหญ่ทางด้านไสยศาสตร์ด้วยผู้นึง

เมื่อได้ศึกษาในเรื่องของจิตทั้งที่เป็นวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ จนถึงจุดอื่นตัวก็ได้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่เห็นหนทางว่า วิธีชีวิตเหล่านี้จะช่วยทำให้เข้าใจเรื่องของจิตได้อย่างละเอียด ชัดเจน ยิ่งศึกษาปฏิบัติยิ่งมีคณามาก จึงได้ไปแสวงหาตามสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ อยู่ระยะหนึ่ง แต่ก็ไม่พบในสิ่งที่ประสงค์ จึงวางมือจากการศึกษาสิ่งเหล่านี้ หันมาใส่ใจกับการศึกษาหลักพุทธธรรมในส่วนที่ไม่ใช่ไสยศาสตร์ด้วยตนเอง

เริ่มต้นการศึกษาด้วยการอ่านหนังสือหลายเล่มและพิจารณาจับหลักได้ว่า แก่นสารสำคัญของศาสนาพุทธคือการสอนให้ตัดกิเลสนั่นเอง และการปฏิบัติธรรมนั้นถ้าจะทำให้เห็นผลจะต้องเอาจริง จึงได้เริ่มต้นฝึกฝนปฏิบัติลดละในเรื่องต่าง ๆ เลิกอบายมุขที่เคยหลงคิดทั้งปวง เพิ่มศีลาให้แก่ตนเอง เพิ่มการลดละในเรื่องรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลมมืออาหารจนเหลือมือเดียว ปัจจัยเครื่องใช้ต่าง ๆ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยก็ใช้สอยอย่างสมถะ ในที่สุดแม้แต่คนรักที่ตั้งใจจะแต่งงานด้วยก็ค่อย ๆ บอกเลิกไป เมื่อฝึกฝนมาถึงจุดหนึ่งก็มีความปรารถนาจะปลีกตัวออกจากโลกอย่างแรงกล้า

เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ภายหลังจากจัดกรรณการทรัพย์สินต่าง ๆ ให้น้อง ๆ จนหมดสิ้นแล้ว ได้ยื่นใบลาออกจากบริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด ทั้ง ๆ ที่กำลังประสบความสำเร็จอย่างสูงในธุรกิจบันเทิงขณะนั้น พระโพธิรักษ์ได้เสาะหาสถานที่สำหรับการปฏิบัติธรรม จนกระทั่งไปพอใจป่าเสมในวัดโคศการาม ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งใจที่จะปฏิบัติธรรมอยู่ในภูมิลำเนาเล็ก ๆ นั้นคนเดียวโดยไม่ปรารถนายุ่งเกี่ยวกับสังคมมนุษย์อีก แต่ก็ยังไม่คิดบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา ด้วยถือว่าเป็นพระตั้งแต่ยังเป็นฆราวาสนั้นแล้ว บวชหรือไม่บวชก็มีค่าเท่ากัน ระยะนั้นหนังสือพิมพ์พากันประโคมข่าวว่า คาราทีวีรายได้ ๒ หมื่นออกมุงนิพพาน

แม้ขณะนั้นพระโพธิรักษ์ยังคงตนอยู่ในเพศฆราวาส แต่ภอนหัวล้าน นุ่งกางเกงขาสั้น ไม่ใส่รองเท้าและเดินสงบก้มหน้าเมื่อไปร่วมอภิปรายธรรมกับผู้มาชักชวน โดยเริ่มครั้งแรกที่วัดนารณาสุนทรการาม ไม่ว่าจะพูดอภิปรายได้ดีเพียงใด คนฟังก็ไม่ยอมรับนับถือ ด้วยเหตุที่ผู้ฟังไม่สามารถแยกออกระหว่างสมมติสงฆ์กับอาริยสงฆ์ เมื่อมานึกขึ้นได้ในภายหลังว่า ที่ตนเองพูดอะไรไปแล้วคนไม่ค่อยจะเชื่อฟังนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความดีของตนเองที่ไม่ทำอะไรให้ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่ทางฝ่ายผู้ฟังมีอุปาทานพร้อมอยู่แล้ว เพียงแต่ตนนุ่งห่มเป็นพระเสี้อย่างเดียว ผู้คนก็จะยอมรับนับถือ

อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่พระโพธิรักษ์ได้ใช้ชีวิตในการปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดในเพศฆราวาสนี้ ได้ประจักษ์กับประสบการณ์ทางศาสนาบางอย่าง ที่ทำให้ความตั้งใจที่คิดจะปลีกตัวหลีกหนีจากสังคม โดยไม่มายุ่งเกี่ยวกับสังคมมนุษย์อีกเปลี่ยนไป ด้วยเห็นความเลื่อมใสอย่างมากของพระศาสนาประการหนึ่ง ทำให้ในที่สุดพระโพธิรักษ์ได้ดำเนินการบวชในวันเสาร์ที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ขณะเมื่อมีอายุได้ ๓๖ ปี ๓ วัดโคศการาม ซึ่งเป็นวัดฝ่ายธรรมยุต โดยมีพระราชวรคุณ เจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ โดยได้รับฉายาว่า "โพธิรักษ์โธ" อันมีความหมายว่า "ผู้รักษาความตรัสรู้"

๑.๑ การเกิดหมู่ "ชาวอโศก"

เมื่อบวชแล้ว มีการกล่าวขวัญว่าพระโพธิรักษ์เป็นพระที่สงบบำราวมยิ่ง เป็นที่ชื่นชมศรัทธาแก่บรรดาญาติโยม ได้รับนิมนต์ให้ขึ้นเทศน์บ่อยครั้ง และได้รับนิมนต์ให้ไปบรรยายธรรมที่วัดต่าง ๆ เป็นประจำ เช่น วัดนารายณ์สุทัศน์าราม วัดธาตุทอง วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ฯลฯ โดยเฉพาะที่วัดมหาธาตุนี้ได้รับนิมนต์ให้แสดงธรรมทุกสัปดาห์ที่ลานอโศก การแสดงธรรมของพระโพธิรักษ์มีลักษณะไม่อ้อมค้อม ผิดก็ว่าผิด ถูกก็ว่าถูก จนครั้งหนึ่งสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า แห่งวัดพระศรีมหาธาตุได้เคยปรามท่านครั้งหนึ่งว่า "อย่าไปว่าพาดพิงอะไรเขามากนัก"

ในส่วนของผู้นำการบรรยายธรรมะของพระโพธิรักษ์ ยิ่งนานวัน ก็ยิ่งมีผู้สนใจศึกษา และปฏิบัติตามปฏิปทาที่พระโพธิรักษ์พาทำมากขึ้น จนเกิดเป็นหมู่กลุ่มที่เรียกตัวเองว่า "ชาวอโศก" ตามชื่อวัดอโศการามที่พระโพธิรักษ์พำนัก และลานอโศกที่ท่านไปบรรยายธรรมเป็นประจำ

ระยะนั้น ชาวอโศกเริ่มกิจกรรมขึ้นแรกคือการออกหนังสือรายคาบ ชื่อว่า "อโศก" เพื่อเผยแผ่ธรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเป็นจุดเริ่มต้นของงานด้านศาสนาของชาวอโศกที่เผยแผ่เติบโตมาจนทุกวันนี้

๒. การเกิดสังคมอโศก

พระโพธิรักษ์เป็นพระที่เน้นความสำคัญของศีลตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด (ตะวัน เกียรติบุญญาฤทธิ, ๒๕๒๕) ขณะจำพรรษาอยู่ที่วัดอโศการาม มักมีเหตุการณ์ที่ทำให้ท่านมีลักษณะแปลกแยกจากหมู่สงฆ์อื่น ๆ เช่น เรื่องการขึ้นศาลาสวดมนต์ ท่านขึ้นแต่ไม่ค่อยสวดนัก ก็ขึ้นไปนั่งสงบนั่งพนมมือ อะไรที่พอสวดได้ท่านก็สวด (การสวดร้องเป็นท่านเองถือเป็นการฝึกซ้อมข้อ ๑ - นั่งจะ คีตะ วาทีตะ วิสุกัสนา เวรมณี เว้นขาดจากการขับร้องเป็นท่านเอง ฟ้อนรำ ฯลฯ) นอกจากนั้น ท่านยังมีการคบคุ้นกับพระมหานิกาย (วัดอโศการามเป็นวัดธรรมยุต) ซึ่งเรื่องนี้อุปัชฌาย์ถือเป็นเหตุขัดข้องจนถึงเรียกใบสุทธิคืน พระโพธิรักษ์จึงเดินทางไปวัดหนองกระทุ่ม ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกันแสงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นวัดมหานิกาย และได้สวดอุทิศ (ทัฬหีกรรม = อุบสมบทซ้ำเข้าไปอีกโดยไม่ได้อีก) เป็นพระมหานิกายในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๖ มีพระครูสุจิตฺตคุณเป็นพระอุปัชฌาย์ และได้พาหมู่กลุ่มที่ติดตามมาจากวัดอโศการามเข้าพำนักปฏิบัติธรรมที่ "แดนอโศก" ซึ่งเป็นที่ดินที่มีผู้ที่ศรัทธาต่อพระโพธิรักษ์ยกให้ท่านสร้างสำนักปฏิบัติธรรมก่อนหน้านั้นแล้ว (กลุ่มญาติธรรม, อ้างแล้ว)

การแยกตัวออกมาตั้งสำนักปฏิบัติธรรมต่างหากไม่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งกรณีนี้หายไป สมบัติ จันทวงศ์ กล่าวไว้ว่า "ตัวความขัดแย้งที่แท้จริงอยู่ที่ความเชื่อ และแบบปฏิบัติของพระโพธิรักษ์ ซึ่ง"ถ้าหากว่า ที่ชุมชนสงฆ์ไทยแบบเดิมจะสามารถยอมรับได้มากกว่าอย่างอื่น" (สมบัติ จันทวงศ์, ๒๕๒๕) การขัดแย้งกรณีอื่น ๆ จึงยังมีขึ้นไม่หยุดหย่อนจนพระโพธิรักษ์ได้ประกาศตนครั้งสำคัญ เป็นเอกเทศไม่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของทางฝ่ายคณะปกครองสงฆ์ เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ต่อหน้าเจ้าคณะอำเภอ พระสังฆาธิการและพระที่มาร่วมประชุมรวมกันอีกประมาณ ๑๔๐ รูป

แม้เมื่อออกจากการดูแลของฝ่ายปกครองสงฆ์ หรือมหาเถรสมาคมแล้ว คณะสงฆ์ชาวอโศกก็ยังคงมีการประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทำให้มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสเข้ามาและอนุโมทนาเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของหมู่กลุ่มชาวอโศกก็ค่อย ๆ ยิ่งเพิ่มทวีขึ้น การกิจการงานทางด้านการจรรโลงพระศาสนาก็ได้เพิ่มทวีขึ้นเป็นเงาตามตัว (นพพล ขวัญชนะภักดิ์, ๒๕๓๐)

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๑๔ ได้มีคหบดีผู้หนึ่งอุทิศที่ดินและเรือนทรงไทยขนาดใหญ่ เลขที่ ๖๔/๑ ซอยเทียมพร ถนนสุราษฎร์ ๑ เขตบางกะปิ ให้ใช้ก่อสร้างพุทธสถาน ซึ่งเป็นที่ตั้งของพุทธสถานสันติอโศก มาตั้งแต่บัดนั้น และเปรียบเสมือนเป็นสำนักงานใหญ่ของชาวอโศก ที่เป็นจุดทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ตามมามากมายจนมีลักษณะเป็น "สังคมอโศก" ในปัจจุบัน

๓. แนวการสอนของพระโพธิรักษ์

พระโพธิรักษ์มีแนวการสอนธรรมะให้แก่ผู้ปฏิบัติธรรมโดยเน้นที่การถือศีลอย่างเคร่งครัด ทั้งศีล ๔ ศีล ๘ และศีล ๑๐ เพื่อให้เกิดการลดละกิเลสอย่างแท้จริง การอธิบายถึงศีลแต่ละข้อ จึงมีรายละเอียดตั้งแต่หยาบ - กลาง - ละเอียด ดังจะกล่าวคร่าว ๆ ดังนี้ (หน้าถัดไป)

ศีลข้อที่	ความหมาย		
	หยาบ	กลาง	ละเอียด
๑. ปานาติปาตา เวรมณี	ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ทำร้ายผู้อื่น	ไม่อาฆาต ไม่พยาบาท ไม่ชิงชัง	ไม่โกรธ ไม่เคือง มีเมตตา เกื้อกูล
๒. อทินนาทานา เวรมณี	ไม่ลักขโมย ไม่ฉ้อโกง	ไม่ยักได้ของผู้อื่น ไม่โลภ ไม่ยักได้	ไม่เห็นแก่ตัว อยากช่วยผู้อื่น เสียสละ ทานบริสุทธิ์
๓. กาเมสุมิจจาจารา เวรมณี	ไม่ผิดลูกผิดเมียเขา	ไม่แสดงที่ทำชั่ว กามารมณ์	ไม่ยินดีพอใจในสิ่งชั่ว แม้รูปรสกลิ่นเสียงสัมผัส เช่นรสชาติอาหาร
๔. มุสาวาทา เวรมณี	ไม่พูดโกหก ไม่หลอกลวง	ไม่พูดส่อเสียด ไม่เพ้อเจ้อ	ไม่พูดเล่นหัว ไร้สาระ
๕. สุราเมรยมชปะมา ตถานา เวรมณี	ไม่ดื่มสุรา สูบบุหรี่ ไม่เสพย์สิ่งเสพติด ไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวกลางคืน	ไม่ติดการละเล่น ไม่ติดมหรสพ, ดนตรี ไม่คนเมิดรชั่ว ไม่ชู้เกียรติ	ไม่ติดบรรยาการ ไม่ติดสถานที่ ไม่ติดหลับติดนอน ไม่ติดภพชาติ ไม่ติดอดีต

ศีลทุกข้อจะมีผู้ปฏิบัติมากน้อยลดหลั่นกันไปตามภูมิธรรม ผู้ปฏิบัติได้มากจะเป็นผู้ลดละกิเลสได้มาก พบความสุขได้มาก เบาจากภาระได้มาก และสามารถอุทิศตนเองต่อสังคมและพระศาสนาได้มาก ผู้ปฏิบัติได้น้อย ก็จะได้ผลลัพท์น้อยลงไปตามส่วน

แนวการสอน นอกจากจะเน้นการปฏิบัติดังกล่าวแล้ว พระโพธิญาณยังใช้ความสามารถในการสร้างองค์ประกอบศิลปะทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ดนตรี นาฏกรรม และพฤติกรรมของคนให้เป็นสื่อพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้เข้าใจง่ายและนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม จนเกิดการรวมตัวเป็นหมู่กลุ่มใหญ่ดังที่ปรากฏ มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เกิดสังคมที่มีอุดมการณ์ขึ้น

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง สรุปลักษณะของสังคม ๔ ประการที่เกิดขึ้นในสังคมอโศก ดังนี้ (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, ๒๕๓๔)

๑. **ความมีอิสระ เสรีภาพ** (Independence) อันหมายถึงการที่บุคคลนั้นเป็นผู้ปลดปล่อยจากอำนาจความกลัวและอำนาจกิเลส จากพันธนาการทั้งปวงซึ่งทำให้ผู้นั้นมากไปด้วยภาระ ผู้ปลดปล่อยได้มาก ย่อมมีอิสระเสรีภาพมาก

๒. **ความมีภราดรภาพ** (Fraternity) ภาวะของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่สมาชิก

๓. **ความมีสันติภาพ** (Peace) ภาวะที่มนุษย์มีความห่วงใยต่อกันดุจพี่น้อง ไม่ต้องคอยหวาดระแวงเบียดเบียนรบราฆ่าฟันกัน

๔. **ความมีสมรรถภาพ** (Efficiency) ความสามารถในการสร้างสรรค์ให้เกิดความเจริญอกงาม ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ สติปัญญา

๕. **ความมีบูรณภาพ** (Integrity) เป็นบูรณาการการรวมของอิสระเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ และสมรรถภาพ เข้าด้วยกันอย่างลงตัว

คุณลักษณะดังกล่าวจะมีอยู่ในบุคคลที่เป็นสมาชิกสังคมอโศกหรือชาวอโศก มากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่ว่าผู้ใดจะรับแบบปฏิบัติฝึกฝนตนเองได้มากน้อยเพียงใด

พระโพธิรักษ์ได้สรุปเป็นข้อปฏิบัติสั้น ๆ ให้ชาวอโศกได้ยึดถือในการดำรงชีวิต ไม่ว่าระดับครอบครัว สังคม และในหน้าที่การงาน คือ บุคคลจะต้องมี **ความขยัน เสียสละ กล้าจน ทนเสียสละ หินสะสม นิยมสร้างสรร** ซึ่งชาวอโศกได้ปฏิบัติตามคำสอน ดังกล่าวและได้ผลดีแก่ตนเองตาม ๆ กัน

๔. โครงสร้างอานาจน "สังคมอโศก"

สังคมชาวอโศกเป็นสังคมย่อยที่ทับซ้อนอยู่ในสังคมใหญ่ของไทย สมาชิกในสังคมอโศกก็ยังเป็น สมาชิกของสังคมไทยโดยไม่ได้แยกตัวออกจากกัน สมาชิกภาพของชาวอโศกไม่ได้อยู่ที่การลงทะเบียน มีบัตรประจำตัว แต่อาศัยหลักเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับในสังคมนั้นๆ เป็นตัวกำหนด จึงมีลักษณะไม่เป็นทางการ สมาชิกมีการเข้าออกเสมอ หรือเรียกว่าเป็นสมาชิกโดยสมัครใจ การเป็นชาวอโศกพอจะจำแนกข้อที่ เห็นเด่นชัดเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๔.๑ หลักเกณฑ์การเป็นสมาชิกชาวอโศก

ผู้ที่เรียกตัวเองว่าเป็นชาวอโศกหรือถูกเรียกว่าชาวอโศก ต้องเป็นผู้ที่ศึกษาปฏิบัติธรรมตามคำสอน ของพระพุทธเจ้า โดยการถือศีล ละอบายมุขอย่างเคร่งครัด ข้อปฏิบัติที่เห็นเด่นชัดคือ การรับประทาน อาหารมังสวิรัต และไม่เสพย์สิ่งเสพย์ติด มีการคบค้ากับหมู่กลุ่มพอสมควร ร่วมกันทำงานศาสนาเพื่อพัฒนา สังคม เป็นต้น

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตนดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องอยู่ในและแนวพุทธสถานเท่านั้น ผู้ที่อยู่ห่างไกลหาก ถือข้อวัตรปฏิบัติตนเช่นเดียวกัน ก็จะมีชื่อว่าชาวอโศกด้วย ฉะนั้น จึงมีชาวอโศกกระจัดกระจายกันอยู่ ทั่วประเทศ บางจังหวัดก็มีการตั้งเป็นกลุ่มเป็นชมรมขึ้น เพื่อการพบปะกัน พูดคุยธรรมะ และร่วมมือกัน สร้างสรรค์งานเพื่อสังคม

การกระจายตัวของชาวอโศก มีหลักฐานมาแสดงจากงานพุทธาภิเษก ซึ่งเป็นงานประจำปีของชาว อโศก จัดขึ้นที่พุทธสถานศาลืออโศก อ.โพธาราม จ.นครสวรรค์ ผู้ที่มาลงทะเบียนเข้าร่วมงาน ตั้งแต่ ๑ - ๓ วัน (ตลอดงาน) ตามรายภาค ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๒ - ๒๕๓๖ มีดังนี้

ภาค	จำนวนผู้มาร่วมงาน				
	๒๕๓๒	๒๕๓๓	๒๕๓๔	๒๕๓๕	๒๕๓๖
กลาง	๗๕๒	๖๔๖	๗๔๓	๗๒๓	๗๗๑
เหนือ	๕๙๑	๕๔๓	๕๙๗	๖๙๔	๖๗๒
อีสาน	๘๘๘	๖๘๕	๗๐๘	๗๔๑	๘๗๒
ใต้	๘๐	๗๖	๖๕	๗๓	๗๕

* ผู้เข้าร่วมงานเหล่านี้ มีทั้งที่เป็นชาวอีสานแล้ว หรือผู้มาใหม่ ซึ่งอาจจะกลายเป็นสมาชิกของชาวอีสานในภายภาคหน้า หรือไม่ก็เป็นก็ได้

ส่วนจำนวนชาวอีสานรายจังหวัด (๑๐ จังหวัดแรกที่มีผู้เข้าร่วมงานมาก) ได้แก่

จังหวัด	จำนวนผู้มาร่วมงาน				
	๒๕๓๒	๒๕๓๓	๒๕๓๔	๒๕๓๕	๒๕๓๖
กทม.	๓๖๙	๓๕๒	๓๙๓	๓๖๕	๓๔๗
นครสวรรค์	๑๘๓	๑๙๕	๑๘๗	๒๐๙	๑๖๒
นครราชสีมา	๑๗๐	๑๓๕	๑๑๗	๑๒๑	๑๒๔
นครปฐม	๖๙	๕๗	๑๐๕	๑๐๐	๑๒๓
อุบลราชธานี	๘๕	๕๒	๖๔	๖๓	๗๔
เชียงใหม่	๖๒	๗๔	๘๙	๘๘	๗๒
ศรีสะเกษ	๘๔	๕๗	๕๘	๘๘	๑๐๓
ขอนแก่น	๖๖	๕๖	๗๔	*	๖๙
เพชรบูรณ์	๙๒	๗๑	๘๐	๑๐๐	๙๔

* หาข้อมูลไม่ได้

จังหวัดที่มีผู้มาร่วมงานในระหว่าง ๕ ปีที่ผ่านมา ได้แก่ จังหวัดกระบี่ เชียงใหม่ เชียงราย เชียงใต้

๔.๒ การปกครองในสังคมอโศก

การรวมตัวของชาวอโศกไม่ว่าจะอยู่ ๓ จุดใด ไม่ว่าจะเป็นพระหรือฆราวาส มีวัตถุประสงค์ที่ตรงกันประการหลักคือ การถือศีลและปฏิบัติตนให้อยู่ในทานองครองธรรม สิ่งที่พวกเขายึดเป็นแนวทางปฏิบัติคือ พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ไม่มีธรรมเนียมการปกครองของชาวอโศกโดยเฉพาะแต่อย่างใด นอกจากกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้สมาชิกอยู่ในพุทธสถานและชุมชนอย่างมีระเบียบและมีศีลธรรมเท่านั้น

พระธรรมวินัยจึงถือได้ว่าเป็นธรรมนูญการปกครองสูงสุดของสังคมนี้ โดยมีพระสงฆ์เป็นคณะบุคคลที่เป็นตัวกลางนำพระธรรมวินัยมาปฏิบัติ และกำกับดูแลให้เกิดความสงบในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

การปกครองในสังคมอโศกแบ่งออกได้เป็น ๒ ฝ่าย ตามฐานะของบุคคล คือ ฝ่ายสงฆ์ และฝ่ายฆราวาส โดยแต่ละฝ่ายจะมีการแบ่งแยกกิจกรรม และการกำกับดูแลดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ฝ่ายสงฆ์

๔.๒.๑.๑ นักบวช นักบวชของอโศกมีทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ฝ่ายชายเมื่อบวชเป็นสงฆ์ของพระพุทธศาสนาจะปฏิบัติตามศีลตามวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ถือศีล ๑๐ ระดับจุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีลและปาฏิโมกขบทเทศ (พระวินัย ๒๒๗ ข้อ) อย่างเคร่งครัด ส่วนการบวชเป็นนักบวชชาวอโศกมีขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปเพื่อฝึกฝน ขัดเกลา และคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกของสงฆ์อย่างเคร่งครัด ดังต่อไปนี้ (สุณัย เศรษฐบุญสร้าง, ๒๕๓๕)

ขั้นที่ ๑ ปฏิบัติธรรมกับหมู่คณะของอโศกโดยสมาทานรักษาศีล ๕ ฝ่ายชายเรียกว่า อารามิก ฝ่ายหญิงเรียกว่า อารามิกา อย่างน้อย ๑ ปี

ขั้นที่ ๒ ขอเปลี่ยนฐานะจากอารามิก และอารามิกามาเป็น "ปะ" อันย่อมาจากคำว่า "ปฏิบัติ" โดยจะต้องอยู่ในฐานะปะอีกอย่างน้อย ๔ เดือนสำหรับปะชาย และ ๖ เดือนสำหรับปะหญิง

ขั้นที่ ๓ ขอเลื่อนฐานะขึ้นเป็นผู้เตรียมบวชเรียกว่า นาค สำหรับฝ่ายชาย และ กรัก สำหรับฝ่าย

หญิง ในฐานะนี้ ทั้งสองฝ่ายจะต้องถอนศีรษะและแต่งเครื่องแบบเสื้อขาวขลิบคอมีด้ายสำหรับนำศีและ
หม้อใบสีน้ำตาลสำหรับกรัก ผู้เป็นนาคจะอยู่ในฐานะนี้นานประมาณ ๔ เดือน ส่วนกรักประมาณ ๑ ปี ๖
เดือน

ขั้นที่ ๔ ขอเลื่อนฐานะจากนาคเป็นสมณทูต และกรักเป็นสิกขมาต สมาทานรักษาศีล ๑๐
สมณทูตจะอยู่ในฐานะนี้นานประมาณ ๔ เดือนจึงจะขอเลื่อนฐานะอุปสมบทเป็นพระภิกษุหรือสมณพราหมณ์
ส่วนฝ่ายหญิง การมีฐานะสิกขมาตถือเป็นสูงสุด

ในการเลื่อนฐานะตั้งแต่ "ปะ" ขึ้นไปเป็น "นาค" จนถึงการเป็นพระ "ภิกษุ" จะต้องแจ้งความ
งานงต่ออุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จะนำเข้าหมู่ ขอให้คณะสงฆ์พิจารณาเพื่อลงมติ ต่อ เมื่อมติ
สงฆ์เห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์จึงจะเลื่อนฐานะขึ้น
ได้ (การบวชจึงบวชโดยมติสงฆ์ คณะสงฆ์เป็นผู้บวชให้) หากคณะสงฆ์พิจารณา
แล้วยังไม่เห็นควรวินิจฉัยเลื่อนฐานะ ก็ต้องอยู่ในฐานะ
เดิมต่อไปอีกตามระยะเวลาที่หมู่สงฆ์จะกำหนด (การรับ
รองสถานภาพของภิกษุใหม่เข้ามาเป็นสมาชิกของสงฆ์นั้น เป็นอำนาจของคณะสงฆ์ตั้งแต่ ๑๐ รูปขึ้นไป
ซึ่งพระพุทธเจ้ามอบอำนาจไว้ให้ - มิใช่เป็นอำนาจของตัวอุปัชฌาย์)

คณะนักบวชของสังคมอโศกกระจายกันประจำพำนักในพุทธสถานต่าง ๆ ๔ แห่งทั่วประเทศไทย
ได้แก่

๑. พุทธสถานสันติอโศก ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๑๔ ตั้งอยู่เลขที่ ๖๑/๑ ซอยประสาธลิน
ถนนสุขุมวิท ๑ เขตบางกะปิ ประกอบไปด้วยอาคารต่าง ๆ ดังนี้

- โบสถ์ ๑ หลัง ใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- ศาลาพระวิหาร ๑ หลัง ใช้เป็นศาลาส่วนกลางเพื่อแสดงธรรมและกิจการอื่น ๆ
- อาคารที่พักอาศัยคนคู่ฝ่ายชาย ๒ หลัง
- อาคารที่พักอาศัยคนคู่ฝ่ายหญิง ๓ หลัง หลังหนึ่งนั้นมี ๓ ชั้น ชั้นล่างใช้เป็นโรงครัวกลางด้วย
- กุฏิพระ หลังละ ๑ รูป (กว้าง ๑.๔ เมตร ยาว ๒.๔ เมตร)
- กุฏิสิกขมาต หลังละ ๑ รูป ขนาดเดียวกับกุฏิพระ
- คลังเสียง ๑ หลัง เป็นที่เก็บเครื่องใช้ในการบันทึกเสียงและเป็นที่กระจายเสียงภายใน

บริเวณพุทธสถาน

179388

สำนักบรรณสารการพัฒนา

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Library and Information Center NIDA

- ห้องเทพ เป็นที่จัดจำหน่ายเทพธรรมะและหนังสือธรรมะต่าง ๆ และห้องธรรมโสดที่คณะ
ส่วนชั้นบนเป็นห้องสมุด
- อาคารเรียนของโรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เป็นการสอนระบบ
การศึกษานอกโรงเรียน ได้รับการอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการแล้ว
- อาคารโรงพิมพ์ เป็นสถานที่ตั้งโรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ จัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผย
แพร่ทั่วไป
- ศาลาปฏิสังขาร ๑ หลัง
- ศาลาสุขภาพ ที่พักรักษาคนป่วยไว้
- โรงเห็ด มีโรงเปิดดอกเห็ด ๑ หลัง โรงเชื้อเชื้อผลิตเชื้อ ๑ หลัง

๒. พุทธสถานบรมไฮศก ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๓ อยู่เลขที่ ๖๖ หมู่ ๕ ถนนพระ
ประโทน ๑๑ (นาโคโคต) ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วยอาคารต่อไปนี้

- โบสถ์และศาลาวิหาร ๑ หลัง เป็นอาคาร ๒ ชั้น ชั้นบนเป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
ชั้นล่างเป็นศาลาส่วนกลาง
- ศาลางาน ๑ หลัง เป็นอาคาร ๕ ชั้น ใช้เป็นโรงพิมพ์และประกอบกิจการอื่น ๆ
- ศาลาเสียง เช่นเดียวกับคลังเสียงที่พุทธสถานสันติไฮศก
- กุฏิพระ หลังละ ๑ รูป
- กุฏิสิกขมาต หลังละ ๑ รูป
- ศาลาคล้ายกังวล เป็นที่ประชุมและพักผ่อน พักนอน
- โรงครัวกลาง เป็นที่ประกอบอาหารสำหรับเสียงทั้งนักบวชและผู้นับถือธรรมทุกคนที่อยู่ใน
หมู่บ้าน
- ที่พักฝ่ายชาย
- ที่พักฝ่ายหญิง
- ห้องเผยแพรและพิมพ์ ๑ หลัง

๓. พุทธสถานศาลาไฮศก ตั้งขึ้นเมื่อ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๔ อยู่ที่ตำบลโคกเค็ส อำเภอไพศาลี จังหวัด
นครสวรรค์ ประกอบด้วยอาคารต่อไปนี้

- โบสถ์ ๑ หลัง
- ศาลาธรรม ๑ หลัง

- หอเสียง ๑ หลัง
- ภูมิพระ หลังละ ๑ รูป
- ที่พักฝ่ายชาย
- หอระฆัง ขึ้นล่างไว้เก็บน้ำฝน
- แท่งค้ำน้ำหนัก ๑๐ ลบ.ม. สูดน้ำจากสระเข้ามากรอง แล้วจึงสูบขึ้นแท่งค้ำจ่าย
- ห้องพัสดุ สำหรับเก็บเครื่องมือการเกษตรและโต๊ะเก้าอี้
- ศาลาเรียน สำหรับเด็กนักเรียนที่นำมาใช้เป็นครั้งคราว

๔. พุทธสถานสี่ระอโศก ตั้งขึ้นเมื่อ ๒๓ มกราคม ๒๔๑๙ อยู่ที่ตำบลกระแชงใหญ่ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วยอาคารต่าง ๆ ดังนี้

- โบสถ์ ๑ หลัง
- ศาลา ๑ หลัง
- ห้องเสียง ๑ หลัง
- ภูมิพระ หลังละ ๑ รูป
- ภูมิสิกขมาต หลังละ ๑ รูป
- ที่พักฝ่ายชาย
- ที่พักฝ่ายหญิง
- ห้องสมุด ๑ หลัง ใช้เป็นที่เรียนหนังสือด้วย
- อาคารเรียน ๒ หลัง

๕. พุทธสถานสี่มาอโศก เป็นพุทธสถานแห่งใหม่สุด ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๓๓ ปัจจุบันประกอบไปด้วยอาคารต่าง ๆ ต่อไปนี้

- โบสถ์ ๑ หลัง
- ศาลา ๑ หลัง
- ภูมิพระ หลังละ ๑ รูป
- ที่พักฝ่ายชาย
- ที่พักฝ่ายหญิง
- โรงครัวกลาง
- โรงทอผ้า

๔.๒.๑.๒ การปกครอง

การปกครองของคณะสงฆ์อโศกยิดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยมีพระสงฆ์ที่บวชก่อนหรือเรียกว่า กัณเฑ (ปัจจุบัน พระโพธิรักษ์เป็นผู้ที่มีพรรษาสูงสุด) เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบลดทอน แบ่งแยกกระจายกันดูแลตามความจำเป็น โดยมีการแต่งตั้งตำแหน่งต่าง ๆ น้อยที่สุด

ในคณะสงฆ์อโศกมีการปกครองที่พอจะจำแนกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

- การปกครองสงฆ์ทั่วไป หมายรวมไปถึงการดูแลคณะสงฆ์อโศกทั้งหมดไม่ว่าจะประจำอยู่ ณ พุทธสถานใด เพื่อให้สงฆ์แต่ละรูปมีการปฏิบัติที่ถูกต้องอยู่ในพระธรรมวินัย ทั้งนี้ทั้งนั้นมิได้มีการกำหนดหมายให้ผู้ใดเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง หากเกิดกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจ หรือการพิจารณาตัดสิน ลงโทษผู้ใด จะดำเนินการโดยใช้สังฆสภา หรือหมู่สงฆ์ร่วมกันพิจารณา จำนวนสงฆ์ที่จะพิจารณาจะขึ้นอยู่กับกรณี ซึ่งจะเป็นไปตามที่มีบัญญัติในพระไตรปิฎกทุกประการ เช่นที่มีบัญญัติว่า ในการอุปสมบท หากเป็นที่กันดารหาพระภิกษุได้ยาก ต้องมีหมู่สงฆ์อย่างน้อย ๔ รูป หากไม่อยู่ในที่กันดารไม่ขาดแคลนพระภิกษุ ต้องมีหมู่สงฆ์อย่างน้อย ๑๐ รูป แต่หากมีหมู่สงฆ์กว่า ๒๐ รูปขึ้นไป สามารถพิจารณาได้ทุกกรณี

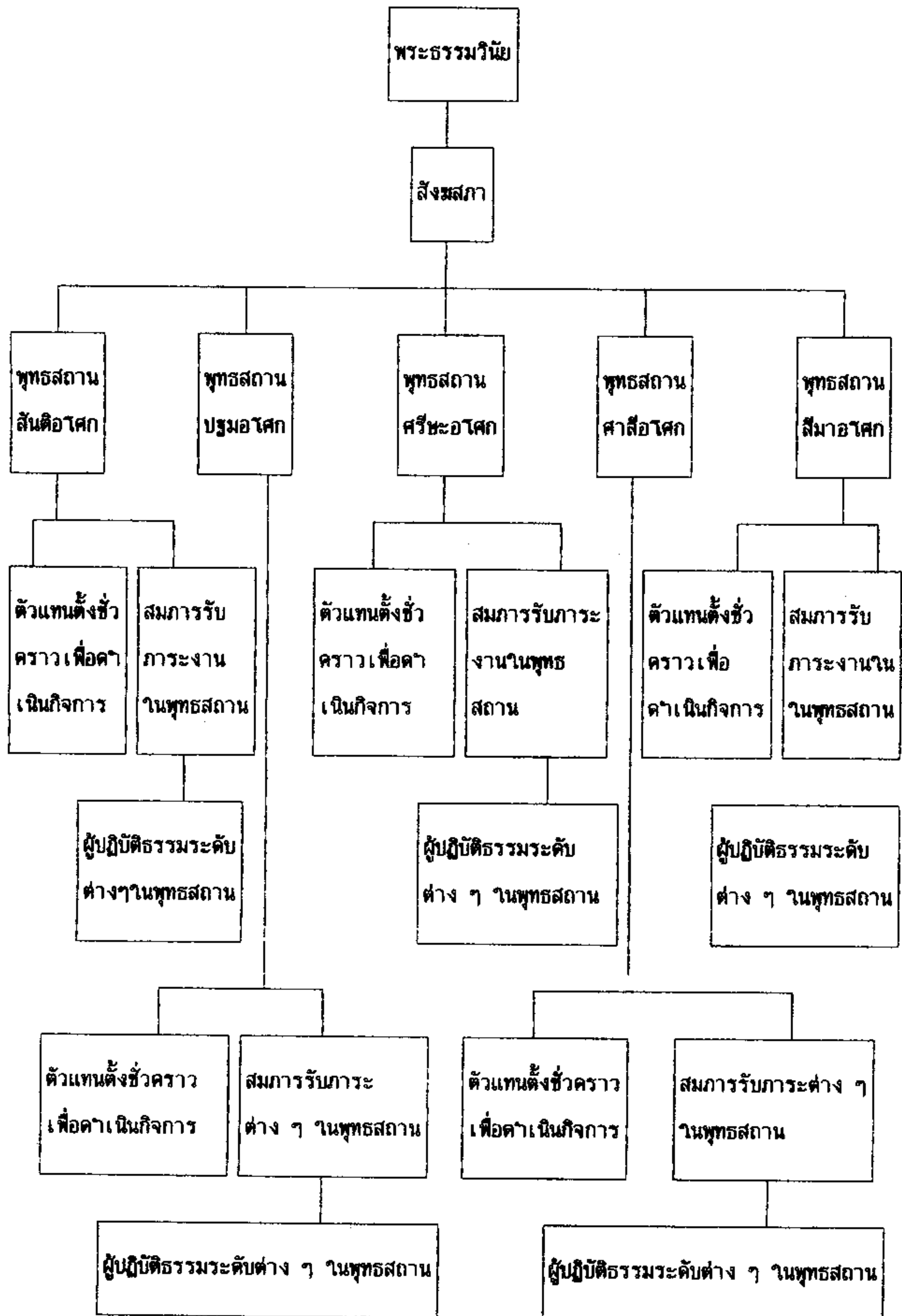
- การปกครองในพุทธสถาน เป็นการปกครองสงฆ์ประเภทเดียวกันว่าได้มีการเลือกตั้งและแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ แต่ละพุทธสถานจะมีผู้ดูแลอยู่ ๓ ตำแหน่ง คือ

(๑) สมภาร ๑ ตำแหน่ง ทำหน้าที่รับภาระดูแลความสงบเรียบร้อยภายในพุทธสถาน

(๒) ผู้ช่วยสมภาร ๒ ตำแหน่ง ทำหน้าที่ช่วยเหลือสมภารในเรื่องต่าง ๆ

ตำแหน่งดังกล่าว จะมีวาระการทำงาน ๑ ปี เนื่องจากจะมีการเลือกตั้งและแต่งตั้งปีละ ๑ ครั้ง ในระหว่างงานมหาปวารณา อันได้แก่การประชุมสงฆ์ครั้งสำคัญ จัดขึ้นปีละ ๑ ครั้ง (รายละเอียดอยู่ในข้อ ๔ วัฒนธรรมและประเพณีอโศก)

ภารกิจของสมภารและผู้ช่วยสมภาร คือการดูแลการดำเนินการทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะการดูแลสมาชิกชาวอโศกทั้งที่เป็นนักบวช ผู้เตรียมบวช และฆราวาส ผู้ปฏิบัติธรรมที่อยู่อาศัยในพุทธสถาน และชุมชนข้างพุทธสถาน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สามารถตัดสินใจในเรื่องทั่ว ๆ ไปได้ นอกจากกรณีหรือเหตุการณ์ที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมอโศกทั้งระยะสั้นและระยะยาว จึงต้องอาศัยการตัดสินใจจาก "ส่วนกลาง" ซึ่งก็จะมีพระโพธิรักษ์เป็นผู้พิจารณาหากจำเป็น

๔.๒.๒ ฝ่ายฆราวาส

ฆราวาสที่มาปฏิบัติธรรมกับพุทธสถานของชาวอโศก และทำกิจกรรมร่วมกันนั้นมีจำนวนมาก บ้างก็เพียงมาวัดเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม บ้างก็มาร่วมกิจกรรมอื่น ๆ บ้างก็ละงาน จากครอบครัวมาทำงานให้แก่องค์กรต่าง ๆ ในพุทธสถานอย่างเต็มตัว ฝ่ายฆราวาสจึงสามารถแบ่งเป็นระดับได้ดังนี้

ระดับที่ ๑ ปฏิบัติและเข้าร่วมกิจกรรมของพุทธสถานและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องบ้าง เช่น การร่วมงานปีใหม่ของชาวอโศก งานปลูกเสกพระแท่น ๆ ของพุทธ งานพุทธาภิเษก งานอโศกรำลึก หรืองานบุญต่าง ๆ เช่น การแจกอาหารมังสวิรัตในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การช่วยงานร้านอาหารชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ระดับที่ ๒ เข้าทำงานในการพาณิชย์ต่าง ๆ ของชาวอโศก เช่น การเป็นพนักงานบริษัทค้าอภัย จำกัด หรือบริษัทหลังบุญจำกัด ซึ่งการทำงานในบริษัทต่าง ๆ จะได้รับค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อย เพียงเพื่อใช้เลี้ยงชีวิตที่เรียบง่ายได้เท่านั้น (ดูรายละเอียดข้อ *๔) หรือผู้ที่ทำหน้าที่กรรมการในองค์กรสมาคม และมูลนิธิที่เกี่ยวข้องเนื่องกับกิจกรรมในพุทธสถาน ซึ่งจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น (ดูรายละเอียดข้อ *๑)

ระดับที่ ๓ เข้าพักอาศัยอยู่ในพุทธสถานหรือชุมชนและทำงานส่วนรวมต่าง ๆ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ เช่น ช่วยงานร้านอาหารมังสวิวัติ ช่วยหัดกระดาษาในโรงพิมพ์ ช่วยผลิตหรือบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ช่วยงานกลีกรรม ช่วยงานสาธารณสุข ช่วยงานการศึกษา เป็นต้น ส่วนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้เตรียมตัวบวช ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของพุทธสถาน (ดูรายละเอียดข้อ ๔.๒.๑.๑)

ฆราวาสที่จะเข้าพักอาศัยในชุมชนหรือในพุทธสถานได้จะต้องถือศีล ๘ กินอาหารมังสวิรัตได้เป็นปกติ มีแนวทางการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับชาวอโศกอื่น ๆ และ ได้คบคุ้นกับสังฆมอโศกเป็นระยะเวลาพอสมควรจนได้รับการยอมรับ

ชาวอโศกทุกระดับดังกล่าวต่างมีส่วนในการเสริมสร้างให้เกิดสังคมชาวอโศกขึ้น โดยแต่ละคนจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือเข้าเป็นสมาชิกขององค์กรย่อยที่มีอยู่ในสังคมนี้อย่างไรก็ตาม แล้วแต่ฐานะ ความสนใจ และความสามารถ องค์กรย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ก่อเกิดขึ้นมาจากความพร้อมของเหตุปัจจัย ทั้งคน สถานการณ์

การเงิน ฯลฯ โดยไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เมื่อจำนวนองค์การย่อยมีเพิ่มมากขึ้น วิธีการดูแลให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยก็เริ่มซับซ้อนขึ้น เกิดการปกครองที่มีระบบโครงสร้างตามมา

ระบบการปกครองหรือโครงสร้างอำนาจของชาวอโศก แม้จะเป็นส่วนของทราวาส แต่ก็อยู่ภายใต้พระธรรมวินัยเช่นเดียวกับฝ่ายสงฆ์ โดยฝ่ายสงฆ์จะเป็นผู้ดูแลส่วนของการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดังนั้น ไม่ว่ากิจกรรมของทราวาสจะอยู่ในรูปแบบใด จะต้องมีความสงฆ์ (โดยไม่มีการเจาะจงตัวบุคคล) เป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาอยู่ห่าง ๆ อยู่เสมอ

โครงสร้างอำนาจฝ่ายทราวาสแบ่งออกเป็น ๔ ฝ่าย ดังนี้

***๑ ฝ่ายดูแลกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับพุทธสถาน**

กิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับพุทธสถาน ได้แก่ การตั้งมูลนิธิหรือสมาคมขึ้นดูแลกิจการและกิจกรรมภายในพุทธสถาน รวมทั้งเป็นแกนกลางของการประสานงานระหว่างพระสงฆ์และทราวาส ผู้ทำงานในฝ่ายนี้มักเป็นอาสาสมัครช่วยดูแลกิจการโดยไม่มีค่าตอบแทน ฝ่ายนี้ประกอบไปด้วยองค์การย่อย ๔ องค์การคือ

(๑.๑) มูลนิธิธรรมสันติ ตั้งขึ้นตั้งแต่ วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๒๐ เพื่อดูแลการทำงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการพุทธสถานและนักบวช รวมทั้งกิจกรรมทั่ว ๆ ไปในการเผยแผ่ธรรมะ อันมีกิจกรรมหลักดังนี้

- ผลิตหนังสือ และเทปธรรมะ
- ผลิตวีดีโอธรรมะ
- จัดนิทรรศการธรรมะ
- ควบคุมดูแลการก่อสร้างต่าง ๆ ในพุทธสถาน
- ควบคุมการใช้จ่ายต่าง ๆ ในพุทธสถาน เช่นจ่ายค่าไฟฟ้า น้ำประปา ฯลฯ
- ดูแลกองบุญสวัสดิการ ซึ่งเป็นกองบุญที่ตั้งขึ้นเพื่อรับฝากเงินจากผู้ที่พักอาศัยในพุทธสถานและสมาชิกสมาคมผู้ปฏิบัติธรรมที่ประสงค์จะนำมาฝาก สามารถเบิกใช้ได้เมื่อมีความจำเป็น ผู้ฝากเงินกับกองบุญนี้จะไม่ได้รับดอกเบี้ยเงินฝาก
- ดูแลกองบุญคุ้มครองภัย ซึ่งเป็นกองบุญที่ตั้งขึ้นคล้ายกับการประกันชีวิต ผู้ทำประกันจะ

ต้องจ่ายค่าเบี้ยประกันเป็นรายเดือน และเป็นกองทุนบริหารจัดการจากสมาชิกสมาคม
ผู้ปฏิบัติธรรมอีกด้วย กองทุนนี้จะคุ้มครองผู้ที่ทำประกันคล้ายการประกันชีวิตทั่ว ๆ ไป
และจะช่วยสงเคราะห์บริการสมาชิกสมาคมผู้ปฏิบัติธรรม ตามระเบียบการของกอง
ทุนคุ้มครองภัยกำหนดไว้ โดยเป้าหมายก็คือใช้ในการด้านสาธารณสุขของสมาชิกผู้
ปฏิบัติธรรมนั่นเอง โดยเฉพาะผู้ที่ได้เสียสละจนลาออกจากงานส่วนตัวมาทำงาน
ส่วนกลางโดยไม่มีรายได้แล้ว

- ศูนย์ศาลาสุขภาพที่พุทธสถานสันติอโศก ซึ่งจัดเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุที่สถาน
ที่นั้น

มูลนิธิดำเนินการโดยเงินทุนจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งมีข้อกำหนดไว้ว่า

- /๑/ ไม่ให้มีการสะสมกักตุนเงินทุนไว้เพื่อเก็บกินดอกผลเป็นอันขาด เงินทุกบาทจะจัด
การสัปดาห์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดสุด
- /๒/ ห้ามเรียกรับ แม้เงินเชิงแถมแถมใด ๆ
- /๓/ ห้ามรับเงินจากผู้ที่ยังไม่รู้กิจกรรมสวัสดิกะของมูลนิธิเลย หรือยังไม่รู้จักกัน
พอสมควร ผู้บริจาคต้องเคยอ่านหนังสือธรรมะของชาวอโศก หรือได้แวะเวียนมาพบปะกับหมู่กลุ่มจนรู้จัก
กัน ๑ ครั้งเป็นอย่างน้อย (สมบัติ จันทรวงศ์, อ้างแล้ว)

(๑.๒) กองทัพนวัตกรรมมูลนิธิ ก่อตั้งขึ้นในปี ๒๕๒๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมะ
ในวงกว้าง งานของมูลนิธิในระยะแรก ๆ จึงได้แก่

- จัดตั้งโรงพิมพ์กองทัพนวัตกรรมมูลนิธิเพื่อพิมพ์หนังสือธรรมะจากนายจ่ายแจก
- จัดงานอบรมธรรมะ เรียกว่างานระดมธรรม และพัฒนาเป็นงานกองทัพนวัตกรรมใน
ภายหลัง เป็นการอบรมและบรรยายธรรมทั่วประเทศ มีการตั้งโรงพิมพ์ แสดงธรรม สันทนา ตอบปัญหา
ธรรม ธรรมฉาย ธรรมยนต์ นิทรรศการ ฯลฯ โดยเฉพาะระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๓๒ ภายหลังการ
เผยแพร่ธรรมะรูปแบบนี้ได้ถูกยกเลิกไป ปรับปรุงไปเป็นลักษณะอื่นที่เหมาะสมต่อไป
- ศูนย์ศูนย์โฮปไลน์ ซึ่งเป็นศูนย์ให้บริการตอบปัญหาหรือรับปรึกษาปัญหาชีวิตทาง
โทรศัพท์ ดำเนินการโดยกลุ่มบัณฑิตและนักศึกษาที่ปฏิบัติธรรมที่เห็นประโยชน์ของงานลักษณะดังกล่าว
- ศูนย์ธรรมชยะวิทยา

(๑.๓) สมาคมผู้ปฏิบัติธรรมแห่งประเทศไทย ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๖ เพื่อขยายการงานที่
เป็นสันติมาอาชีพร่วมผู้ปฏิบัติธรรม ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือฆราวาสให้ทั้งกว้างทั้งลึกสู่สันติมาอาริยมรรค

เมืองศ ๔ ๖ ๗ ๘ ขึ้น เป็นการงานหรือพฤติกรรมที่ชาวอโศกเรียกว่า "บุญนิยม" ซึ่งจะก่อให้เกิดตัวอย่าง (Model) ขึ้นในสังคม อันจะพิสูจน์ความเป็นไปได้ หรือเกิดความจริงที่ผู้ปฏิบัติธรรมตามหลักสัมมาอารยธรรมเมืองศ ๔ ของพระพุทธเจ้าถูกต้องจริงแล้วจะเป็นไปได้อย่างไร ? ที่เรียกว่า โลกุตระ หรือทวนกระแสโลก หรืออยู่เหนือโลกธรรมกล่าวคือ ไม่เป็นทาส ลาภ-ยศ-สรรเสริญ-สุข และเสียสละ มีศีลเคร่งอยู่กับสังคม ไม่สะสมกอบโกย มักน้อย สันโดษ ฯลฯ อย่างแบบพุทธที่ถูกต้องนั้น มรรคาวาสก็คือนักบวชที่ดี เมื่อปฏิบัติได้มรรคได้ผลของศาสนาแล้ว จะเกิดรูปแบบของสังคมเป็นลักษณะใด ?

ดังนั้น จึงมีการรับสมาธิกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ปฏิบัติพิสูจน์ พิสูจน์สัมมาสังกัปปะ พิสูจน์สัมมาวาจา สัมมาสัมมัตตะ และสัมมาอาชีวะกันจริง แล้วจะมีหลักฐาน มีข้อมูลความเป็นรูปธรรม-นามธรรม ขึ้นมายืนยันลัทธิธรรมกันให้เห็นๆ เพราะโลกุตระธรรมนั้นมีใช้เรื่องตรรกศาสตร์และมีใช้จะเป็นจะมีได้ง่ายๆ หรือจะเข้าใจ จะอธิบายสู่กันฟัง ถ้ายังไม่จริงก็มีใช้เรื่องง่ายที่จะรู้ถูก จะยอมเชื่อถือและเป็นจริงมากมีขึ้นได้ (พระโพธิรักษ์ อธิบายไว้เมื่อ ๒๘ เมษายน ๒๕๓๖ ที่พุทธสถานสันติอโศก)

กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในความดูแลของสมาคมผู้ปฏิบัติธรรมแห่งประเทศไทย ได้แก่

(๑.๓.๑) ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย มีกิจกรรมหลักคือการเผยแพร่อาหารมังสวิรัต ในราคาถูกแก่ประชาชนทั่วไป และเป็นจุดที่ชาวอโศกได้อาศัยเป็นโรงเรียนขัดเกลตาตนเอง ในการเสียสละ อดทน มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ฯลฯ

ชมรมมังสวิรัตเปิดจำหน่ายอาหารในหลาย ๆ จุดในหลาย ๆ จังหวัด บุคคลากรในชมรมทุกคนทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

(๑.๓.๒) ชมรมหัตถกรรมกะลาไทย มีกิจกรรมหลักคือการนำกะละมาประดิษฐ์เป็นวัสดุสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น กระติ๊กน้ำ นาฬิกา ถ้วย ชาม ช้อน กระชอน พวงกุญแจ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนให้นาวาสจากธรรมชาติที่เหลือใช้มาทำประโยชน์ และเพื่อลดการใช้สิ่งของที่ทำจากสารสังเคราะห์ ที่เมื่อหมดคุณค่าในการใช้สอยแล้ว จะกลายเป็นขยะตกค้างอยู่บนพื้นโลกเป็นเวลานาน

(๑.๓.๓) ชมรมนักศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมแห่งประเทศไทย เป็นชมรมของกลุ่มนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อการทำกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกัน กิจกรรมหลักของชมรมคือการจัดงานรวมบูชาอาสาฬหะ ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และงานอบรมพุทธ

ทายาทที่พุทธสถานบรมมอไศก งานทั้ง ๒ นี้เป็นประจำทุกปี นอกจากนั้นยังจัดพิมพ์จุลสารนำใจซึ่งเป็นเอกสารธรรมะที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นวัยรุ่นออกแจกจ่ายเป็นราย ๒ เดือนด้วย

(๑.๓.๔) ชมรมสัมมาสิกขา (โรงเรียนพุทธธรรม) เป็นชมรมของกลุ่มครูซึ่งเข้ามาเป็นสมาชิกสังคมมอไศก ทั้งที่เป็นนักบวชและฆราวาส จัดตั้งโรงเรียนพุทธธรรมวันอาทิตย์ขึ้นในแต่ละพุทธสถาน ดังรายละเอียดในข้อ * ๓ (ฝ่ายการศึกษา)

(๑.๔) ธรรมทัศนสมาคม จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ เพื่อเป็นศูนย์รวมการเผยแพร่สื่อธรรมะต่าง ๆ เช่น เทป วีดีโอ หนังสือ ฯลฯ จัดจำหน่ายที่ร้านธรรมทัศนสมาคม รายได้ของสมาคมเกิดจากการจำหน่ายสื่อ การบริจาค และค่าสมัครสมาชิก เจ้าหน้าที่ประจำร้านเป็นอาสาสมัครล้วน ไม่ได้รับเงินเดือน

๖.๒ ฝ่ายปกครองในชุมชน

ชุมชนชาวอโศกก่อกำเนิดจากการที่กลุ่มญาติธรรมชาวอโศกที่มาศึกษาปฏิบัติธรรมที่พุทธสถานแต่ละแห่ง มีความประสงค์จะได้เข้ามาอยู่ใกล้ชิดกับพุทธสถาน เพื่อการปฏิบัติธรรมที่สะดวกขึ้น ได้ใกล้ชิดกับหมู่สงฆ์ และได้ช่วยงานของพุทธสถานด้วย จึงเกิดการรวมตัวกันซื้อที่ดินคิดวัดเพื่อสร้างบ้านพักอาศัย โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า ผู้จะอยู่อาศัยในชุมชน จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของธรรม ยอมรับกฎระเบียบต่าง ๆ ที่จะต้องมีการตั้งขึ้นเพื่อรักษาความเรียบร้อย และมีพื้นฐานการดำรงชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ปัจจุบันมีชุมชนที่มีหมู่กลุ่มชาวอโศกอยู่อาศัยอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ๓ ชุมชน คือ ชุมชนบรมมอไศก ชุมชนศรีชะอโศก และชุมชนศาลืออโศก

ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนทั้ง ๓ แห่ง จะใกล้เคียงกันคือ (จากแม่ฉบับเรื่องชุมชนศรีชะอโศก)

๑. เป็นสังคมรวมหมู่ของชาวพุทธทั้งสมณะ (พระ) และฆราวาสที่ตั้งใจปฏิบัติธรรมตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า

๒. มีการดำเนินชีวิต กินอยู่อย่างเรียบง่าย โดยไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ไม่มีอบายมุข สิ่งเสพติด ไม่เล่นเครื่องจลาจล และไสยศาสตร์ โดยส่งเสริมให้รู้จักประหยัดและการกินการใช้จ่ายที่ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไปเกินความจำเป็น ซึ่งเป็นไปตามกรอบของศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือศีลที่สูงขึ้นไปตามสถานะของบุคคล

๓. มุ่งพัฒนาจิตสำนึกให้มีความขยัน สร้างสรรค์ เสียสละ ในการประกอบสัมมาอาชีพ โดยสามัคคีและมีความเอื้อเฟื้อ เมตตา แบ่งปันแก่กันและกันอย่างยุติธรรม
๔. ปรับปรุงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้มีการรักษาป่าไม้ และแบ่งพื้นที่เพาะปลูกตามหลักกสิกรรมธรรมชาติ (ไม่มีการทำลายดินและน้ำ)
๕. มีกิจกรรมร่วมกัน สร้างสรรค์ผลิตด้านปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) ที่พยายามจะพึ่งตนเองอย่าง "ครบวงจร" ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามหลัก "บุญนิยม" คือการทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างไม่เอาเปรียบ
๖. มีการอบรมและเผยแพร่ พระธรรมคำสอนแก่สมาชิกในชุมชนและแขกผู้มาเยือน ตลอดจนการให้การบริการช่วยเหลือตามรอยวัฒนธรรมชาวพุทธที่พึงำ้ให้แก่กัน

ชุมชนอโศกที่มีการจัดตั้งและมีผู้อยู่อาศัยเต็มรูปแบบแล้วมี ๓ ชุมชน และ ๑ ชุมชนเกิดใหม่ มีดังนี้

(๒.๑) ชุมชนปฐมอโศก เริ่มก่อสร้างในปี ๒๕๒๓ แล้วเสร็จเข้าอยู่อาศัยในปี ๒๕๒๔ มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ ๓๐ไร่ มีบ้านเรือนอยู่ทั้งสิ้น ๑๒๓ หลังคาเรือน มีผู้อยู่อาศัยประมาณ ๔๐๐ คน องค์ประกอบในชุมชนแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

(๒.๑.๑) ฝ่ายบริการชุมชน ประกอบด้วย

- ๑/. ศาลาสหกร ที่ไว้ของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนจะมามีและมาขอไปใช้ (เช่น เครื่องอุปโภค ฯลฯ)
- ๒/. ศาลาศูนย์สุขภาพธรรมชาติ ที่พักรักษาคนป่วยใช้
- ๓/. ห้องเครื่องมือเครื่องใช้ (Tools)
- ๔/. ศาลาช่าง ๒ หลัง เป็นทั้งโรงรถ และโรงซ่อมเครื่องยนต์ รวมทั้งทำเครื่องจักรสานด้วย
- ๕/. ศาลาทอผ้า เป็นที่ทอผ้า ชั้นบนเป็นที่พักนักเรียนหญิงของโรงเรียนสัมมาสิกขา
- ๖/. ศาลาน้อมเอื้อ ที่เก็บน้ำฝนเพื่อเพลิงและเป็นโรงงานผลิตยา ชั้นบนเป็นที่พักนักเรียนหญิง

- ๑/. ศาลายา เป็นที่ตั้งแผนกทันตกรรม ท้ายาเพื่อจำหน่าย
- ๔/. โรงเพาะเห็ด มีทั้งโรงผลิตก้อนเชื้อ โรงปลุกก้อนเชื้อ โรงเปิดดอก รวม ๖ หลัง
- ๕/. โรงสีข้าวขนาดเล็ก ๑ โรง
- ๑๐/. โรงเต้าฮู้ เต้าเจี้ยว ซิอิ้ว
- ๑๑/. โรงปุ๋ยสะอาด เป็นโรงแยกขยะ ขจัดขยะ
- ๑๒/. ลานตากปุ๋ยหมัก
- ๑๓/. โรงตากลด
- ๑๔/. โรงนา
- ๑๕/. ที่ทำนารวมประมาณ ๕ ไร่ และนาที่ญาติธรรมมาเช่าใช้อีก ๓๐ ไร่
- ๑๖/. สวนต่าง ๆ ๔ สวน
- ๑๗/. สระน้ำขนาดใหญ่เก็บน้ำแล้วสูบขึ้นมาเป็นน้ำตกไหลไปตามลำธารหล่อเลี้ยงหมู่บ้าน
- ๑๘/. สระน้ำขนาดเล็ก สำหรับอาบและออกกำลังกาย

(๒.๑.๒) ฝ่ายการพาณิชย์ ประกอบด้วย

- ๑/. ปั๊มน้ำมัน
- ๒/. ศาลาค้า ที่จำหน่ายสินค้าของชาวหมู่บ้าน
- ๓/. ร้านอาหารมังสวิวัติ
- ๔/. ร้านมังงาม
- ๕/. ศาลายา ให้บริการรักษาโรคแก่บุคคลทั่วไป

(๒.๒) ชุมชนศาสนาสืบสาน มีบ้านเรือนอยู่ทั้งสิ้นประมาณ ๓๐ หลังคาเรือน ประกอบด้วย

- ๑/. โรงครัว
- ๒/. ร้านค้า "ใจฟ้า"
- ๓/. โรงน้ำเต้าฮู้
- ๔/. ร้านตัดผม
- ๕/. โรงเห็ด
- ๖/. แปลงสวนรวมทำ

(๒.๓) ชุมชนศรีชะอาเสก หรือเรียกชื่อว่าหมู่บ้านพุทธธรรม มีเนื้อที่ ไร่ ประกอบด้วย บ้านเรือน หลังคาเรือน มีผู้อยู่อาศัย คน มีหน่วยงานย่อยในหมู่บ้านแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

(๒.๓.๑) ฝ่ายบริการชุมชน ประกอบด้วย

- ๑/. บ้านยาดี เป็นสถานที่พักผ่อนและดูแลรักษาสมาชิกชุมชนที่เจ็บป่วย ไม่สบาย โดย มีพยาบาลอาสาสมัครมาดูแลสม่ำเสมอ
- ๒/. โรงกึ่ง เป็นสถานที่ถักทอผ้าและเสื้อขึ้นใช้เอง เพื่อตัดเย็บไว้ใช้ปูหมอน นอนตามสมควร
- ๓/. โรงครัวกลาง เป็นสถานที่ประกอบอาหารเลี้ยงชาวชุมชนและชาววัดโดยทั่วถึง
- ๔/. โรงเพาะเห็ด แหล่งผลิตอาหารที่ทำกันอย่างครบวงจร ตั้งแต่ขั้นตอนแรก (ทำก้อนเชื้อ) ถึงเห็ดออกดอก (ทำให้พอกิน ถ้ามีเหลือก็ขายราคาถูก)
- ๕/. โรงเพาะกล้าต้นไม้ เป็นสถานที่ที่ชาวชุมชนฝึกเพาะกล้าไม้ด้วยตนเอง โดยการนำเมล็ดพืชนานาชนิดมาเพาะใส่ถุง ดูแลจนเป็นต้นอ่อนและนำไปปลูกในที่ต่าง ๆ ต่อไป
- ๖/. สวนกล้วยพฤษภ ที่ชาตาแดง (ห่างจากพุทธสถานประมาณ ๑๐ กม.)
- ๗/. สวนรวมบุญ เป็นที่เพาะปลูกผลิตผลที่เป็นอาหารสำหรับชาวชุมชนอย่างอุดมสมบูรณ์ ตามหลักกสิกรรมธรรมชาติ (ไม่ไถพรวนดิน ไม่ใช้สารเคมีกำจัดแมลง ไม่ใส่ปุ๋ยเคมี ไม่กำจัดวัชพืช) ทำให้มีพืชผักผลไม้ผสมผสานกันออกผลให้กินตลอดปี
- ๘/. กองบุญกสิกรรมธรรมชาติ เป็นสถานที่เก็บอุปกรณ์เครื่องมือในการทำกสิกรรมตลอดจนเครื่องมือใช้ส่วนตัวที่ชาวชุมชนจะขอยืม หรือเบิกใช้ตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้
- ๙/. ลานทำปุ๋ยหมัก

(๒.๓.๒) ฝ่ายการพาณิชย์ ประกอบด้วย

- ๑/. ร้านค้า "น้ำใจ" เป็นตัวอย่างการค้าที่มุ่งเน้นบริการลูกค้าด้วยสินค้าราคาถูกกว่าท้องตลาดทั่วไป เพราะคิดกำไรน้อย มุ่งช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย ด้วยนโยบาย ขายถูก ไม่ฉวยโอกาส ขยัน อดสาหัส ประหยัดประหยัด ซื่อสัตย์เสียสละ (มีผลผลิตที่ชาวชุมชนวางขายด้วย)

- ๒/. บ้านเชมพู เป็นแหล่งผลิตเชมพูสูตรผสมสมุนไพรธรรมชาติชนิดต่าง ๆ ที่มีคุณสมบัติรักษาเส้นผมได้เป็นอย่างดี ทั้งยังราคาถูกกว่าแชมพูในท้องตลาด
- ๓/. โรงสีข้าวกล้อง เป็นแหล่งสีข้าวที่ปลูกแบบกลีกรวมธรรมชาติและไม่รับสีข้าวขาว ข้าวจึงยังคงด้วยวิตามินเกลือแร่ในข้าวกล้องที่ปลอดสารเคมีนี้
- ๔/. น้ำมันงา เป็นสถานที่บริการขายน้ำมันราคาถูกกว่าน้ำมันทั่วไป เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มีรายได้น้อย

(๒.๔) ชุมชนสีมอโศก มีบ้านเรือนประมาณ ๑๐ กว่าหลังคาเรือนประกอบด้วย

- ๑/. สวนเกษตร
- ๒/. โรงเห็ด ผลิตก้อนเชื้อเห็ดจากขี้เถ้า
- ๓/. บ้านท่ากะลา
- ๔/. ศาลาเรียน

*๓ ฝ่ายการศึกษา

คำว่า "การศึกษา" นั้นพระโพธิ์รักษ์ได้ยืนยันไว้ว่า

" ชีวิตคนเกิดมาต้องศึกษาและอบรมฝึกฝน ถ้าใครเกิดมาไม่ได้ศึกษาและอบรมฝึกฝน ก็เกิดมาเป็นคนเสียชาติเกิด - เป็นามะบุรุษ - โดยเฉพาะไม่ได้ศึกษาจนได้ บรรลุคุณธรรม หรือบรรลุสัจธรรม ดังนั้น ทุกสถานทุกแห่งคือมหาวิทยาลัยชีวิต"

การศึกษานั้นแบ่งออกได้เป็น ๓ ภาค คือ

- ๑ ภาคปริยัติ เป็นการเรียนภาคการฟังหรืออ่านเพื่อรู้
- ๒ ภาคปฏิบัติ เป็นการนำหลักวิชาที่เรียนมาลงมือกระทำอย่างแท้จริง ทั้งสร้างแบบฝึกหัด และฝึกฝนตามสภาวะธรรมชาตินิพพิฏฐกรรมปกติชีวิต เรียกว่าภาคฝึกฝนก็เรียก
- ๓ ภาคปฏิเวธ คือผลการศึกษาภาคปริยัติมาปฏิบัติจนได้จนเป็น จนเกิดบรรลุถึงความจริง หรือบรรลุสัจธรรมนั้น ๆ

การศึกษาทั้ง ๓ ภาคนั้น ผู้ที่อยู่ในสังคมอโศกจะเรียนรู้ได้ในระดับแตกต่างกันไป ส่วนสื่อที่ใช้ในการศึกษาทั่วไป ได้แก่ เทปธรรมะ หนังสือธรรมะ ฯลฯ ผู้เข้ารับการศึกษาก็จะแวะเวียนกันเข้ามาศึกษาที่ห่างแล้วแต่ความสะดวก

การศึกษาแบบที่กล่าวมาถือเป็นระบบมหาวิทยาลัยชีวิต ไม่มีการจัดการเรียนการสอนเป็นทางการแต่อย่างใด ส่วนที่เข้าสู่ระบบการเรียนการสอนมีทั้งสิ้น ๓ ระบบ คือ

(๑) โรงเรียนพุทธธรรมวันอาทิตย์ จัดการสอนเฉพาะในวันอาทิตย์ มีอยู่ทุกพุทธสถานสำหรับเด็ก ๆ ลูกหลานของญาติธรรมที่มาฟังพระธรรมเทศนา

(๒) โรงเรียนการศึกษานอกโรงเรียน มีการจัดการสอนอย่างเป็นระบบ ๒ แห่งคือ ที่พุทธสถานศิระอโศก และพุทธสถานสันติอโศก การเรียนการสอนเป็นไปตามกำหนดของกรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกประการ นักเรียนของโรงเรียนทั้งสองนี้จะเข้าสอบร่วมสถานศึกษาอื่น ๆ ตามกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ นักเรียนผู้สอบผ่านจะได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการด้วย ครูผู้สอนได้แก่บุคคลากรในสังคมอโศก ซึ่งทำการสอนโดยไม่รับค่าตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

(๓) โรงเรียนสัมมาสิกขา บรมอโศก เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ และเป็นทางการ ลักษณะโรงเรียนราษฎร์ "เอกชนการกุศล" ตามพระราชบัญญัติการศึกษานอกโรงเรียน มาตรา ๑๔ วงเล็บ ๓ ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้เปิดที่พุทธสถานบรมอโศกเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๓๕ เป็นการจัดการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และจะได้จัดให้มีระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปีการศึกษา ๒๕๓๖

หลักการสอนยังคงยึดหลัก ๓ ประการดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยเน้นให้มี "คุณธรรม" อันดับหนึ่งและให้ "ทำงานเป็น" อันดับสอง นักเรียนจึงได้มีการปฏิบัติจริง ทำงานจริงจนเป็นวิถีชีวิต ส่วนเนื้อหาวิชาที่ใช้สอนในภาคปริยัตินั้น จัดให้เพียงพอตามที่กระทรวงศึกษากำหนดทุกประการเท่านั้น

การรับนักเรียนเข้าเรียนใช้เฉพาะการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ทั้งผู้ปกครองและเด็กนักเรียนด้วย

*๔ ฝ่ายอาคันตุกะอาชีพต่าง ๆ

ฝ่ายอาคันตุกะอาชีพ หรือฝ่ายการพาณิชย์ของชาวอโศก เป็นหมู่กลุ่มชาวอโศกที่รวมตัวกันตั้งกิจการทางธุรกิจ ในรูปบริษัทต่าง ๆ ขึ้น โดยมีส่วนหนึ่งเพื่อการตอบสนองหรือสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาของพุทธสถาน แต่กิจการเหล่านั้นจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการของพุทธสถานใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากการดูแลหรือการขอคำปรึกษาในแง่พระธรรมวินัยหรือแง่ของพุทธศาสนา ซึ่งจะมีเป็นประจำเพราะการกระทำทุกอย่างต้องเป็น "สัมมา" เสมอ จากพระสงฆ์เท่านั้น

บริษัทเหล่านี้ดำเนินกิจการธุรกิจที่แสวงกำไร (ค่า) แต่วัตถุประสงค์หลักของธุรกิจไม่ได้อยู่ที่การได้กำไร แต่อยู่ที่การสร้างสรร และเสียสละของเหล่าพนักงาน ความสร้างสรรและเสียสละมีความหมายครอบคลุมไปถึงพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมดังนี้

สร้างสรร หมายถึง การเลือก (สรร) ที่จะสร้างสิ่งที่ดีให้แก่สังคม ไม่ใช่เพียงสักแต่สร้างสิ่งใหม่ ๆ แต่มิได้มีสาระหรือประโยชน์แก่สังคมอย่างถูกสังจรรรม (สร้างสรร คำนี้จึงไม่ใช่ "สรรค์" เพราะนั่นเป็นอีกความหมายหนึ่ง)

เสียสละ หมายถึง การเกื้อกูลด้วยความจริง บริสุทธิ์สนิทสนมแท้ ถึงขั้นจิตไม่มีกิเลสใด ๆ เลย ดังนั้นการค้าขายก็ตาม การได้ทำงานใด ๆ ที่จะก่อประโยชน์ให้แก่ใคร ๆ แม้จะยังมีกิเลสก็จะกระทำการเช่นนั้น ๆ ไปพร้อมกับการปฏิบัติธรรม ให้ชำระกิเลสที่มีของตน ตั้งแต่เกื้อกูลไม่บริสุทธิ์ การ "ให้" ที่ไม่บริสุทธิ์ เสียสละอย่างมีกิเลสแฝงอยู่ในจิต โดย "ให้" หรือ "เสียสละ" ที่ยังมีความต้องการได้ลาภหรือยศ หรือสรรเสริญ หรือสูงสุด แม้แต่จะได้สุขแลกเปลี่ยนมาให้แก่ตนก็จะต้องรู้ทันกิเลสพวกนี้ และฝึกล้างกิเลสพวกนี้ให้สิ้น จนบรรลุผลสูงสุด เป็นกระทำการใด ๆ ก็กระทำอย่างเกื้อกูลชนิดไม่มีกิเลสที่สุดถึงที่สุด ถึงขั้นไม่เหลือแม้แต่อาสวะนั้นทีเดียว จึงจะเรียกว่า "เสียสละ" แท้ (คำอธิบายของพระโพธิรักษ์, ๒๕๓๖)

การก่อตั้งแต่ละบริษัทเกิดจากการรวมตัวของชาวอโศกแต่ละกลุ่ม ที่มีจุดประสงค์จะสร้างสรรงานที่ดีเพื่อสังคม ในขั้นต้นจะเป็นการชักชวนผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และสนใจเกี่ยวกับแขนงงานนั้น ๆ เข้าร่วมเป็นกรรมการ บุคคลเหล่านี้ล้วนต้องคบคู่กับหมู่กลุ่มชาวอโศกเป็นเวลานานพอสมควร มีความดีมีคุณธรรมเป็นที่ประจักษ์แก่หมู่กลุ่ม

ขั้นตอนที่ตามมาคือการหาทุน แพบทุกบริษัทจะมีลักษณะคล้ายบริษัทมหาชน สมาชิกชาวอโศกเมื่อได้รับทราบว่าจะมีการลงทุนเพื่อการนี้ จะร่วมมือกันก่อตั้งโดยการถือหุ้นตามกำลังทรัพย์ของแต่ละคน การถือหุ้นในบริษัทเหล่านี้จะมีลักษณะพิเศษเล็กน้อย คือจะแน่ใจได้ว่าไม่มีการปันผลกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้น การถือหุ้นจึงหมายถึงการเสียสละเงินเพื่อช่วยสร้างสรงาน เพื่อที่จะมีผลตกไปถึงสังคมนั่นเอง

บริษัทที่จัดตั้งแล้ว และกำลังดำเนินการอยู่มี ๔ บริษัท คือ

(๔.๑) บริษัทพลังบุญจำกัด ก่อตั้งขึ้นในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ โดยทุนจดทะเบียน ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท คณะกรรมการ ๒๒ คน วัตถุประสงค์ของบริษัทมีทั้งสิ้น ๔๒ ข้อ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือจัดหาทุนยืมสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค อาหารสด อาหารแห้ง ฯลฯ

โครงสร้างการบริหารงานของบริษัทประกอบด้วย ผู้จัดการ ๑ ตำแหน่ง และพนักงานอื่น ๆ ได้แก่ รองผู้จัดการ ฝ่ายขาย ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายคลังสินค้า ฝ่ายบัญชีและการเงิน ฝ่ายบุคคล ฝ่ายธุรการ ฝ่ายจัดส่งสินค้า พนักงานต่าง ๆ แยกออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

- พนักงานประจำ รับค่าจ้างเท่ากับค่าแรงรายวัน แต่บางคนจะรับจริงคนละประมาณ ๒,๐๐๐ บาท หรือบางคนรับเต็มค่าจ้างก็มี รับน้อยกว่านี้ มากกว่านี้ก็มี บางคนไม่รับเงินเดือนเลยก็มี ส่วนที่เกินจากค่าจ้างที่ได้ของแต่ละคน บริจาคกลับคืนเข้า "กองทุนนิยม" ที่เป็นกองทุนสวัสดิการพิเศษของบริษัท การบริจาคไม่ได้เป็นกฎบังคับ แล้วแต่สมัครใจ บางคนไม่บริจาคเลยก็มี

- อาสาสมัคร รับค่าจ้างเป็นรายเดือนคนละประมาณ ๔๐๐ - ๑,๔๐๐ บาท และบางคนบริจาคกลับคืน "กองทุนนิยม" ตามแต่ความสมัครใจและความเป็นไปได้ของแต่ละคน เช่นกัน

นโยบายของบริษัทที่ต้องดำเนินการตามอย่างเคร่งครัดคือ

- ข่ายถูก*
- ไม่ฉวยโอกาส
- ขยัน อุตสาหะ
- ประณีต ประหยัด
- ซื่อสัตย์ เสียสละ

[* ในส่วนของการขายถูกนั้น บริษัทมีการดำเนินการ ๓ ลักษณะ คือ (๑) การขายสินค้าที่บวกกำไรเพิ่มจากราคาทุนร้อยละ ๑๐ (๒) การขายในราคาเท่าทุนที่ซื้อมา และ (๓) การขายในราคาต่ำกว่าทุน ซึ่งมี ๒ ลักษณะ คือ การขายในราคาต่ำกว่าราคาซื้อ และขายในราคาที่ซื้อมาแต่บริษัทรับภาระสินค้าที่เสียหาย เช่น ผักสดและผลไม้ เป็นต้น]

นอกจากนั้น ทางบริษัทยังมีการดำเนินการเพื่อสนองนโยบาย "กลับสู่ธรรมชาติ" ซึ่งสำหรับชาวอโศกมีการรณรงค์ต่อเนื่องกันมาหลายปีแล้ว โดยการงดใช้ถุงพลาสติก นอกจากนั้นจะเป็นการใช้ผ้า หรือนาถุงเก่ามาใส่ใหม่ โดยขอความร่วมมือจากลูกค้าให้หิ้วตะกร้าหรือถุงผ้ามาซื้อของ ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมที่ลูกค้าร่วมทำได้คือการช่วยกันเก็บถุงพลาสติก หรือถุงกระดาษที่ยังใช้ได้ไปใส่ไว้ที่ร้านค้าเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(๔.๒) บริษัทฟ้ายักษ์จำกัด ก่อตั้งขึ้นในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๒ โดยทุนจดทะเบียน ๒ ล้านบาท และเพิ่มทุนเป็น ๔ ล้านบาทในปี ๒๕๓๔ มีคณะกรรมการ ๑๓ คน วัตถุประสงค์หลักของบริษัท คือ รับพิมพ์เอกสาร หนังสือที่เป็นสื่อที่มีสาระ และมีประโยชน์ต่อสังคม

โครงสร้างการบริหารของบริษัทประกอบด้วย ผู้จัดการ ๑ ตำแหน่ง และพนักงานอื่น ๆ ได้แก่ ช่างพิมพ์ ช่างจัดอาร์ต ฝ่ายศิลป์ ฝ่าย lay out ฝ่ายทำเพลต การเงินและบัญชี ฝ่ายส่งของ รวมทั้งสิ้น ๔ คน อัตราเงินเดือน ๑,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท

(๔.๓) บริษัทตะวันฉายจำกัด ก่อตั้งขึ้นในวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๓๔ โดยทุนจดทะเบียน ๑ ล้านบาท มีกรรมการ ๑ คน วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างที่อยู่ให้ชาวอโศกได้มาอยู่ใกล้พุทธสถานหรือมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มหมู่

(๔.๔) ศูนย์อาหารมังสวิรัติ เกิดจากการรวมตัวของผู้ที่มีความชำนาญในการปรุงอาหารมังสวิรัติ ร่วมกันเปิดเป็นศูนย์อาหาร แต่ละเจ้าจะขายอาหารที่ตนเองถนัด ลูกค้าจะต้องซื้อคูปองแลกอาหารแทนการใช้เงินสด

นโยบายของศูนย์คือ

- (๑) อาหารต้องสะอาด เพื่อสุขภาพที่ดีของลูกค้า
- (๒) ถือว่างานปรุงและขายอาหารเป็นสื่อในการปฏิบัติธรรม
- (๓) ไม่ถือว่าการทำกำไรให้แก่ตนเองเป็นเป้าหมายของการขาย หากผู้ขายต้องการได้รายได้เพิ่มขึ้นต้องหาวิธีการเสนอสินค้าที่สามารถดึงดูดลูกค้าให้เพิ่มจำนวนขึ้น จะไม่ใช้การขึ้นราคาสินค้า

(๔.๔) โรงสีข้าวกล้อง ตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มชาตินิยม "ขอนแก่นอาสา" ดำเนินกิจการรับสีข้าวที่มีคุณภาพ จึงมีนโยบายรับสีข้าวกล้องเท่านั้น

***๔ หมู่กลุ่มอาสา (ในจังหวัดต่าง ๆ)**

(๔.๑) กลุ่มชาตินิยม

จากข้อมูลที่เสนอไว้ในข้อ ๔.๑ การเป็นสมาชิกชาวอาสา จะเห็นว่า ชาวอาสา มีการกระจายตัวอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศ บางจังหวัดมีสมาชิกมาก บางจังหวัดยังมีสมาชิกน้อย แต่อย่างไรก็ตามชาวอาสา ก็มีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ แต่สามารถทำกิจกรรมกันได้ มากมายหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มลานนาอาสา (จังหวัดเชียงใหม่) กลุ่มขอนแก่นอาสา กลุ่มภูหลวงอาสา (จังหวัดเลย) กลุ่มปราการอาสา (จังหวัดสมุทรปราการ) กลุ่มทักษิณอาสา (จังหวัดตรัง) กลุ่มราชธานีอาสา (จังหวัดอุบลราชธานี) กลุ่มพระโขงอาสา (กม. เขตพระโขง) ฯลฯ

หมู่กลุ่มเหล่านี้มีการก่อตั้งขึ้นเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังจะได้กล่าวต่อไปในข้อ ๖ วัฒนธรรมและประเพณีอาสา

(๔.๒) ถิ่นชาวอาสา เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินที่ชาตินิยมบางคนตั้งขึ้นตามแนวทางที่สอดคล้องกับชุมชนอาสา ปัจจุบันมี ๒ แห่ง คือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ เรียกว่าภูฟ้าฟ้า และจังหวัดพัทลุง เรียกว่าธรรมชาติอาสา

ภูฟ้าฟ้า มีเนื้อที่ประมาณ ๒๐๐ ไร่ มีองค์ประกอบของธรรมชาตินิยม คือภูเขา ที่ราบ ธารน้ำ มีอากาศเย็นสบาย เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชเมืองหนาว ที่แห่งนี้เปิดให้กลุ่มชาตินิยมที่สนใจที่จะใช้ชีวิตเกษตรกรรมไปอยู่อาศัยและทำการเกษตรได้

ธรรมชาติอาสา เป็นที่ที่เจ้าของตั้งใจจะกลับไปอยู่กับธรรมชาติ จึงทำเป็นลักษณะสวนป่า หรือป่าชุมชน เป็นที่ที่ชาตินิยมไปใช้ชีวิตได้เช่นกัน

(๔.๓) ชาวอาสาอื่น ๆ นอกจากชาวอาสาที่มีการรวมกลุ่มหรือตั้งถิ่นฐานแล้วนี้ ยังมีชาวอาสาอื่น ๆ ที่กระจายกันอยู่ทั่วไปโดยไม่มาร่วมกิจกรรมอย่างเป็นทางการหรือไม่ได้แสดงตัว แต่จะมีการติดตามเป็นสมาชิกหนังสือบ้าง เขียนจดหมายส่งข่าวคราวกันอย่างสม่ำเสมอบ้าง มีทั้งในประเทศไทยและคนไทยที่มีถิ่นพำนักในต่างประเทศ

๖. วัฒนธรรม และ ประเพณีอีสาน

๖.๑ วัฒนธรรมอีสาน

วัฒนธรรม เป็นสภาพหรือลักษณะที่แสดงถึงความดีงาม ความเจริญ เป็นเครื่องเชิดหน้าชูตาของชุมชน หรือสังคม วัฒนธรรมเกิดขึ้นจากความมีจริงเป็นจริงของหมู่กลุ่มหรือสังคมนั้น

สำหรับชาวอีสานนั้นได้พยายามร่วมกันสร้าง ร่วมกันเป็น ร่วมกันทำให้เกิดเป็นเชื้อสายสืบทอดต่อ ๆ ไป ร่วมกันฝึกฝนปฏิบัติ จนเกิดเป็นสภาพ เป็นพฤติกรรม เป็นพฤติกรรม เป็นบุคคลิกของสังคม ตั้งแต่ที่กำหนดเป็นงาน เป็นรูปธรรม เป็นบทบาท จนกระทั่งเป็นกายกรรม เป็นวจีกรรม เป็นเมโนกรรม จนกระทั่งเกิดเป็น "วัฒนธรรมอีสาน" แล้ว เช่น การไม่กินเนื้อสัตว์ การตัดผมสั้น การแต่งกายอย่างเรียบง่ายและประหยัด ไม่ดื่มน้ำเมา ไม่เล่นการพนัน ไม่คิอบายมุข ไม่สูบบุหรี่ ไม่เชื่อไสยศาสตร์ ไม่ส่งเสริมเศรษฐกิจวิชา ไม่เล่นของขลังและพระเครื่อง ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการเสียสละ ไม่สะสมกอบโกย ไม่ดำเนินชีวิตตามกระแส "ทุนนิยมโลก" (คำอธิบายของพระโพธิรักษ์, พ.ศ.๒๕๓๖)

๔.๒ ประเพณีอีสาน เกิดจากการพยายามร่วมกันสร้างสิ่งที่ดี ที่มีสาระของหมู่กลุ่มหรือสังคม จนเกิดเป็นงาน เป็นรูปธรรมดังที่ได้กล่าวไปแล้ว สังคมอีสานจึงมี "กิจกรรม" ที่ดีงามที่ถือปฏิบัติจนเริ่มเป็น "ประเพณี" แล้ว ดังนี้

๔.๒.๑ งานปลุกเสกพระ (สมณะ) แท้ ๆ ของพุทธ เริ่มมีตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๐ (ม.ค.-ก.พ.)

๔.๒.๒ งานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหารย์ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๐ (มี.ค.)

ทั้งสองงานเป็นการอบรมธรรมอย่างเข้มข้นให้แก่กลุ่มญาติธรรม เป็นการบรรจุนพระพุทธรูปลงานบุคคลที่เป็นคน เพื่อจะเป็นพลังในการประพฤติปฏิบัติตนละกิเลสกันไป

๔.๒.๓ งานป๋าหม่อมน้อย เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๓ (ม.ค.) เป็นงานประจำปีที่ชาวอีสานถือว่า เป็นงานรื่นเริงเพียงงานเดียวเท่านั้น จุดเด่นของงานคือการออกจั่วคำของกลุ่มญาติธรรมจากทั่วประเทศ ซึ่งจะนำสินค้ามาขายในราคาต่ำกว่าทุน ทุนที่หายไปจากการขายสินค้า เรียกว่า การเอวียะ

๔.๒.๔ งานมหาปวารณา เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๔ (ต.ค.) เป็นการประชุมประจำปีของสงฆ์ชาวอโศก นักบวชทุกรูปจะต้องเดินทางมาร่วมประชุมนี้โดยไม่ขาด กิจกรรมนี้เป็นสิ่งที่มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล

ในงานนี้จะมีการเลือกตั้งและแต่งตั้งเจ้าอาวาสและคณะทำงานฝ่ายสงฆ์ด้วย

๔.๒.๕ งานรามบุชาอาสาฬหะ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๔ (ก.ค.) เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่เป็นสมาชิกชาวอโศก โดยการอนุญาติจากอธิการบดีของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๔ และมีการอนุญาติติดต่อเรื่อยมาจนเป็นประเพณีในปัจจุบัน

งานดังกล่าวจะจัดติดต่อกันเป็นเวลา ๓ วัน มีกิจกรรมที่สำคัญคือการแสดงธรรม การอภิปราย การได้วาที่ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่มีสาระทั้งสิ้น

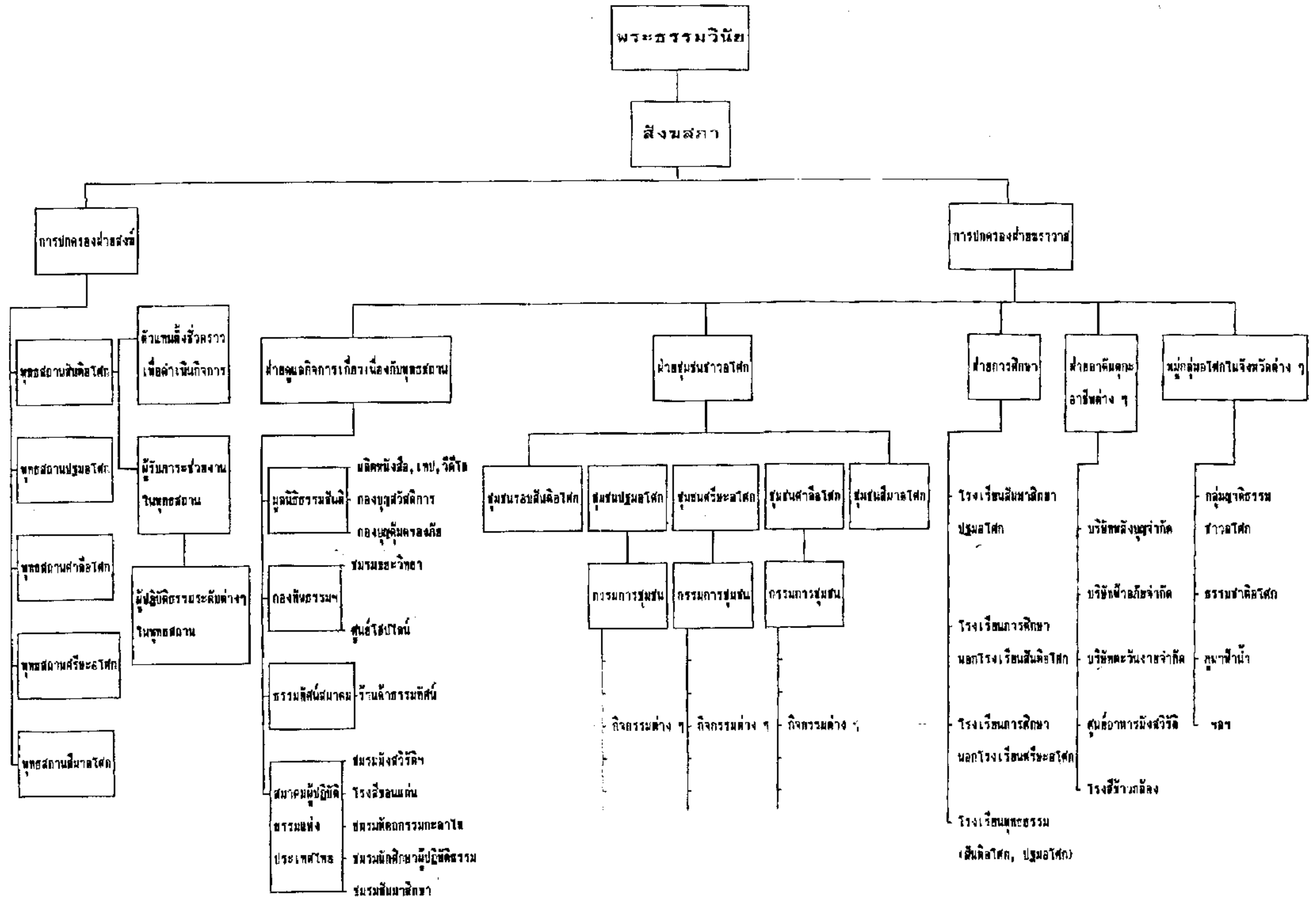
๔.๒.๖ งานโรงบุญมังสวิวัติ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๔ (ธ.ค.) เป็นกิจกรรมที่ทำกันเป็นประจำในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช กลุ่มญาติธรรมในแถบทุกจังหวัดจะร่วมกันแจกอาหารมังสวิวัติตามจุดต่าง ๆ ตามความสะดวก งานโรงบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่ผ่านมาก็คือ งานเฉลิมฉลองพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ มีผู้จัดโรงบุญทั่วประเทศกว่า ๖๐๐ จุด

๔.๒.๗ งานวันอโศกราช เริ่มตั้งแต่ ๒๔๒๔ (มิ.ย.)

๔.๒.๘ งานวันธรรมชาตอโศก เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๓๒ (ธ.ค.)

๔.๒.๙ งานทำบุญหมู่บ้านปฐมอโศก เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๘ (ต.ค.)

นอกจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาที่ถือปฏิบัติกันจนเป็นวัฒนธรรม ประเพณีของชาวอโศกแล้ว ยังมีกิจกรรมปลีกย่อยที่เริ่มทำกันเป็นประจำแล้ว เช่น กิจกรรมการกินข้าวหาค คือการอาหารกลางวันร่วมกันบนหาดทรายจำลองหมู่บ้านปฐมอโศก ซึ่งทำกันเดือนละ ๒ ครั้ง เป็นต้น

๑. สรุปสังคมอโศก (เปรียบเทียบตัวแบบสังคมอาณานิคม)

สังคมอโศกมีการก่อเกิด เติบโตและจัดการโครงสร้างภายในมาเป็นลำดับตลอดระยะเวลาประมาณ เกือบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา เริ่มต้นจากการปฏิบัติธรรมระดับบุคคลของนายรัก รักษ์พงษ์และการเผยแพร่ธรรมะ ของพระโพธิ์รักษ์ จนกระทั่งเกิดเป็นคณะบุคคลและสังคมชุมชนขึ้น ทั้งนี้ทั้งนั้นการเติบโตดังกล่าว มิได้เกิด จากการวางแผนระยะยาว หรือเกิดจากการตั้งเป้าหมายเพื่อให้มีการดำเนินการจนบรรลุ ณ จุดนั้นของผู้ใดแต่อย่างใด แต่เป็นการเติบโตขึ้นตามความพร้อมตามเหตุปัจจัยทั้งด้านตัวบุคคล เวลาและงบประมาณ ของสังคมโดยรวม

หากพิจารณาตามโครงสร้างของสังคมอโศกทั้งหมด (ดูจากแผนภูมิในหน้า ๔๒) จะพบว่า แม้จะ แยกการปกครองออกเป็นฝ่ายสงฆ์และฆราวาส แต่โดยรวมแล้วโครงสร้างสังคมอโศกก็สามารถจำแนกให้ สอดคล้องกับสังคมโดยทั่วไปได้เป็น ๓ ระบบ คือ ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ และระบบการเมือง การปกครอง และถ้าจะพิจารณาตามลักษณะของสถาบันสังคมตามหลักสังคมวิทยา ก็พบว่าสังคมอโศกมี สถาบันต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบครบถ้วน คือ

สถาบันครอบครัว มีการตั้งถิ่นฐานในชุมชนอโศกลักษณะครอบครัว รวมทั้งการสมรสกันของชาว อโศกกันเอง มีการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานในแนวทางอโศก ฯลฯ

สถาบันศาสนา แนวทางของสังคมอโศกจะยึดพระธรรมวินัยเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต โดยพระ สงฆ์อโศกเป็นผู้กำกับดูแล

สถาบันเศรษฐกิจ มีการก่อตั้งองค์การธุรกิจ การค้าและจัดระบบเศรษฐกิจตามแนวทางพุทธมากขึ้น

สถาบันการศึกษา มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

สถาบันการปกครอง มีการปกครองอย่างเป็นระบบระเบียบ ทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส

สถาบันนันทนาการ มีการผลิตสิ่งที่เป็นสาระบันเทิงในหลาย ๆ รูปแบบ เช่นหนังสือ เทปธรรม คีตะ เทปเพลงสัจจะแห่งชีวิต แม้การแสดงละคร ก็มีการพัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้เป็นสื่อในการสร้างสภาวะให้ แก่สังคมและเพื่อเป็นการหย่อนใจอยู่เสมอ

จากการศึกษาวิจัยของศูนย์ เศรษฐบุุคสร้าง ซึ่งกล่าวถึงภาวะของสังคม ๔ ประการในสังคมอาเซียน ได้แก่ ความมีอิสระเสรีภาพ ภาวะภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ และบูรณาภาพนั้น หากนำลักษณะสังคมมวลชนซึ่ง Charles F. Andrain รวบรวมไว้มาเทียบเคียง จะพบว่าลักษณะต่าง ๆ ของสังคมมวลชน และลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของภาวะของสังคมอาเซียนมีความสอดคล้องใกล้เคียงกันอย่างยิ่ง ดังนี้

ภาวะสังคมอาเซียน	เปรียบเทียบลักษณะสังคม ๒ แบบ	
	ลักษณะสังคมอาเซียน	เทียบเคียงลักษณะสังคมมวลชน
๑. ความมีอิสระเสรีภาพ	การปลอดจากกิเลส	ความเรียบง่าย
๒. ความมีภาวะภาพ	การปลอดจากอำนาจความกลัว	ความเข้าใจในธรรมชาติ
	การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในหมู่สมาชิก	ความเป็นเนื้อเดียวกัน
๓. ความมีสันติภาพ	การมีความห่วงใยกันดุจพี่น้อง	ความเท่าเทียมกัน
๔. ความมีสมรรถภาพ	ความสามารถในทาง สร้างสรรค์	ความประนีประนอม
	การสร้างสรร	การไม่จำกัดตนเอง
๕. ความมีบูรณาภาพ	การรวมสภาพต่าง ๆ ทั้ง ๔ เพื่อจรรโลงสังคม	การมีความร่วมมือ การเป็นเจ้าของสังคม การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ

ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้แม้จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียดปลีกย่อย แต่ลักษณะโดยรวมก็มีความคล้ายคลึงกัน การศึกษาวิจัยชิ้นนี้จะช่วยยืนยันว่าชาวอาเซียนที่มีคุณลักษณะของภาวะสังคม ๔ ประการดังกล่าวนี้ จะมีความเป็นสังคมมวลชนมากน้อยเพียงใด

.....

บทที่ ๓

แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สังคม (Society) เป็นกลุ่มชนิดหนึ่งที่ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มซึ่งมีความสัมพันธ์กันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มีกฎเกณฑ์ระเบียบเพื่อทำให้ความสัมพันธ์ดำเนินไปได้ด้วยดี และสมาชิกต่างก็มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม สังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบขึ้นด้วยกลุ่มย่อยหลายชนิด เช่นกลุ่มตามเพศและวัย กลุ่มตามอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และกลุ่มผลประโยชน์ แต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมหลักที่เป็นของตนเอง สังคมที่ถาวรจะผลิตสมาชิกใหม่เพื่อทดแทนสมาชิกเก่าเรื่อย ๆ และยิ่งสังคมใดมีความสมบูรณ์ในตัวเองสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมได้อย่างครบถ้วน ก็อาจดำรงตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพากลุ่มหรือสังคมอื่น ๆ เลย (รัชนิกร เศรษฐ, ๒๕๓๒)

โครงสร้างสังคมโดยทั่วไปจะประกอบไปด้วยสถาบันหลักซึ่งเรียกว่าสถาบันสังคม อันได้แก่

๑. สถาบันครอบครัว หน่วยย่อยที่สำคัญที่สุดของสังคม มีความเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต ประกอบไปด้วยพ่อแม่และลูก เป็นที่ผูกพันบุคลิกลักษณะและเป็นหน่วยที่สร้างความดีหรือความชั่วให้แก่บุคคลในครอบครัวอีกด้วย

๒. สถาบันศาสนา เป็นสถาบันที่สร้างความสงบสุขให้แก่สังคม เป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่ผู้คนในสังคม ทำหน้าที่หลักดังนี้

- กำหนดหลักในเรื่องศีลธรรม
- ส่งเสริมให้ผู้นับถือศาสนาปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนานั้น
- ให้ความปรึกษาและช่วยแก้ไขปัญหามองบุคคล
- ทำหน้าที่ควบคุมสังคม
- อำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา

๓. สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่ส่งเสริมความเจริญงอกงามของบุคคลทั้งในทางร่างกาย สติปัญญา ความประพฤติและสังคม เพื่อให้เขาสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและดำรงอยู่ได้

ด้วยดี การศึกษานั้นมิได้จำกัดเจาะจงว่าจะมีการเรียนรู้เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น การศึกษาเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่และทุกกาล บุคคลที่มีการศึกษามีหมายถึงบุคคลที่สามารถแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในสังคม

๔. สถาบันเศรษฐกิจ เป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทาหน้าที่

- ผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย

- แจกจ่ายผลการผลิตไปยังหน่วยต่าง ๆ และสมาชิกของสังคม

๕. สถาบันการเมืองการปกครอง รับผิดชอบด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย จัดระเบียบสังคม เพื่อควบคุมให้เกิดสันติสุข

๖. สถาบันนันทนาการ ทาหน้าที่จัดการพักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกาย ให้สมาชิกในสังคมได้คลายความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาประจำวันในชีวิตต่อไปอีก

สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จะทาหน้าที่ของตนเองไปโดยมีการประสานสอดคล้องกับสถาบันอื่น ๆ อย่างราบรื่น เช่นสถาบันครอบครัวซึ่งช่วยอบรมสมาชิกในครอบครัวให้รู้จักระเบียบสังคม ก็เท่ากับช่วยสถาบันการปกครองในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยด้วย หากสถาบันใดสถาบันหนึ่งทาหน้าที่ของตนเองบกพร่อง อาจยังผลให้การทำงานของสถาบันอื่นพลอยได้รับการกระทบกระเทือนไปด้วย ซึ่งหากเป็นไปเช่นนั้น โครงสร้างของสังคมย่อมขาดความมั่นคง เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม สมาชิกในสังคมต้องประสบปัญหาการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งมักเกิดปัญหาสังคมตามมา บราภาให้เห็นอยู่ทั่วไปในโลก

ตั้งแต่ประมาณต้นศตวรรษที่ ๑๙ ที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปอย่างมาก จากการดำรงชีวิตโดยพึ่งพาการเกษตรเป็นหลักมาแต่ดั้งเดิม มาเป็นการทำงานกับเครื่องจักรหรือการผลิตแทน จากการเป็นชาวไร่ชาวนาหรือช่างฝีมือมาเป็นกรรมกรผู้ใช้แรงงาน ซึ่งมีความได้เปรียบเสียเปรียบกันอย่างมากระหว่างการพยายามลดต้นทุนของบรรดานายทุน และการเรียกร้องค่าตอบแทนที่คุ้มค่าของผู้ใช้แรงงาน เมื่อมีการสร้างงานอุตสาหกรรม (ซึ่งส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ในเมือง

ใหญ่ ๆ) การอพยพแรงงานจากชนบทสู่เมืองก็เกิดขึ้น จนภายหลังเกิดขบวนการต่อต้านอุตสาหกรรมอันเกิดจากความคิดถึงบ้านและลูกหลานไปจนกลายเป็นการต่อต้านสังคมเมืองด้วย (Gavin Kitching, 1982)

แนวความคิดสังคมมวลชน (Mass Society หรือ Populism)

แนวความคิด Populism เกิดขึ้นจากขบวนการต่อต้านอุตสาหกรรมและการผลิตขนาดใหญ่ โดยนักคิดทั้งชาวยุโรปและรัสเซีย กลุ่มนักคิด Populist นี้แบ่งตามช่วงเวลาออกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ

- ระยะต้นศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ เรียกว่ากลุ่ม Populist กลุ่มนี้วิพากษ์วิจารณ์ต่อต้านกลุ่มนายทุนอุตสาหกรรมเป็นหลัก บางกลุ่มเรียกตัวเองว่าเป็นสังคมนิยมด้วย
- กลุ่ม Neo-Populist เกิดขึ้นระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ถึงสิ้นสุดลง เป็นกลุ่มที่แม้จะยังคงวิจารณ์ต่อต้านนายทุนอุตสาหกรรมและการดำเนินงานอุตสาหกรรมของรัฐคล้ายกลุ่มแรก แต่ได้พยายามเรียกร้องให้มีการค้นหาหลักเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ที่ชัดเจนที่แก่การอุตสาหกรรม รัฐวิสาหกิจและกลุ่มเกษตรกรด้วย

ความพยายามที่แรงกล้าอันหนึ่งคือการหาทางออกหรือรูปแบบสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่จะมีประสิทธิภาพเท่ากันหรือมากกว่าการทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เพื่อขจัดความยากจนจากมวลชนได้ โดยไม่ต้องสูญเสียคุณค่าทางสังคมและของมนุษย์ด้วย พวกเขาเน้นการดำเนินการเพื่อยุติความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจโดยการให้ไพร่พลและสติปัญญาแบบที่มีมาแต่ดั้งเดิม (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) มากกว่า

แนวคิด Populism ที่เริ่มมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๑๙ โดยนักคิดต่าง ๆ หลายยุคหลายสมัยมีการพัฒนาเป็นลำดับดังนี้

แนวคิดของ J.C.L. Sismonde de Sismondi นักเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวรัสเซีย (ค.ศ. ๑๘๑๔) เสนอความคิดว่า

- เศรษฐกิจการเมืองคือการค้นหาสิ่งที่จะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู้อย่างมีความสุข สิ่งนั้นนำมาโดยรัฐบาล ซึ่งจะเข้าไปก้าวก่ายในเรื่องของเศรษฐกิจน้อยที่สุด

- ในสังคมต้องมีการแข่งขันกันระหว่างผู้ผลิตรายย่อย ทั้งด้านงานอุตสาหกรรมและการเกษตร เพื่อให้ประชาชนได้มีทางเลือกให้มากที่สุด และมีจำนวนผู้ผลิตมากและกระจายอยู่ทั่วไป

นอกจากนั้นเขายังตั้งข้อสังเกตว่า งานอุตสาหกรรมและการเกษตรขนาดใหญ่จะต้องมีการว่าจ้างแรงงานจำนวนมาก จะหันไปใช้เครื่องทุ่นแรงมากขึ้น ผลคือการจ้างงานจะลดน้อยลง คนจะว่างงานมากขึ้น ทั้งท้องทุ่งและโรงงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ประเทศชาติจะไม่กระทบกระเทือนนัก ประชาชนจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบนั้น ๆ แทน

จากกระบวนการดังกล่าว เขาพยายามชี้ให้เห็นว่าจะมีความไม่เสมอภาคของประชาชนตามมา เช่น คนรวย ๑ คนบริโภคสิ่งต่าง ๆ ในมูลค่าที่คนยากจนจะนำไปใช้ได้ถึง ๕๐ ครอบครัว เป็นต้น

แนวคิดของ Ricadian Socialist

กลุ่ม Ricadian Socialist เสนอแนวคิดระหว่างทศวรรษ ๑๘๖๐ - ๑๘๗๐ นำโดย Thomas Hodgkin, John Gray, William Thompson และ John Francis Bray พวกเขา มองว่า แรงงานเป็นรากฐานของความร่ำรวย "LABOUR IS THE SOURCE OF ALL WEALTH" แรงงานจึงควรได้รับสิทธิประโยชน์หรือค่าตอบแทนอย่างเต็มที่ โดยการเสนอแนวคิดการปรับปรุงระบบการกระจายรายได้และการบริโภคที่ยุติธรรมเพื่อให้เกิดความเสมอภาคแก่ประชาชน ซึ่งคือระบบสหกรณ์นั่นเอง

แนวคิดของ Russian Populist

Russian Populism เกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มชนวนการที่ทำงานในหลายแง่มุม รวมทั้งการต่อสู้ทางการเมืองในรัสเซียในระหว่างทศวรรษ ๑๘๖๐ และการปฏิวัติล้มล้างพระเจ้าซาร์ ผู้นำแนวคิดในการต่อสู้ดังกล่าว คือ Alexander Herzen และ N.G.Chernyshevsky โดยเฉพาะ Herzen ซึ่งเห็นความล้มเหลวของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในโลกตะวันตก ได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า การที่สังคมจะเปลี่ยนแปลงจากระบบศักดินาไปสู่การเป็นสังคมนิยม โดยไม่ต้องผ่านยุคของอุตสาหกรรมก่อนจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศ

รัสเซียอย่างใหญ่หลวงในแง่การปลดจากการเข้ามาของระบบนายทุน ซึ่งหมายความว่าประชาชน โดยเฉพาะชาวนาและชาวนบพจะรอดพ้นจากการเรียนรู้ค่านิยมและเศรษฐกิจทุนนิยม รวมทั้งไม่ต้องสัมผัสกับสถาบันองค์กรทางสังคมทุนนิยมต่าง ๆ ด้วย

N.G.Chernyshevsky ให้มุมมองที่ต่างไปอีกเล็กน้อย โดยแย้งว่าการปิดกั้นสังคมให้มีลักษณะดั้งเดิมตลอดไปไม่ใช่ทิศทางที่ถูกต้อง เขาเห็นว่า สังคมควรเปิดกว้างภายใต้ระบบความร่วมมือกันในระดับชาติ ระหว่างการเกษตรและอุตสาหกรรม ที่จะต้องยอมรับค่านิยมของการใช้แรงงาน แต่ขณะเดียวกันก็พัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยที่ปรับปรุงคุณภาพชีวิตเกษตรกรไปพร้อม ๆ กัน เขาพยายามปกป้องผู้ผลิตรายย่อยจากการคุกคามเอาเปรียบของกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรม โดยการใช้ระบบสหกรณ์เป็นเครื่องมือ

ตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๘๖๐ เป็นต้นมา รัสเซียมีการก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมมากขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกิดขึ้นขึ้นทั้งในเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก มอสโก และเมืองอื่น ๆ V.P.Vorontsov และ N. Danielson นักคิดฝ่าย Populism จึงวิจารณ์ได้แก่สังคมขณะนั้นว่า การเติบโตทางอุตสาหกรรมในรัสเซียมิได้ก่อประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม กิจกรรมต่าง ๆ ส่วนถูกควบคุมโดยรัฐบาลและธนาคาร เทคโนโลยีถูกนำเข้าจากโลกตะวันตก โรงงานแต่ละโรงมีขนาดใหญ่มากแต่ใช้คนงานจำนวนน้อยมากหากเทียบกับจำนวนประชากรทั้งประเทศ การผลิตมีลักษณะเป็นทุนนิยมมากขึ้น คือการเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อแรงงาน ๑ คน ซึ่งหมายถึงการจ้างคนงานย่อมจะน้อยลง ส่วนแบ่งที่จะเป็นค่าจ้างก็จะน้อยลงด้วย

ไม่เพียงเท่านั้น การผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมจะมีผลทำให้งานฝีมือของชาวนาลดลง คนชั้นกรรมกรและชาวนาจะพบว่าตนไม่มีกำลังทรัพย์จะซื้อสินค้าที่ตนเองผลิตได้

Danielson และ Vorontsov มีข้อเสนอแนะให้แก่สังคมที่ต่างกันออกไป Danielson เห็นว่า หนทางที่จะช่วยให้ชาวนาและชาวนาพ้นจากการถูกทำลายโดยผลพวงของการเข้ามาของกลุ่มนายทุนคือการทำให้ประเทศเข้าระบบสังคมนิยมโดยเร็ว ส่วน Vorontsov เสนอว่ารัฐบาลควรมีนโยบายช่วยเหลือชนกลุ่มล่างให้ชัดเจน เช่น การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ การเก็บภาษีราคาถูก และจัดให้คำแนะนำเรื่องการเพาะปลูกโดยไม่คิดค่าบริวาร ฯลฯ เขายืนยันด้วยว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นสิ่งจำเป็น แต่รูปแบบของอุตสาหกรรมต้องไม่ทำลายระบบชาวนา

แนวคิดของ A.V.Chayanov

Chayanov เป็นนักคิดที่จัดว่าอยู่ในกลุ่ม Neo-populist ในปี ๑๙๒๔ เขาเสนอแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของแรงงานภาคเกษตรในฟาร์มขนาดใหญ่ของนายทุน กับการลงแรงในฟาร์มขนาดเล็กที่ชาวนาเป็นเจ้าของเอง

ฟาร์มนายทุน	ฟาร์มที่ชาวนาเป็นเจ้าของ
- แรงงานเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุน แรงงานอาจถูกเลิกจ้างหากนายทุนต้องการลดต้นทุน - แรงงานจะทุ่มเทแรงกายลงในงานเพื่อเงินค่าจ้างที่จะได้รับ แม้ค่าจ้างนั้นจะคุ้มค่าหรือไม่ก็ตาม	- การใช้แรงงานในไร่ นา ถิ่น เป็นวิถีชีวิต มีการสืบทอดหรือคงอยู่ขนบธรรมเนียมประเพณีด้วย (เช่น การลงแขก ของสังคมไทย ฯลฯ) - ชาวนาจะทุ่มเทกาย ใจให้กับงานเท่าที่เนื้องานนั้นจะต้องการ และจะหยุดเมื่องานเสร็จ

ในส่วนของนายทุนและแรงงานในฟาร์ม Chayanov เปรียบเทียบให้เห็นความไม่เสมอภาคในประเด็นต่าง ๆ เช่น การทำงานนอกเวลา สำหรับนายทุน การจ่ายค่าล่วงเวลาจะหมายถึงงานต้องคุ้มกับเงินที่จ่ายไป ส่วนแรงงาน เงินที่ได้เพิ่มจากการทำงานนอกเวลาจะช่วยให้ความเป็นอยู่ของเขาดีขึ้นบ้าง แต่ผลตอบแทนที่ชาวนาได้รับจะไม่คุ้มค่าเท่าผลตอบแทนที่นายทุนได้รับจากแรงงานเลย

กลุ่ม (พรรค) ชาวนาในยุโรปตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ อาณาจักรออสเตรีย - ฮังการี และออตโตมันในตุรกีเสื่อมลง เกิดประเทศใหม่ ๆ ขึ้นหลายประเทศได้แก่ ยูโกสลาเวีย โรมาเนีย เชโกสโลวาเกีย และบัลแกเรีย ชนชั้นปกครองที่เคยครอบครองที่ดินก็ตกต่ำลง เช่น ในฮังการีและโปแลนด์ ที่ซึ่งที่ดินส่วนใหญ่เคยถูกครอบครองโดยชาวออสเตรียน เดอร์ค ถูกนำมาจัดสรรแบ่งปันกันในกลุ่มชาวนาดั้งเดิมที่เคยเช่าทำกินอยู่ ในบางประเทศ หลังจากจัดสรรและปฏิรูปที่ดินแล้ว พื้นที่ร้อยละ ๕๕ - ๘๘ ของประเทศถูกเปลี่ยนมือไปเป็นของชาวนา

แต่พอระยะสิ้นสุดสงครามผ่านไป ความสนใจของผู้ในประเทศต่อการทำการเกษตรและต่อกลุ่มชาวนาก็หมดลง มีการให้ความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการให้ความรู้เรื่องการเพาะปลูก และช่วยด้านการตลาดเพื่อให้ผลผลิตของชาวนาขายได้มากขึ้น แต่ก็เป็นส่วนน้อย ผลที่ตามมาคือ การผลิตภาคเกษตรตกต่ำ ชาวนาขายผลผลิตไม่ได้ แต่ความต้องการบริโภคของชาวนากลับสูงขึ้น นอกจากนั้น รัฐบาลส่วนใหญ่หันไปให้ความสำคัญกับการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมกันทั้งสิ้น

ยิ่งกว่านั้น ประเทศแถบนั้นล้วนเป็นประเทศที่มีประชากรหนาแน่น แต่ไม่มีโอกาสจะขยายขยายอพยพไปอยู่ประเทศอื่น อาทิ สหรัฐอเมริกาได้ พวกเขาถูกกระตุ้นให้มีความคิดรุนแรงทางการเมือง และเกิดการรวมตัวกันตั้งพรรคการเมืองต่าง ๆ ขึ้น เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาวนา นโยบายของพรรคต่าง ๆ เหล่านี้คือแนวคิดของกลุ่ม Populist และ Neo-Populist นั้นเอง

ในประเทศโปแลนด์ และ บุลกาเลีย พรรคประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาลส่งเสริมอุตสาหกรรมเฉพาะขนาดย่อม ลดความสำคัญของทุนนิยมและการพัฒนาการเมืองลง และให้ความสำคัญกับแรงงานให้มากขึ้น กลุ่มชาวนารวมตัวกันตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเล็ก ๆ กันเอง

ในโครเอเชีย (ยูโกสลาเวีย) พรรคชาวนาได้ตั้งกลุ่มทำงานขึ้น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มเศรษฐกิจดูแลด้านเศรษฐกิจ และกลุ่มชาวนาดูแลด้านวัฒนธรรม กลุ่มเศรษฐกิจมีสาขาในหมู่บ้านต่าง ๆ ถึง ๔,๐๐๐ สาขา มีสมาชิกประมาณ ๒ แสนกว่าคน ผลงานที่ทำคือ การสร้างถนน เขื่อนชลประทาน รวมทั้งกระจายการมีไฟฟ้าใช้ไปยังชนบท กำหนดตลาด ผลผลิตทางการเกษตรและราคา ฯลฯ ส่วนกลุ่มวัฒนธรรมได้สร้างโรงเรียน ห้องสมุด จัดการศึกษาผู้ใหญ่ พิมพ์หนังสือ ฯลฯ

กลุ่มและกิจกรรมเหล่านี้ ภายหลังกระจายไปยังประเทศอื่น ๆ ด้วย เช่น เชคโกสโลวาเกีย โรมาเนีย และเซอร์เบีย

กลุ่ม หรือ พรรคประชาชน และชาวนาดังกล่าวมา มีแนวคิดและความเชื่อที่ตรงกัน คือ แรงงานยังถูกกดขี่จากนายทุน และชนบทยังถูกกดขี่และจู่โจมให้ผิดทิศทางโดยสังคมเมือง ประการสำคัญคือ พวกเขาเชื่อมั่นในวิถีชีวิตเกษตรกรรมและงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กมากกว่า และเชื่อมั่นว่า อุตสาหกรรมแม้มีขนาดใหญ่เพียงใด ก็ไม่อาจรองรับชาวไร่ชาวนาทั้งหมดได้

นอกจากนั้น กลุ่มชาวนายุโรปยังสนับสนุนการปรับปรุงชนบทโดยใช้ระบบร่วมมือกันพัฒนา เพื่อให้ผู้ผลิตรายย่อยมีพลังทั้งด้านการซื้อและการขาย ซึ่งหากทำโดยโดดเดี่ยวจะไม่สามารถเกิดพลังได้ กระบวนการพัฒนาเหล่านี้จะต้องได้รับความร่วมมือจากบ้านเมืองด้วย เช่น คนกลาง อันได้แก่ ธนาคาร พ่อค้า ฯลฯ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการพัฒนากระบวนการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร และเกษตรอุตสาหกรรมด้วย

แนวคิดขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ - ILO (International Labour Office)

องค์การแรงงานระหว่างประเทศก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๑๙ เพื่อตอบโต้การพัฒนาประเทศในทิศทางที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักตามแนวทางของสหประชาชาติ (ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๗๐) ซึ่งผลของการพัฒนาดังกล่าวนำมาซึ่งความยากจนอย่างหนักของประชาชนในประเทศในโลกรี่สาม อันเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ คล้าย ๆ กับที่หลายกลุ่มแนวคิดได้สรุปไว้

ILO ยอมรับว่าปัจจุบันเป็นยุคสมัยของการจ้างงาน แต่ปัญหาใหญ่ก็คือ

(๑) คนยังว่างงานอีกเป็นจำนวนมากมหาศาล

(๒) ผู้ใช้แรงงานได้รับค่าจ้างน้อยเกินกว่าที่จะดำรงชีวิตตามมาตรฐานขั้นต่ำได้ และ

(๓) แรงงานจำนวนหนึ่งถูกใช้งานหนักเกินสภาพที่ควรจะเป็น โดยได้รับค่าแรงน้อยเช่นกัน

สิ่งที่ ILO เรียกร้องจึงคือ การจัดหางานให้เพียงพอกับจำนวนแรงงานที่มีอยู่ และมีลักษณะงานที่ไม่ทำให้แรงงานต้องอยู่ในสภาพถูกทรมานจนเกินไป

แนวทางที่ ILO เสนอเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติคือ

(๑) แต่ละประเทศต้องมีนโยบายการพัฒนาภาคเกษตรกรรมและพัฒนาชนบทเป็นหลัก เพื่อลดปัญหาความยากจนของกลุ่มประชาชนพื้นฐาน เช่นการปฏิรูปที่ดิน การพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิต (ที่เน้นการใช้เครื่องจักรแทนแรงงาน) เช่นการสร้างระบบส่งน้ำอย่างง่าย การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ การใช้ปุ๋ยที่เหมาะสม ฯลฯ โดยละเว้นการใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ เช่นรถแทรกเตอร์ เป็นต้น

(๒) นอกเหนือจากการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่เน้นการใช้เครื่องจักรแล้ว แต่ละประเทศควรเพิ่มการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานอย่างเต็มที่ เช่น อุตสาหกรรมขนาดเล็ก ให้กระจายโดยทั่วไป โดยรัฐอาจจัดสวัสดิการให้คนงาน ตั้งสหกรณ์ ฯลฯ เพื่อให้ส่งเสริมอุตสาหกรรมย่อยดังกล่าว

(๓) กระจายการรวมศูนย์ของการพัฒนาออกจากเมืองใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจในการพัฒนาการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ เพื่อไม่ให้เกิดการอพยพของแรงงานเข้าสู่เมืองหลวง และลดปัญหาการกระจุกตัวของความเจริญอยู่เฉพาะจุดด้วย

แนวคิดของ E.F.Schumacher

E.F.Schumacher เป็นผู้หนึ่งในกลุ่มนักคิดคฤธรรม มองสังคมโดยใช้พื้นฐานการคิดตามศาสนาพุทธ ชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมที่กำลังเจริญเติบโตอยู่และสภาพสังคมที่ควรจะเป็นในหลาย ๆ ประเด็น ได้แก่

	แนวคิดทางอุตสาหกรรม	แนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ
การอุตสาหกรรมและการใช้แรงงาน	-ลดการใช้แรงงาน -เพิ่มการใช้เครื่องจักร - คนเป็นส่วนประกอบของเครื่องจักร -เพิ่มขีดความสามารถของคนในการทำงาน -คนต้องทำงานเป็นเลี้ยวส่วนซ้ำซาก ซากการรับรู้เรื่องงานทั้งหมด	สนับสนุนให้คนใช้แรงงานเพื่อลดความเห็นแก่ตัว เครื่องจักรเป็นเพียงอุปกรณ์ของการทำงาน ไม่สนับสนุนให้เพิ่มขีดความสามารถของคน เพื่อให้การผลิตกระจายไปยังคนอื่น ๆ คนควรได้ทำงานด้วยความสร้างสรรค์ ใช้ทั้งสมองและมือในขณะเดียวกัน
ความเป็นคนและความพอ	-การอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองหลวงขนาดใหญ่ -ระบบการผลิตแบบ Mass Production ใช้เทคโนโลยีที่ต้องลงทุนสูง และประหยัดแรงงาน -เทคโนโลยีและความทันสมัยทางการสื่อสารทำให้คนยิ่งใหญ่ มีความเหนือธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้มนุษย์ถูกทำลายโดยธรรมชาติในที่สุด	การย้ายถิ่นทำให้เกิดการล่มสลายของสังคม ระบบการผลิตแบบ Production by Mass ใช้คนผลิต ทำให้คนได้ใช้ทักษะ และไม่เป็นทาสเครื่องจักร พัฒนาเทคโนโลยีที่จะตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของคนก็เพียงพอ
ทรัพยากรธรรมชาติ	-การผลิตที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ จะสร้างปัญหาสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรง	ใช้ทรัพยากรอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยท้องถิ่นเป็นผู้ผลิตและผู้ใช้เอง

โครงสร้างสังคมตามแนวคิด Popular-Rule Model หรือ Populism หรือ Mass Society

แนวคิดต่าง ๆ ที่นักคิดกลุ่ม Populism เสนอแนะมาเป็นลำดับล้วนมีจุดประสงค์ที่จะให้ฝ่ายปกครองหรือรัฐบาลพยายามดำเนินการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า โดยให้การพัฒนากะจ่ายไปอย่างทั่วถึงสำหรับคนทุกระดับ และมีความเสมอภาคทั้งด้านโอกาสการประกอบอาชีพ การมีรายได้ การศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ

ประจิตร มหาพิง ได้กล่าวถึงทฤษฎีหรือตัวแบบมวลชน ว่าเป็นการปกครองที่ในมีกลุ่มมาดกลุ่มหนึ่งผูกขาดอำนาจโดยเด็ดขาด มีศูนย์อำนาจกระจายอยู่ทั่วทุกสังคม กลุ่มมวลชนนิยมเห็นว่าปัจเจกชนทุกคนมีสิทธิมีส่วนในการตัดสินใจวินิจฉัยกำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ของรัฐหรือสังคมที่ตัวเองสังกัดอยู่ ประชาชนควรเป็นนาในการใช้อำนาจปกครอง (Popular Rule); รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน (Government of the people, by the people, and for the people)

อย่างไรก็ตาม ประจิตรก็มองว่าลักษณะการปกครองแบบนี้เป็นแบบอุดมการณ์ เพราะในสภาพความเป็นจริงนั้น มวลชนมักถูกปกครอง/โน้มน้าวโดยอภิสิทธิ์ชนได้ง่ายในบางสภาพการณ์ จะมีพฤติกรรมที่อ่อนไหวได้ง่าย คือ เปลี่ยนจุดสนใจได้ง่ายและมีปฏิกิริยารุนแรงได้อย่างฉับพลัน เป็นต้น (ประจิตร มหาพิง, ๒๕๒๙)

Charles F. Andrain ศาสตราจารย์ทางรัฐศาสตร์ ได้รวบรวมแนวคิดดังกล่าวและเสนอเป็นโครงสร้างสังคมที่พึงปรารถนา ที่การปกครองในสังคมนั้นมีได้อยู่ภายใต้ชนชั้นนำ ทั้งไม่ได้เกิดจากการประนีประนอมของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม หรือมิได้เกิดจากการคานอำนาจซึ่งกันและกันของกลุ่มนายทุนและกรรมกร หากแต่เป็นการอยู่ร่วมกันโดยอาศัยจิตสำนึก และความผูกพันทางใจเป็นหลัก รูปแบบดังกล่าวเรียกว่า Popular-Rule Model ซึ่งอาจสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญดังนี้ (Andrain, 1975)

๑. ในสังคม Populism จะมีความเป็นเนื้อเดียวกัน (spontaneity) สมาชิกมีความผูกพันกันแบบสังคมดั้งเดิม เช่นการเคารพผู้อาวุโส หรือการนับถือความเป็นปราชญ์ชาวบ้าน ยกย่องคุณงามความดีของบุคคล

ในชุมชนจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในด้านเชื้อชาติ ประเพณีและภูมิหลังทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวระหว่างคนกับท้องถิ่นนั้น ๆ สถาบันและองค์กรทางสังคม เช่นสมาคม องค์กร

ต่าง ๆ มีน้อย การควบคุมทางสังคมใช้ธรรมเนียมประเพณี หรือบุคคลเป็นเครื่องควบคุม การละเมิดมีน้อย (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา, ๒๕๓๓)

๒. ในสังคม Populism สมาชิกจะมีความเท่าเทียมกัน (Equality) ในอดีตการเรียกร้องหาความเสมอภาคจะพุ่งไปเฉพาะด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่ การมีรายได้ที่ยุติธรรม ฯลฯ แต่ในปัจจุบันจะรวมไปถึงความเสมอภาคในด้านสังคมและจิตใจด้วย เช่น มีความเสมอภาคในการรับรู้ข่าวสาร การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ รวมทั้งทางการเมือง มีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะรับรู้การดำเนินการของผู้บริหารปกครองสังคมนั้น และมีสิทธิเรียกร้องให้มีการดำเนินการเพื่อสวัสดิการสังคมที่ดีขึ้นด้วย มีการยอมรับเสียงข้างมากของสังคม มติที่เกิดจากเสียงส่วนใหญ่นั้นจะต้องได้รับการยอมรับแม้จากคนกลุ่มน้อยที่ไม่เห็นด้วยก็ตาม

๓. มีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย (Simplicity) ทั้งด้านการดำรงชีวิตที่อาจอาศัยเพียงปัจจัย ๔ เป็นพื้นฐาน ทางด้านเศรษฐกิจที่กินน้อยใช้น้อย และบรรทัดฐานทางสังคมที่ไม่มีระบบการแข่งขัน ชิงดีชิงเด่นกัน

๔. มีการประนีประนอมในสังคม (Consensus) คือการจัดการกับปัญหาด้านต่าง ๆ หรือการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมโดยการนำใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งจะทำให้สังคม Populism มีลักษณะดังนี้ (Andrain, อ้างแล้ว)

- หลีกเลี่ยงการใช้อาวุธในการแก้ไขความขัดแย้ง
- เข้าใจถึงความมั่นคงที่แท้จริง
- เข้าใจถึงการใช้อำนาจที่ชอบธรรม และอย่างมีคุณธรรม
- วัฒนธรรมของกลุ่มเป็นหลักในการตัดสินใจ สมาชิกยอมรับการลงโทษของสังคม (Social Sanction)
- การกระจายความรู้ออกไปอย่างทั่วถึง

๕. ในสังคม Populism การปกครองและการเมืองเป็นเรื่องของประชาชนทุกคนต้องเข้ามีส่วนร่วม โดยไม่ได้เห็นว่า เรื่องนั้นเป็นเรื่องของตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์ หรือของพรรคการเมืองเท่านั้น (Cooperation among ordinary citizen)

๖. สมาชิกในสังคม Populism จะมีความใส่ใจในเรื่องต่าง ๆ ทุกเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคม และจะมีผลกระทบต่อสังคมกัน (เป็น Humanistic Man) ไม่จำกัดความใส่ใจของตนเองเฉพาะในงานที่ตนเองถนัดหรือเฉพาะในเลี้ยวส่วนที่ตนเองรู้ (นพ.ประเวศ วะสี, ๒๕๓๔)

๗. สมาชิกมีสำนึกของการรับผิดชอบชุมชน (Sense of community) ซึ่งเกิดจาก

- ความรู้สึกผูกพันกับคนในสังคมในฐานะญาติพี่น้อง หรือเชื่อว่าสืบสายโลหิตมาจากชนเผ่าเดียวกันหรือมีบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน
- มีความเชื่อในทางศาสนาแบบเดียวกัน
- การให้การยอมรับนับถือบุคคลที่มีลักษณะดีเด่นในชุมชนร่วมกัน
- ยอมรับในลักษณะนานาสังวาส หรือสามารถประสานความแตกต่างทางความคิด หรือแนวทางการปฏิบัติได้ (Andrain, อ้างแล้ว)

๘. สังคม Populism เอื้ออำนวยให้สมาชิกในสังคมมีสำนึกของการมีส่วนร่วม (Sense of participation) ในการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่สมาชิกส่วนใหญ่ปรารถนา ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากความพร้อมของสมาชิกของสังคมเอง ไม่ได้เกิดจากการถูกผลักดัน หรือชี้นำ หรือถูกบังคับ และความรู้สึกมีส่วนร่วมดังกล่าวจะมีอยู่ในสมาชิกทุกคน ไม่ได้มีเฉพาะผู้ที่มีโอกาสหรือมีความกระตือรือร้นในการทำงานเท่านั้น เช่นการถือว่าการไปลงคะแนนเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะขาดไม่ได้ เป็นต้น (Andrain, อ้างแล้ว)

๙. สมาชิกในสังคม Populism มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ (Naturalness) ทุกคนรู้จักคุณค่าของธรรมชาติ รู้จักรักษาธรรมชาติ เข้าใจกฎธรรมชาติ ปฏิบัติตนให้เป็นไปตามกฎธรรมชาตินั้น ๆ และ เข้าใจผลของการปฏิบัติตามกฎธรรมชาตินั้น ๆ ด้วย (ท่านพุทธทาสภิกขุ, ๒๕๒๒)

๑๐. สังคม Populism มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจจากส่วนกลางไปยังส่วนย่อยของสังคม (Decentralization)

นอกจากแนวคิดของกลุ่ม Populism ที่ Andrain ได้รวบรวมไว้แล้วนั้น ยังมีแนวคิดอื่นที่จะสนับสนุนหรือเป็นแนวร่วมของกลุ่มนี้ได้ ได้แก่

แนวคิดของสำนักคิดคุณธรรม (Moralist School)

สำนักคิดคุณธรรมก่อกำเนิดขึ้นมาเมื่อประมาณ ๓๐ - ๔๐ ปีที่ผ่านมา มีเหล่านักบวช และพระเป็นผู้นำแนวคิด พื้นฐานความคิดมาจากการเห็นความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศตามระบบทุนนิยมของกลุ่มสำนักโครงสร้างหน้าที่ และความไม่ลงตัวของการพัฒนาตามแนวสังคมนิยมของกลุ่มสำนักซ้ายแฉ่ง บรรดาความคิดของกลุ่มสำนักคิดคุณธรรมเน้นที่ "จิตเป็นตัวกำหนดวัตถุ" โดยตั้งสมมติฐานว่า

๑. มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และระบบของธรรมชาติมีความสมดุลในตัวเอง ตลอดจนมีการปรับตัวเองอยู่เสมอ
๒. มนุษย์ควรสร้างดุลยภาพระหว่างการปรับตัวเองของมนุษย์ให้เข้ากับธรรมชาติ และปรับธรรมชาติให้เข้ากับมนุษย์อย่างกลมกลืน โดยพยายามหลีกเลี่ยงการทำลายธรรมชาติดั้งเดิม
๓. มนุษย์มีความเป็นธรรมชาติ ๔ อย่างที่เหมือนกับสัตว์ คือการกินอยู่ การหลับนอน การสืบพันธุ์ และการหลบภัย แต่สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์คือ การมีคุณธรรม
๔. ความเป็นแก่นสารของมนุษย์อยู่ที่ การปรับเปลี่ยนธรรมชาติฝ่ายต่ำให้เป็นธรรมชาติฝ่ายสูง โดยการสร้างคุณธรรมขึ้นในจิตใจ พยายามลดละการยึดมั่นถือมั่นในโลกของวัตถุและลดละการยึดติดในตัวกู - ของกู ซึ่งเป็นต้นเหตุของกิเลสและตัณหาในตัวมนุษย์
๕. การแก้ไขปัญหาลังคมต้องเริ่มจากภายในจิตใจของมนุษย์ก่อน เมื่อเป็นคนที่มีศีลธรรม ลังคมก็จะดีขึ้นเอง (ชมรมพัฒนาสังคม, ๒๕๓๔)

กลุ่มนักคิดกลุ่มนี้ไม่ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนอย่างชัดเจน แต่จะร่วมกันเสนอแนวความคิดซึ่งเห็นได้ชัดว่าอยู่ในทิศทางเดียวกัน เช่น มหาตมา คานธี ซึ่งยืนยันการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บาลัชีตรธรรมชาติ สมาทานศีลพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัด ใช้ความสงบเพื่อสยบความรุนแรง เมื่อทำการเข้าใด ๆ แล้วไม่มีการทอดทิ้ง หากการนั้น ๆ **ไม่ผิดศีลธรรม** ฯลฯ (มหาตมา คานธี, ๒๕๒๔) หรือ พระพุทธทาสภิกขุ ที่เน้นการรักษาธรรมชาติ การเข้าใจธรรมชาติ การเข้าใจกฎธรรมชาติ ฯลฯ

แนวคิดการพัฒนาสังคม (Social Development)

"การพัฒนาสังคม" เป็นแนวคิดรวม ๆ ของผู้เฝ้ามองเห็นว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยเน้นที่วัตถุที่เกิดขึ้นทั่วโลกนั้น มิได้ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของโลกอยู่ดีกินดีถ้วนหน้า Seers ตั้งข้อสังเกตว่า ยังมีการพัฒนา ความอดอยากยากจน ความไม่เสมอภาค และการว่างงาน กลับกลายเป็นปัญหาใหญ่ แผ่กระจายไปในทุกประเทศที่กำลังมีการพัฒนาเหล่านั้น (Seers, 1969) ปัญหาสังคม อันหมายถึงปัญหาที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิต จึงถูกนำขึ้นมาพูดกันมาก และต่างมีความเห็นว่าสังคมเป็นอีกด้านหนึ่งที่ต้องมีการพัฒนาควบคู่กันไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญในระดับเดียวกัน

การพัฒนาสังคม เป็นมาตรการที่ไม่เพียงแต่จะปรับปรุงวิถีทางการให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา และการสงเคราะห์แก่ประชาชนเท่านั้น แต่เป็นการพยายามบรรลุให้ถึงเป้าหมายที่ซับซ้อนและปราศจากความชัดเจนทางด้านสังคม เช่น การสร้างความเป็นธรรม ความเท่าเทียมกัน การส่งเสริมด้านวัฒนธรรม การสร้างสันติภาพในใจคน รวมทั้งการเพิ่มพูนศักยภาพของประชาชน เพื่อช่วยกันพัฒนาสังคมต่อไป (UNCRD, 1988)

S.C.Dube ได้ชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาสังคมไว้อย่างชัดเจนว่าต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ ๒ ประการคือ

๑. การได้สนองความต้องการที่ประชาชนปรารถนา, และ
๒. การทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

ในส่วนของความต้องการของประชาชนนั้น ครอบคลุมตั้งแต่ ความต้องการในการดำรงชีวิต อันหมายถึงการมีอาหารกิน มีที่อยู่ เสื้อผ้า ยารักษาโรค มีงานทำ การได้รับความคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการมีส่วนร่วมในสังคมและวัฒนธรรม การมีสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการให้ตามควร และส่วนของคุณภาพชีวิตคือความพึงพอใจ ที่ประชาชนมีต่อการตอบสนองความต้องการต่าง ๆ เหล่านั้น (Dube, 1988)

ในปี ค.ศ.๑๙๗๕ มูลนิธิ Dag Hammarskjold ได้จัดการประชุมวิพากษ์การพัฒนาแบบที่กำลังเป็นอยู่ในขณะนั้น และนำเสนอการพัฒนาแบบใหม่เป็นทางเลือกสำหรับอนาคต เรียกว่า "การพัฒนาอีกแบบหนึ่ง" มีลักษณะดังนี้

๑. เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ ทั้งความต้องการด้านวัตถุและความต้องการอื่น ๆ นอกเหนือจากวัตถุ เช่น ความต้องการที่จะแสดงออก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเสมอภาคเท่าเทียม ความต้องการที่จะทำความเข้าใจ และควบคุมชะตากรรมของชีวิตตนเอง

๒. เป็นการพัฒนาที่เกิดมาจากเนื้อในสังคมนั้นเอง (Endogeneous) โดยก่อตัวมาจากระบบคุณค่าและจินตภาพของสังคมนั้น เนื่องจากการพัฒนาไม่ใช้สูตรสำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาจึงไม่ใช่สินค้าส่งออกที่จะใช้การได้ในทุก ๆ แห่ง โลกเราต้องมีการพัฒนาหลายรูปแบบตามลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

๓. เป็นการพัฒนาที่มีลักษณะพึ่งตนเอง (Self - Reliance) ซึ่งหมายความว่าสังคมแต่ละแห่งจะต้องพึ่งพาความแข็งแกร่งและทรัพยากรของตนเองเป็นหลัก เช่นด้านพลังงานของผู้คน และการพึ่งตนเองก็เป็นเรื่องของส่วนรวม (collective self-reliance) ไม่ใช่เรื่องของการแยกตัวโดดเดี่ยวด้วยการปิดหมู่บ้าน หรือปิดประเทศ แต่เป็นการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ที่เสมอภาคกับโลกภายนอก ในทางปฏิบัติที่เป็นจริง การพึ่งตนเองจะมีความหมายที่สุดเมื่อมีการสร้างสรรค์ชุมชน (community) ให้มีพื้นฐานแข็งแกร่ง

๔. เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงผลกระทบและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้สามารถใช้อย่างยั่งยืนยาวนาน ทั้งนี้โดยต้องตระหนักถึงขีดจำกัดที่ระบบนิเวศน์ (ecosystem) จะสามารถรองรับได้ รวมทั้งต้องเป็นการวางแผนพัฒนาที่เอื้อเพื่อต่อสิ่งมีชีวิตอย่างอื่น ๆ ในโลกด้วย

๕. เป็นการพัฒนาที่มุ่งด้านการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง ทั้งในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยต้องส่งเสริมเงื่อนไขเพื่อการจัดการด้วยตัวเอง (Self-management) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๓๔)

งานศึกษา และวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตะวัน เกียรติบุญญาภรณ์ ได้กล่าวถึงบทบาทในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระชาวอโศกไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบศิลปวัตถุ และบทบาททางสังคมของ "พระชาวอโศก" กับพุทธบัญญัติว่าพระชาวอโศกมีบทบาทอย่างกว้างขวางในการผลิตเอกสารเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้า และ

เป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตที่ประเสริฐของพระภิกษุในพุทธศาสนา ส่วนบทบาททางสังคม ประชากรที่ตอบแบบสอบถามกว่าร้อยละ ๔๐ มีความเห็นว่า พระชาวอโศกมีบทบาททางถูกต้องตามพุทธวิธี บทบาททางสังคมด้านอื่น ๆ เช่น การสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนรักษาศีล และเลิกอบายมุขความหุงเพื่อส่งเสริมให้ประหยัด เลียสละ แก้ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัว และส่งเสริมฟื้นฟูเอกลักษณ์ไทย (ตะวันเกียรติบุญญาฤทธิ, ๒๕๒๔)

วิทยานิพนธ์ของนพพล ขวัญชนะภักดี เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดพระธรรมกาย และพุทธสถานสันติอโศก ในการเผยแผ่ศาสนาในหมู่เยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน สรุปเฉพาะในส่วนขอเยาวชนที่มาศึกษาปฏิบัติธรรมที่พุทธสถานสันติอโศกว่า เยาวชนสันติอโศกส่วนใหญ่มาก่อนเข้าปฏิบัติธรรม ไม่เคยคิดที่จะถือศีลมาก่อน (ร้อยละ ๔๐) แต่หลังจากได้เข้าปฏิบัติธรรมแล้วผู้ที่ไม่เคยคิดจะถือศีลลดลงเหลือร้อยละ ๐ (ไม่มีเลย) และจากที่เคยถือศีล ๕ เป็นประจำมาก่อนการมาปฏิบัติธรรม เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๒ เป็นร้อยละ ๖๒ เมื่อปฏิบัติธรรมแล้ว (นพพล ขวัญชนะภักดี, ๒๕๓๐)

จากวิทยานิพนธ์ของเยาวดี รัชชวีริยะ เรื่อง พฤติกรรมการรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับการถือมังสวิรัติของสมาชิกพุทธสถานสันติอโศก ผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานข้อที่ว่า นักบวชของพุทธสถานสันติอโศก (ซึ่งถือว่าเป็นสื่อบุคคล) มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจยอมรับการรับประทานอาหารมังสวิรัติของสมาชิกพุทธสถานส่วนใหญ่ (เยาวดี รัชชวีริยะ, ๒๕๒๘)

ผลการศึกษา เรื่อง ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาของชาวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวพุทธในกลุ่มวัดพระธรรมกาย พุทธสถานสันติอโศก และวัดชลประทานรังสฤษฎ์ วิทยานิพนธ์ของ อัครดี ศรีทราชัยกุล บ่งชี้ว่าชาวพุทธที่มาศึกษาพระศาสนาที่สำนักสันติอโศก มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางลดละอบายมุขและความหุงเห็นได้อย่างเห็นได้ชัด ดังนี้

การดื่มสุรา ในอดีตมีผู้ไม่เคยดื่มสุราเลยร้อยละ ๔๔.๔ ปัจจุบันเพิ่มเป็น ๔๔.๔ มีผู้ดื่มเป็นครั้งคราวร้อยละ ๑.๔ การดื่มเป็นประจำ บ่อย ๆ ค่อนข้างบ่อย มีร้อยละ ๐

การสูบบุหรี่ ในอดีตมีผู้ไม่เคยสูบบุหรี่ร้อยละ ๖๑.๒ ปัจจุบันเพิ่มเป็นร้อยละ ๔๔.๔ ยังมีผู้สูบบุหรี่บางครั้งร้อยละ ๔.๔ การสูบบุหรี่เป็นประจำ บ่อย ๆ ค่อนข้างบ่อย มีร้อยละ ๐

การรับประทานอาหารตามห้องอาหารและภัตตาคาร ในอดีตมีผู้ไม่เคยปฏิบัติเลย ๒๓.๔ เพิ่มเป็น ๓๓.๔ ยังมีผู้ไปรับประทานอาหารเป็นครั้งคราวร้อยละ ๒๒.๑

การดำเนินชีวิตเรียบง่าย มีผู้หันมาดำเนินชีวิตเรียบง่าย ประหยัดเป็นประจำเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๔.๔ เป็นร้อยละ ๓๖.๑ และจากที่ไม่เคยอยู่อย่างประหยัดเรียบง่ายเลยลดลงจากร้อยละ ๒๓.๕ เหลือร้อยละ ๔.๔

การชมภาพยนตร์และฟังดนตรี ในอดีตมีผู้ไม่ประพฤติดังกล่าวเลยร้อยละ ๑๐.๓ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๓.๑ ในปัจจุบัน ที่เคยไปเป็นบางครั้งร้อยละ ๖๑.๖ ลดลงเหลือร้อยละ ๒๐.๕

การใช้เครื่องประดับตกแต่งและเครื่องสำอางค์ ในอดีต ร้อยละ ๓๕.๑ ไม่เคยใช้เลย เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๘๖.๘ ในปัจจุบัน ที่เคยใช้เป็นบางครั้งลดลงจากร้อยละ ๓๕.๓ เหลือร้อยละ ๑๐.๓

การขึ้นสลากรีนแบ่งและหว่านที่ดิน ในอดีตร้อยละ ๒๕.๔ ไม่เคยเล่นเลยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๕๘.๕ เช่นเดียวกับการเล่นการพนันที่ร้อยละ ๕๘.๕ เลิกเล่นการพนันแล้ว

สรุปแนวคิดของสังคมมวลชน

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ลักษณะสังคมมวลชนเกิดขึ้นจากการที่ประเทศที่พัฒนาทางอุตสาหกรรม มีการเติบโตมาในระยะหนึ่ง ระบบเศรษฐกิจมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน มีการเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ประเทศดังกล่าวกลายเป็นประเทศที่มั่งคั่งตาม ๆ กัน

แต่ในขณะเดียวกัน ประชาชนที่อยู่อาศัยในประเทศอุตสาหกรรมนั้น ๆ กลับพบสภาพถดถอยของคุณภาพชีวิต ถูกเอารัดเอาเปรียบ ขูดรีดแรงงาน ต้องยากจน เจ็บป่วย และไร้การศึกษา การเรียกร้องให้มีการพัฒนาสังคมเพื่อลดความถดถอยของคุณภาพชีวิตดังกล่าวจึงเริ่มมีและเพิ่มขึ้นตามลำดับ

ลักษณะสังคมมวลชน จึงเป็นสังคมที่เน้นความมีคุณค่าของชีวิตมากกว่าสิ่งอื่นใด มากกว่าระบบเศรษฐกิจโดยรวม มากกว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มากกว่าความเป็นสังคมที่มีอำนาจมากกว่าสังคมอื่น ฯลฯ

นักคิดของแนวคิดนี้ได้ต่อต้านการพัฒนาเศรษฐกิจเลยทีเดียว แต่ทุกคนเห็นว่า การพัฒนาใด ๆ ก็ตามจะต้องไม่ทิ้งประชาชนไว้เบื้องหลัง สิ่งที่เป็นเป้าหมายเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้แก่

- การมีความเสมอภาคในการบริโภค
- กระจายรายได้อย่างยุติธรรม

- ไม่ทอดทิ้งการพัฒนาการเกษตรและชนบท
- ส่งเสริมผู้ผลิตรายย่อย และกระจายการผลิตขนาดเล็ก
- ระบบชีวิตชาวบ้านต้องไม่ถูกทำลาย
- รัฐต้องมีนโยบายช่วยเหลือคนกลุ่มล่างที่ชัดเจน
- การพัฒนาสังคม วัฒนธรรมต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาส่วนอื่น ๆ
- สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาต้องยังคงอยู่
- กระจายการรวมศูนย์ของการพัฒนา
- ไม่ควรปล่อยให้เกิดการว่างงานโดยนำเครื่องจักรมาทดแทนแรงงานมากเกินไป

ฯลฯ

ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ทิศทางการพัฒนาอยู่ที่ความอยู่รอด และความอยู่ดีของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

แม้แนวคิดการพัฒนาระยะหลัง ๆ ของค่ายโลกเสรีก็เสนอการพัฒนาที่เน้นคุณภาพชีวิตของประชาชนชัดเจนขึ้นเป็นลำดับ ถึงขนาดที่กล่าวว่าหากประชาชนยังยากจน ว่างงาน และถูกกดขี่อยู่ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจก็ไม่อาจชี้ว่าประเทศนั้นพัฒนาไปแล้วได้

นอกจากนั้น แนวคิดของกลุ่มสำนักคิดคุณธรรมซึ่งเน้นการสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตน ลดการยึดถือในโลภวัตถุก็สอดคล้องและสนับสนุนแนวคิดสังคมนิยมเป็นอย่างยิ่ง ด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จะเกิดในสังคมนิยมได้ย่อมจะต้องมาจากประชาชนที่มีคุณธรรมในระดับหนึ่ง การยึดมั่นในพระศาสนาจึงเป็นลักษณะที่สำคัญยิ่ง เป็นสิ่งที่จะรูงนำให้สมาชิกในสังคมสรรสร้างสิ่งต่าง ๆ ดังที่ได้ย้ำเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ไปแล้วนั้น

๘

ดังนั้นการสร้างสังคมของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน จึงน่าจะเป็นแนวคิดที่พึงปรารถนาของมวลชนทั้งโลก

กรอบแนวคิดและตัวแปรที่ศึกษา

เพื่อศึกษาถึงลักษณะสังคมที่พึงปรารถนาตามแนวคิดของ Populism จึงกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

(๑) **ตัวแปรปัญหา** (Problematic Variables) กำหนดให้ตัวแปรตามเป็นตัวแปรปัญหาคือ ลักษณะสังคมตามแนวคิดของกลุ่มนักคิด Populist หรือสังคมมวลชน

(๒) **ตัวแปรตาม** (Dependent Variables) คือลักษณะสังคมที่พึงปรารถนา หรือสังคมมวลชน ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะของสังคมดังต่อไปนี้

- ๑/ คนในสังคมนี้มีความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน (Spontaneity)
- ๒/ สังคมมีความเสมอภาคกัน (Equality)
- ๓/ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย (Simplicity)
- ๔/ มีการประนีประนอมในสังคม (Consensus)
- ๕/ มีความร่วมมือกันในกลุ่มชน (Cooperative among ordinary people)
- ๖/ มีความมานะจากัดตนเอง (Humanistic)
- ๗/ มีสำนึกของการรับผิดชอบชุมชน (Sense of Community)
- ๘/ มีสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรม (Sense of Participation)
- ๙/ มีความรู้ในเรื่องกฎธรรมชาติ เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ (Naturalness)
- ๑๐/ มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ (Decentralization)

(๓) **ตัวแปรอิสระ** (Independent Variables) กำหนดให้ตัวแปรอิสระคือคุณสมบัติต่าง ๆ ของตัวอย่าง ได้แก่

๑/ อายุ	๒/ เพศ
๓/ ภูมิลำเนา	๔/ การศึกษา
๕/ อาชีพ	๖/ รายได้
๗/ สถานภาพสมรส	๘/ ที่พักอาศัย
๙/ ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม	๑๐/ จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ปฏิบัติธรรม

ค่านิยมเชิงปฏิบัติการ

ตัวแปรตามต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะต่าง ๆ ของสังคมที่พึงปรารถนา หรือสังคมมวลชน ซึ่งมีทั้งสิ้น ๑๐ ลักษณะนั้น มีค่านิยมเชิงปฏิบัติการดังนี้

ความเป็นเนื้อเดียวกัน หมายถึง ลักษณะที่สมาชิกของชุมชนยอมรับนับถือผู้นำที่มีคุณธรรม ยึดมั่นในศาสนา วัฒนธรรมที่ดีงาม การแบ่งแยกประเภทของบุคคลตามลักษณะขององค์การ ย่อยในสังคมมีน้อย การบริหารจัดการองค์การหรือชุมชนไม่ซับซ้อน เช่น มีตำแหน่งผู้บริหารจำนวนไม่มาก ลำดับชั้นการบริหารมีไม่มากระดับ

ความเท่าเทียมกัน หมายถึง สมาชิกในชุมชนไม่ได้แบ่งแยกกันด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ สมาชิกทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน รวมทั้งมีสิทธิรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ ด้วย

ความง่าย หมายถึง การดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สิ่งหาเทคโนโลยีเพียงเท่าที่จำเป็น กินน้อย ใช้ของไม่แข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน เช่นการมีชีวิตอยู่โดยอาศัยปัจจัย ๔ ใช้เครื่องอำนวยความสะดวกอย่างไม่ฟุ้งเฟ้อ เป็นต้น

การประนีประนอม หมายถึง การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยวิธีสันติวิธี ไม่แข่งขันกันที่ฐานะทางเศรษฐกิจ ความมั่งคั่งมิได้อยู่ที่ความร่ำรวยด้วยทรัพย์สินสมบัติ แต่ด้วยการรู้จักใช้ทรัพย์สินดินสินอันเหี้ยม หรือทรัพย์สินที่ดินมีอยู่สร้างงานและอาชีพของตน มติของส่วนใหญ่นั้นเป็นสิ่งที่ต้องถือปฏิบัติ

การให้ความร่วมมือของมวลชน หมายถึง กิจกรรมทุกสิ่งในชุมชนเป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ การตัดสินใจ การสร้างสรรค์สังคม เกิดจากความต้องการและความพร้อมของมวลชน เช่น การพร้อมใจกันไปเลือกตั้ง การร่วมมือกันสร้างสาธารณูปโภคที่มวลชนจะได้ใช้ร่วมกัน เป็นต้น

การไม่จำกัดตนเอง หมายถึง การใส่ใจในกิจการในชุมชน แม้สิ่งที่ไม่ใช่ความถนัดของตนเอง การไม่เลือกทำเฉพาะกิจกรรมที่ตนสนใจ ฯลฯ เช่น เมื่อชุมชนต้องการการระดมแรงงานภาคเกษตร ทุกคนสามารถร่วมลงแรงได้ เมื่อต้องการกำลังความคิด กำลังสมองในการดำเนินโครงการเพื่อชุมชน ทุกคนร่วมคิดได้ เป็นต้น หรือการรับหน้าที่ต่าง ๆ ที่สังคม หรือชุมชนมอบหมายให้โดยเกี่ยง โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เป็นต้น

การมีสิทธิของการเป็นเจ้าของชุมชน หมายถึง ความรู้สึกเป็นภาคีพี่น้องระหว่างสมาชิกในชุมชน อยู่ร่วมกันได้แม้จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เน้นที่ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนเป็นหลัก

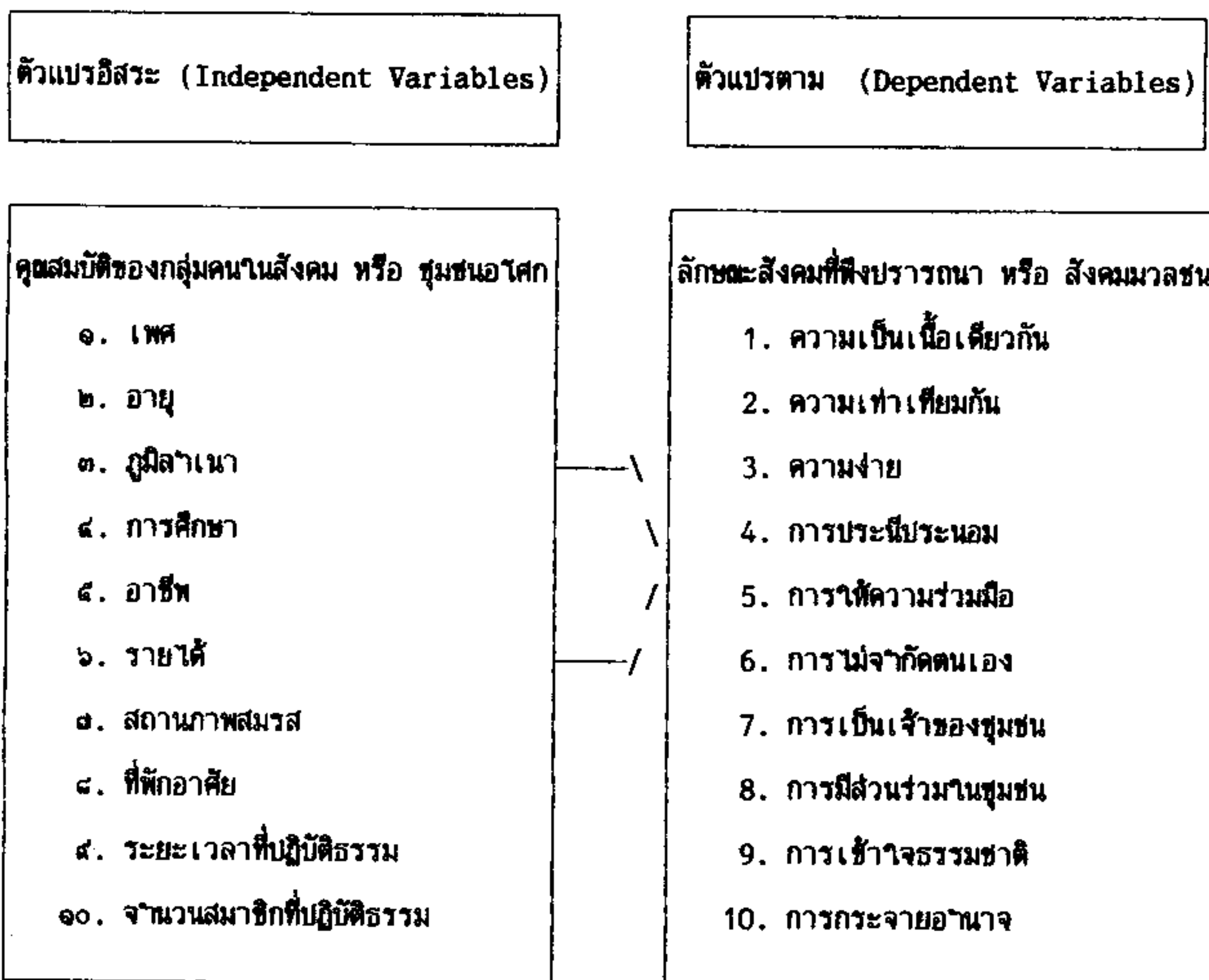
การมีสิทธิของการมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านศาสนา กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ด้วยเห็นคุณค่าของกิจกรรม มากกว่าจะถูกบังคับ

ความกลมกลืนกับธรรมชาติ หมายถึง การเข้าใจสภาพธรรมชาติ เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติ รวมทั้งปัญหาสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของสรรพสิ่ง รวมทั้งการเกิดของสิ่งหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องมาจากเหตุ เป็นต้น

การกระจายอำนาจ หมายถึง การยอมรับทั้งความคิดเห็นของทุกคน การไม่รวมอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ศูนย์กลาง การตัดสินใจใด ๆ เป็นไปเพื่อส่วนรวม ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต้องมีการกระจายไปยังทุกส่วนของสังคม โดยคาดว่าจะเป็นอย่างยุติธรรม เช่น สมาชิกในสังคมมีส่วนในการตัดสินใจเพื่อดำเนินโครงการหนึ่งโครงการใด โดยมีจุดประสงค์ที่จะมีการกระจาย ได้แก่ สมาชิกได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน

ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ปรากฏในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๓ แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัย

<u>ลักษณะ</u>	<u>ประเด็นที่จะวัด</u>	<u>ข้อความที่ใช้วัด</u>
๑. ความเป็นเนื้อเดียวกัน	- การเคารพผู้มีคุณธรรมมากกว่าผู้มีอำนาจ	๑ ฉันให้ความเคารพผู้มีคุณธรรมความดีมากกว่าผู้มีตำแหน่งใหญ่โตและร่ำรวย ๒ ในสังคมอโศก ชำราชการระดับสูงเคารพบิณฑบาตชาวอนาถ ป.๔ ได้ หากเขาผู้นั้นมีความรู้ควรแก่การเคารพ ๓ ในสังคมทั่ว ๆ ไปในปัจจุบัน คนไทยยอมรับนับถือผู้อาวุโสและมีคุณธรรม มีอำนาจน่าเคารพยำเกรงกว่าผู้มีฐานะดี มีตำแหน่งสูงต่าง ๆ ๔ ในศักดิ์ศรีของความเป็นคน ฉันไม่เห็นที่ตัวเองแตกต่างจากคนมีเงินเป็นล้านหรือคนกวาดถนนแต่อย่างใด
๒. ความเท่าเทียมกัน	- การจัดองค์การง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน - การไม่แบ่งชนชั้น	๑ การปกครองดูแลและแบ่งงานกันภายในสังคมอโศก มีความซับซ้อนหลายระดับ หลายฝ่าย ๒ ในสังคมทั่ว ๆ ไป การแบ่งชั้นการปกครองเป็นหลายระดับ ทำให้เกิดผลดีต่อสังคม ๑ คนรวยและคนจนในสังคมอโศก มีความเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ๒ ฉันคิดว่าการที่นายจ้างนั่งกินอาหารร่วมกับลูกจ้าง เป็นของธรรมดา ๓ ปัญหาในสังคมปัจจุบัน เกิดจากการที่คนที่มีโอกาสยังเอาไว้ดเอาเปรียบคนยากจนหรืออ่อนแอกว่ามาก
๓. ความเรียบง่าย	- การไม่พึ่งพาเครื่องอำนวยความสะดวก - การใช้ชีวิตเรียบง่าย	๑ ฉันใช้เครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวกเกินกว่าปัจจัย ๔ น้อยที่สุดในชีวิตประจำวัน ๒ คนในสังคมอโศกยึดหลักความจำเป็นมากกว่าความพอใจในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ๓ คนในสังคมส่วนใหญ่มักมีอุปนิสัยฟุ้งเฟ้อในการบริโภคสินค้าและบริการ ๑ ฉันคิดว่าการมีชีวิตอยู่ต่างจังหวัดสะดวกสบายกว่าการอยู่ในเมืองหลวง ๒ การมีชีวิตอยู่ในต่างจังหวัดหรือชนบทสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวอโศกอย่างยิ่ง ๓ คนส่วนใหญ่อยากจะอยู่อาศัยในชนบทมากกว่าเพราะสะดวกสบาย

ลักษณะ	ประเด็นที่จะวัด	ข้อความที่ใช้วัด
๔. ความประนีประนอม	- การยอมรับมติ, เสียงส่วนใหญ - การแก้ปัญหาอย่างสันติ	๑ ฉันต้องยอมรับมติของครอบครัวและเพื่อนร่วมงาน หากฉันเป็นฝ่ายเสียงข้างน้อย ๒ ในสังคมอโศก แม้แต่พระหรือสมณะก็ฟังความคิดเห็นและยอมรับมติของฆราวาส ๓ คนไทยทั่วไปชอบทำให้บ้านเมืองวุ่นวายโดยการหลีกเลียงกฎต่าง ๆ ๑ หากเป็นไปเพื่อความสงบสุขและไม่เป็นความผิด ฉันยินดีเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ๒ ชาวอโศกไม่มีพฤติกรรมใด ๆ ที่เป็นการกลั่นแกล้ง หรือเอาัดเอาเปรียบผู้อื่น ๓ ประเทศไทยมีการเดินขบวนเรียกร้องกันมาก เนื่องจากยังมีคนไม่ได้รับความยุติธรรมมาก
๕. ความร่วมมือจากมวลชน	- การให้ความร่วมมือ	๑ เมื่อเห็นมีงานเกิดขึ้น เช่นการขนของ การพับกระดาษ ฯลฯ ฉันจะเข้าช่วยเหลืออยู่เสมอหากฉันมีโอกาส ๒ ในการสร้างศาลาพระวิหารใหม่ของสันติอโศก ญาติธรรมหลายคนเดินทางมาช่วยก่อสร้างโดยไม่ต้องจ้างวาน เป็นเรื่องปกติของวัฒนธรรมไทย ๓ วัฒนธรรมการลงแขก ช่วยกันทำงานเป็นสิ่งที่สังคมไทยในปัจจุบันไม่ยอมรับ เพราะขัดกับสภาพทางเศรษฐกิจ ที่คนต้องทำงานเพื่อเงิน
๖. ความไม่จำกัดตัวเอง	- การรับรู้อสังคมาในวงกว้าง	๑ หากสังคมอโศกต้องการให้ฉันช่วยงานในสิ่งที่ฉันไม่ถนัด ฉันต้องปฏิเสธก่อน ๒ สำหรับสังคมชาวอโศก ทุกคนพร้อมเสนอตัวเข้าช่วยเหลือกิจการทุกเรื่อง หากตนเองมีความพร้อมและเป็นที่ต้องการของสังคม ๓ นายแพทย์ที่รักษาโรคทั่วไปได้หมด จะทำประโยชน์ต่อสังคมได้มากกว่านายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ

<u>ลักษณะ</u>	<u>ประเด็นที่จะวัด</u>	<u>ข้อความที่วัด</u>
๓. การเป็นเจ้าของชุมชน	- การเคารพนับถือผู้มีคุณธรรมร่วมกัน - การมีความเชื่อทางศาสนาแบบเดียวกัน - ความผูกพันกับสังคม	๑ คดีสมณะและคดียุติธรรมทำให้ฉันทุกข์ร้อนใจมาก ๒ ชาวอโศกส่วนใหญ่นิยมกับพ่อท่านและสมณะมากกว่าการเชื่อมั่นในความดีงามของหมู่กลุ่ม ๓ คนในสังคมทั่ว ๆ ไป ยึดมั่นในคุณธรรมความดีของคนมากกว่าผลประโยชน์และวัตถุ ๑ ฉันผูกพันกับสังคมอโศกเพราะพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่พระและสมณะนำมาสั่งสอน ๑ การสร้างสังคมอโศก เช่นสร้างโบสถ์ สร้างโรงพยาบาล ตั้งชุมชน ก่อตั้งบริษัทจำกัด ญาติธรรมถือเป็นสิ่งที่ต้องช่วยด้วย ไม่ว่าจะเป็นกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังความคิด ๒ คนในสังคมไทยปัจจุบันมีส่วนร่วมในการดูแลความสะอาดและเป็นระเบียบของบ้านเมือง และชุมชนของตนเองสูง เช่นการไม่ทิ้งขยะ การไม่ทำลายสาธารณสมบัติ การไม่ทำให้บ้านเมืองไม่เป็นระเบียบ
๔. การมีส่วนร่วมในชุมชน	- การเข้าร่วมกิจกรรมที่สำคัญและมีประโยชน์	๑ ฉันไปร่วมงานต่าง ๆ ของอโศกเสมอ เช่น งานปี่พาทย์ อโศก งานอโศกรำลึก มิใช่เพียงเพื่อเป็นการแสดงพลัง แต่เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีอโศกที่ดีงาม ๒ ชาวอโศกจะมาร่วมงานต่าง ๆ เช่นงานพุทธาภิเษกฯ งานปลุกเสกฯ งานอโศกรำลึก งานปี่พาทย์ ฯลฯ และถือเป็นประเพณีที่ต้องรักษาให้สืบไป ๓ คนในสังคมทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่นงานประเพณี งานมหกรรม ด้วยเหตุผลของความบันเทิงหรือประโยชน์ส่วนตนมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

ลักษณะ	ประเด็นที่จะวัด	ข้อความที่ใช้วัด
๔. ความเข้าใจธรรมชาติ	- การรับรู้ปัญหาสภาพแวดล้อม - การรักษาสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ - การเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ	๑ จันทสิทธิ์เสี่ยงการใช้น้ำพลาสติก พยายามประหยัดกระดาษ ใช้น้ำใช้สิ่งของที่มาจากต้นไม้ ใช้น้ำสารเคมี เช่น ยาฆ่าแมลง เลือกชนิดของผงซักฟอก เพื่อช่วยทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ๒ การสร้างศาลาพระวิหารใหม่ที่สันติอโศก จำเป็นต้องลดขนาดของศาลาลงเพื่อหลีกเลี่ยงการตัดต้นไม้ในพุทธสถาน ๓ คนทั่วไปยังมีสำนึกในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติน้อยมาก
๑๐. การกระจายอำนาจ	- การกระจายอำนาจการตัดสินใจ	๑ จันทสิทธิ์พยายามเปิดเผยธรรมชาติให้น้อยที่สุด เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกหลานของจันทสิทธิ์ต้องรับผลของภัยธรรมชาติธรรมชาติในอนาคต ๑ สังคมอโศกมิได้มุ่งหวังให้ทุกคนถือศีลในระดับสูงเท่าเทียมกันหมด เพราะในสังคมย่อมมีบุคคลหลายระดับปะปนกัน ๒ คนอายุมากขึ้น ร่างกายจะทรุดโทรมลงไม่สวยงาม คนทั่วไปจึงต้องตกแต่งร่างกายให้ดูหนุ่มสาวให้นานที่สุด ๑ ถ้าจันทสิทธิ์ไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของกลุ่ม จันทสิทธิ์พยายามจัดตั้งกลุ่มของจันทสิทธิ์ขึ้นมาเพื่อหักล้างการตัดสินใจนั้น ๒ การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของชาวอโศก ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน มิได้ขึ้นอยู่กับมติเสียงของพระโพธิรักษ์ หรือคณะสงฆ์ หรือเฉพาะกรรมการชุมชน สมาชิกชาวอโศกสามารถมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นหรือคัดค้านได้เสมอ ๓ การตัดสินใจในการบริหารปกครองประเทศของผู้บริหารในปัจจุบัน มิได้สอดคล้องกับความต้องการของคนไทยส่วนใหญ่

การให้คะแนน

ข้อความในเครื่องมือวัดนี้ โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็นข้อความเชิงบวกและข้อความเชิงลบ .

ข้อความเชิงลบมีการให้คะแนนแต่ละข้อดังนี้

จริงที่สุด/เห็นด้วยที่สุด	๑ คะแนน
จริง /เห็นด้วย	๒ คะแนน
ไม่แน่ใจ	๓ คะแนน
ไม่จริง/ไม่เห็นด้วย	๔ คะแนน
ไม่จริงเลย/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	๕ คะแนน

ข้อความเชิงบวกมีการให้คะแนนแต่ละข้อดังนี้

จริงที่สุด/เห็นด้วยที่สุด	๕ คะแนน
จริง /เห็นด้วย	๔ คะแนน
ไม่แน่ใจ	๓ คะแนน
ไม่จริง/ไม่เห็นด้วย	๒ คะแนน
ไม่จริงเลย/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	๑ คะแนน

บทที่ ๔

ระเบียบวิธีวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างสังคมมวลชนหรือ Populism และรายละเอียดโครงสร้างสังคมอโศก ที่เสนอในบทที่ ๒ และ ๓ นามาสู่การเสนอเนื้อหาในบทที่ ๔ ที่จะกล่าวถึงการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาและระเบียบวิธีวิจัย เรื่อง แนวความคิดสังคมมวลชน ; ศึกษากรณีสังคมชาวอโศก ดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
๔. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และ ความเชื่อถือได้ (Reliability) ของเครื่องมือ
๕. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

๑. กลุ่มประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือญาติธรรมชาวอโศกที่ปฏิบัติธรรมตามปฏิบัติของสังคมอโศก และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของอโศก

การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยการเก็บข้อมูลในงานพุทธาภิเษกฯ ครั้งที่ ๑๓ ระหว่างวันที่ ๓ - ๕ เมษายน ๒๕๓๖ ณ พุทธสถานไพศาล จังหวัดนครสวรรค์ สาเหตุที่วิธีการนี้ในการเก็บข้อมูลเนื่องจากกลุ่มญาติธรรมที่กระจายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ไม่ได้มีการเก็บรวบรวมรายชื่อไว้ทั้งหมด นอกจากที่มีรายชื่อเป็นสมาชิกของสมาคมผู้ปฏิบัติธรรมแห่งประเทศไทยเท่านั้น และหากจะใช้การสุ่มตัวอย่างกระจายแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากรายชื่อสมาชิก จะต้องใช้วิธีการส่งทางไปรษณีย์แล้วให้ผู้ตอบส่งกลับมา ซึ่งจะต้องใช้เวลาเก็บข้อมูลนาน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีเวลาจำกัด จึงเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญดังกล่าว

ในงานนี้ มีญาติธรรมมาร่วมงานจากทั่วประเทศทั้งสิ้น ๒,๓๕๐ คน เป็นชาย ๕๔๕ คน หญิง ๑,๘๐๕ คน การเก็บข้อมูลทำวันเดียว คือวันเสาร์ที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๖ โดยได้แจกแบบสอบถามไปทั้งสิ้น ๔๔๐ ชุด ได้กลับคืนมาทั้งสิ้น ๔๑๐ ชุด (ภายหลังมีผู้เก็บของผู้ที่ตกค้างคืนมาอีก ๒๕ ชุด

แต่มีได้นามาคำนวณด้วย) แบบสอบถามเสียหาย/ตอบไม่ครบถ้วน ฯลฯ จำนวน ๓๓ ชุด รวมแบบสอบถามได้ ๓๗๗ ชุด

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม โดยใช้วิธีไปเก็บเองที่พุทธสถานศาลือโคก ทำการแจกที่ศาลาลงทะเบียน (ผู้มาร่วมงาน) โดยประกาศหลังจากการแสดงธรรมก่อนฉันเสร็จสิ้นลง เวลาประมาณ ๑๑.๐๐ น. ของวันที่ ๓ เมษายน มีผู้มารับแบบสอบถามจนหมดภายในเวลา ๑๓.๐๐ น. ของวันเดียวกัน และเริ่มทยอยส่งคืนจนได้จำนวน ๔๑๐ ชุดในเวลาประมาณ ๑๒.๐๐ น. ของวันรุ่งขึ้น (๔ เมษายน ๒๕๓๖)

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSPC+ ประมวลข้อมูลและจัดทำตารางวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อนำเสนอและสรุปผลการวิจัย สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

๑. การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือ (reliability coefficient alpha) เป็นการทดสอบความน่าเชื่อถือของมาตรวัดตัวแปรต่าง ๆ

๒. การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation) เป็นการหาความสัมพันธ์ของตัวแปรตามทั้งหมด

๓. การใช้ตารางแจกแจงความถี่ (frequencies) โดยระบุค่าข้อมูลเป็นร้อยละ สำหรับพรรณาลักษณะโดยทั่ว ๆ ไปของกลุ่มตัวอย่าง

๔. การใช้ตารางไขว้ (crosstabulations) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่ละคู่

๕. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปร ๒ ตัวด้วยตารางที (T-Test) ใช้ในการหาค่าความแปรปรวนสำหรับตัวแปรอิสระ ๒ ตัว คือ เพศและที่พักอาศัย กับลักษณะความเป็นสังคมมวลชน

๖. การวิเคราะห์การผันแปร (analysis of variance) ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับลักษณะความเป็นสังคมมวลชน

๔. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และ ความเชื่อถือได้ (Reliability) ของเครื่องมือ

การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity)

ความเที่ยงตรงเป็นคุณสมบัติของเครื่องมือที่แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือนั้น ๆ สามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการวัดหรือต้องการศึกษาได้ถูกต้องและครบถ้วนเพียงใด (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, ๒๕๓๑) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ใช้เกณฑ์การหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งเป็นการหาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาสาระของเครื่องมือกับสาระที่ต้องการศึกษา โดยใช้การสร้างคำถามตามแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวถึงตัวแปรต่าง ๆ ของลักษณะสังคมมวลชนแล้วนำไปทดสอบกับบุคคลที่เป็นสมาชิกสังคมอาศวกที่พุทธสถานสันติอโศก หลังจากนั้นได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจแก้ไขคำถามต่าง ๆ (Face Validity) อีกครั้งหนึ่ง

การทดสอบความเชื่อถือได้ของเครื่องมือวัด (Reliability)

ความเชื่อถือได้ของการวัด คือ ความสามารถของการวัดที่จะให้ผลของการวัดที่เหมือนกันหรือสอดคล้องกัน (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, ๒๕๓๑)

ในการหาค่าความเชื่อถือโดยการนำคำถามของตัวแปรต่าง ๆ แต่ละตัวมาทดสอบก่อน (Pretest) จำนวน ๒๕ ชุด โดยทดสอบกับสมาชิกชาวอโศกที่มาร่วมกิจกรรมที่พุทธสถานสันติอโศก ในวันอาทิตย์ ที่ ๑ มีนาคม ๒๕๓๖ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) แล้วนำแต่ละตัวแปรมาทดสอบหาความเชื่อถือโดยประเมินด้วยคอมพิวเตอร์ หาค่า reliability coefficient alpha เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลหรือคำตอบที่ได้รับมามีความสอดคล้องกันภายในหรือไม่ โดยดูจากหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. ค่าสหสัมพันธ์ของข้อความทั้งหมด (Corrected item total correlation) คือค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนแต่ละข้อความกับคะแนนของข้อความทั้งหมด หลังจากนั้นเอาคะแนนของข้อความคำถามนั้น ๆ ออกไปจากคะแนนรวมแล้ว เมื่อพิจารณาโดยการเปรียบเทียบกับข้อความอื่น ๆ แล้วมีค่าต่ำกว่าข้อความอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด จะถือว่าข้อความนั้นขาดความสอดคล้องกับข้อความที่เหลือของมาตรวัดนั้น ๆ.

จากการคำนวณทางสถิติพบว่า ข้อคำถามหลายข้อมีค่านี้ต่ำมาก (ต่ำสุด -.๓๘๔๗) จึงทำการปรับข้อความในข้อคำถามเหล่านั้นเพื่อให้ข้อความกลมกลืนและสละสลวยมากขึ้น ซึ่งเมื่อนำแบบสอบถามที่ปรับแล้วไปใช้จริง ค่า corrected item total correlation ของแต่ละตัวสูงขึ้น

๒. ค่า alpha if item deleted คือค่าที่แสดงให้เห็นว่าถ้าตัดข้อความใดข้อความหนึ่งออกไปจะทำให้ค่าความเชื่อถือได้ของตัวแปรนั้น ๆ มีค่าเป็นเท่าใด ถ้าหากว่าทำให้ค่า coefficient alpha สูงขึ้น ก็จะต้องตัดข้อความนั้นออกไป

ในการทดสอบรอบแรก สามารถวัดค่า alpha ได้ .๗๘๐๒ เมื่อทำการปรับปรุงข้อความและทดสอบใหม่แล้ว วัดค่า alpha ได้ .๗๘๖๒ แต่ในการทดสอบจริง มีข้อคำถาม ๔ ข้อมีค่า correlation ต่ำดังกล่าวแล้ว จึงทำการตัดข้อความนั้นออกไป เมื่อนำมาคำนวณหาค่า reliability อีกครั้ง ค่า alpha ได้เพิ่มขึ้นจาก .๗๘๖๒ เป็น .๘๐๕๑

จากการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ในการทดสอบความเชื่อถือได้ของมาตรวัดตัวแปรในการศึกษาคครั้งนี้ ซึ่งได้แก่มาตรวัด SPON, EQAL, SIM, CON, COOP, HUMAN, SENSECOM, SENSEPAR, NATURE, และ DECEN ปรากฏว่ามาตรวัดแต่ละตัวมีค่า coefficient alpha ดังนี้

ในการ Pretest ในการทดสอบจริง

มาตรวัดเรื่อง	SPON	มีค่า alpha	.๗๒๓๐	.๗๒๗๔
"	EQAL	"	.๖๔๓๒	.๗๓๕๓
"	SIM	"	.๖๔๕๕	.๗๒๓๒
"	CON	"	.๖๕๓๘	.๗๒๖๘
"	COOP	"	.๗๐๖๔	.๗๓๘๔
"	HUMAN	"	.๗๐๓๓	.๗๔๒๔
"	SENSECOM	"	.๗๐๒๘	.๗๒๖๑
"	SENSEPAR	"	.๖๔๔๓	.๗๓๘๗
"	NATURE	"	.๗๐๔๔	.๗๒๐๖
"	DECEN	"	.๖๔๗๓	.๗๔๒๕

งานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือวัดความเป็นสังคมพลชนเป็นแบบทดสอบความคิดเห็น แบบ Likert Scale โดยแบ่งคำถามเป็น ๓ ตอน คือ ภาวการกระทำที่ตัวอย่างได้ทำจริง ความเห็นต่อการกระทำของทุกกลุ่ม และความเห็นต่อสังคมภายนอกสังคมอโศก

จากข้อคำถามทั้งหมด ๔๔ ข้อตัดข้อความที่มีคำสัณประสิทธิ์สัณพันธ์ต่ำออก ๔ ข้อ เหลือเพียง ๔๐ ข้อ จะทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้คะแนนสูงสุด ๒๐๕ คะแนน (๔๐ x ๕) และคะแนนต่ำสุด ๔๐ คะแนน (๔๐ x ๑) ซึ่งหากแบ่งคะแนนออกเป็นช่วงคะแนนสูง ปานกลาง และต่ำแล้วจะได้ดังนี้

ช่วงคะแนนสูง	๑๕๓	ถึง	๒๐๕
ช่วงคะแนนปานกลาง	๙๓	"	๑๕๒
ช่วงคะแนนต่ำ	๔๑	"	๙๒

และเมื่อนำคะแนนที่ผู้ตอบแบบสอบถามของทั้ง ๓ ตอนมารวมกัน พบว่า ผู้ทำคะแนนสูงสุดได้ ๑๙๖ คะแนน และคะแนนต่ำสุดได้ ๓๒ คะแนน เมื่อหาค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมแต่ละตัวแปรอิสระของลักษณะสังคมพลชนปรากฏคะแนนดังนี้

<u>กลุ่มตัวแปรอิสระ</u>	<u>คะแนนต่ำสุด</u>	<u>คะแนนสูงสุด</u>	<u>คะแนนเฉลี่ย</u>
เพศ	๓๒	๑๙๖	๑๖๖.๓๓๓๓
อายุ	๓๒	๑๙๖	๑๖๓.๐๕๕๖
ภูมิลำเนา	๓๒	๑๙๖	๑๖๖.๔๓๔๓
การศึกษา	๓๒	๑๙๖	๑๖๖.๔๒๔๓
อาชีพ	๓๒	๑๙๖	๑๖๖.๔๓๔๓
รายได้	๓๒	๑๙๖	๑๖๓.๐๕๖๑
สถานภาพสมรส	๓๒	๑๙๖	๑๖๖.๔๔๓๓
ที่พักอาศัย	๓๒	๑๙๖	๑๖๓.๑๐๕๓
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม	๓๒	๑๙๖	๑๖๖.๔๔๑๐
จำนวนสมาชิกที่ร่วมปฏิบัติธรรม	๓๒	๑๙๖	๑๖๖.๔๓๕๑

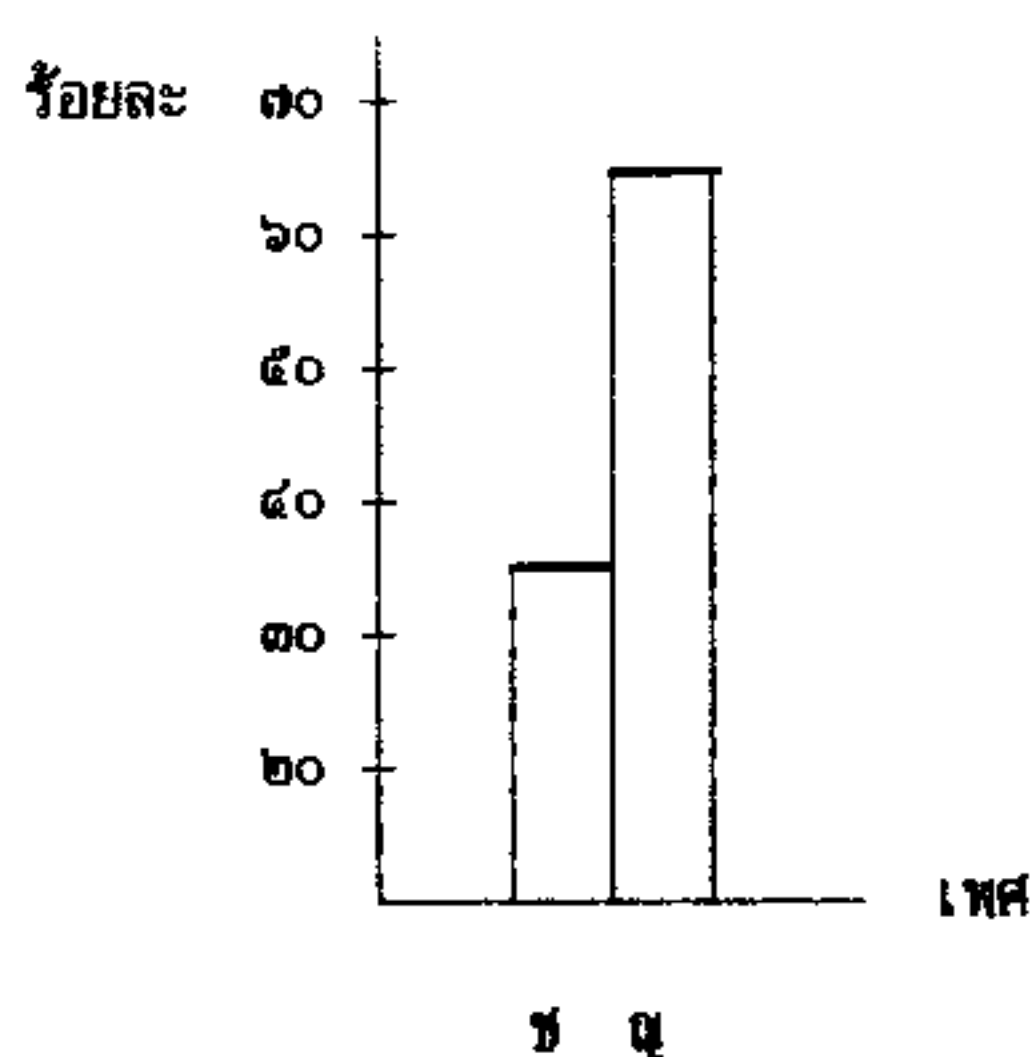
จากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยรวมโดยไม่ใช้โปรแกรม SPSSPC⁺ พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมจะอยู่ที่ ๑๖๖.๔๓๘๘ คะแนน ซึ่งอยู่ในระดับคะแนนสูง และเมื่อนำคะแนนของสังคมมวลชนรวมมาหาความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระทุกตัว พบว่า ไม่ว่าจะจำแนกตามตัวแปรใด ส่วนใหญ่คะแนนจะอยู่ในระดับสูงทั้งสิ้น ดังนี้ (โปรดดูภาคผนวก ค.)

ตัวแปรอิสระ	จำนวนร้อยละของผู้ได้คะแนนระดับสูง
เพศ	๘๘.๖
อายุ	๘๘.๒
ภูมิลำเนา	๘๘.๕
การศึกษา	๘๘.๖
อาชีพ	๘๘.๕
รายได้	๘๘.๕
สถานภาพสมรส	๘๘.๕
ที่พักอาศัย	๘๘.๕
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม	๘๘.๕
จำนวนสมาชิกที่ร่วมปฏิบัติธรรม	๘๘.๕

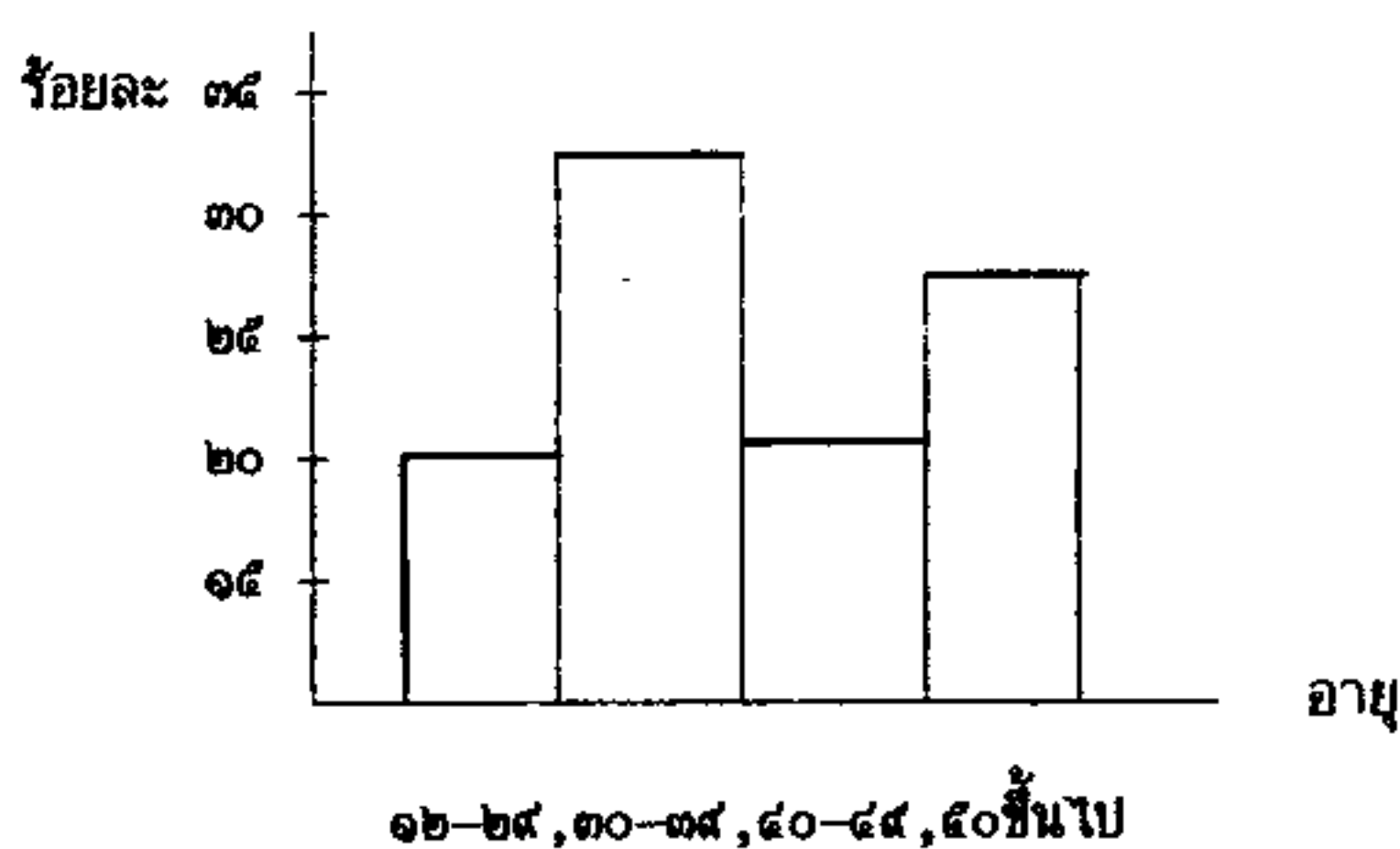
ผลคะแนนดังกล่าวแสดงถึงกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาจากประชากรชาวอโศกในงานพุทธาภิเษกครั้งที่ ๑๑ มีลักษณะสังคมมวลชนอยู่เป็นจำนวนมาก

๔. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

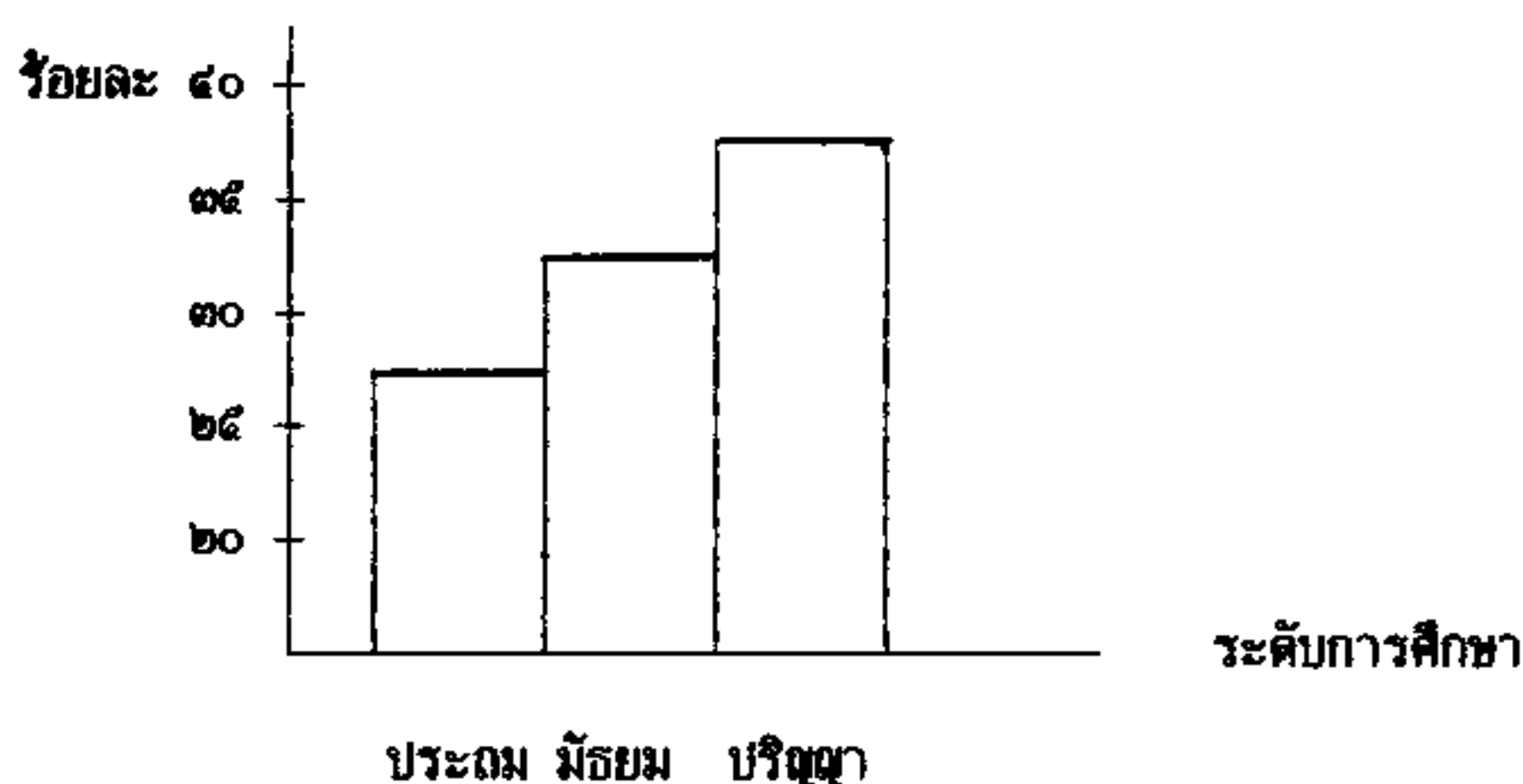
ซึ่งหากจะพิจารณาจากลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจะพบว่า สมาชิกของสังคมอาสาสมัครเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเกือบ ๒ เท่า คือ ร้อยละ ๖๓.๘ : ๓๖.๒ และเป็นผู้มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๓๙ ปีมากที่สุด คือร้อยละ ๓๒ ผู้อายุต่ำกว่า ๓๐ ปี มีร้อยละ ๒๐.๖ ผู้อายุระหว่าง ๔๐ - ๔๙ ปีร้อยละ ๒๐.๓ และตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไปมีร้อยละ ๒๓.๑ นอกจากนั้นกลุ่มตัวอย่างยังมีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป สูงสุด คือร้อยละ ๓๘.๘ รองลงมาคือผู้จบตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาจนถึงอนุปริญญา มีร้อยละ ๓๓.๘ ส่วนผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมมีร้อยละ ๒๗.๓

กราฟที่ ๑ แสดงอัตราส่วนเพศชาย - หญิงของกลุ่มตัวอย่าง

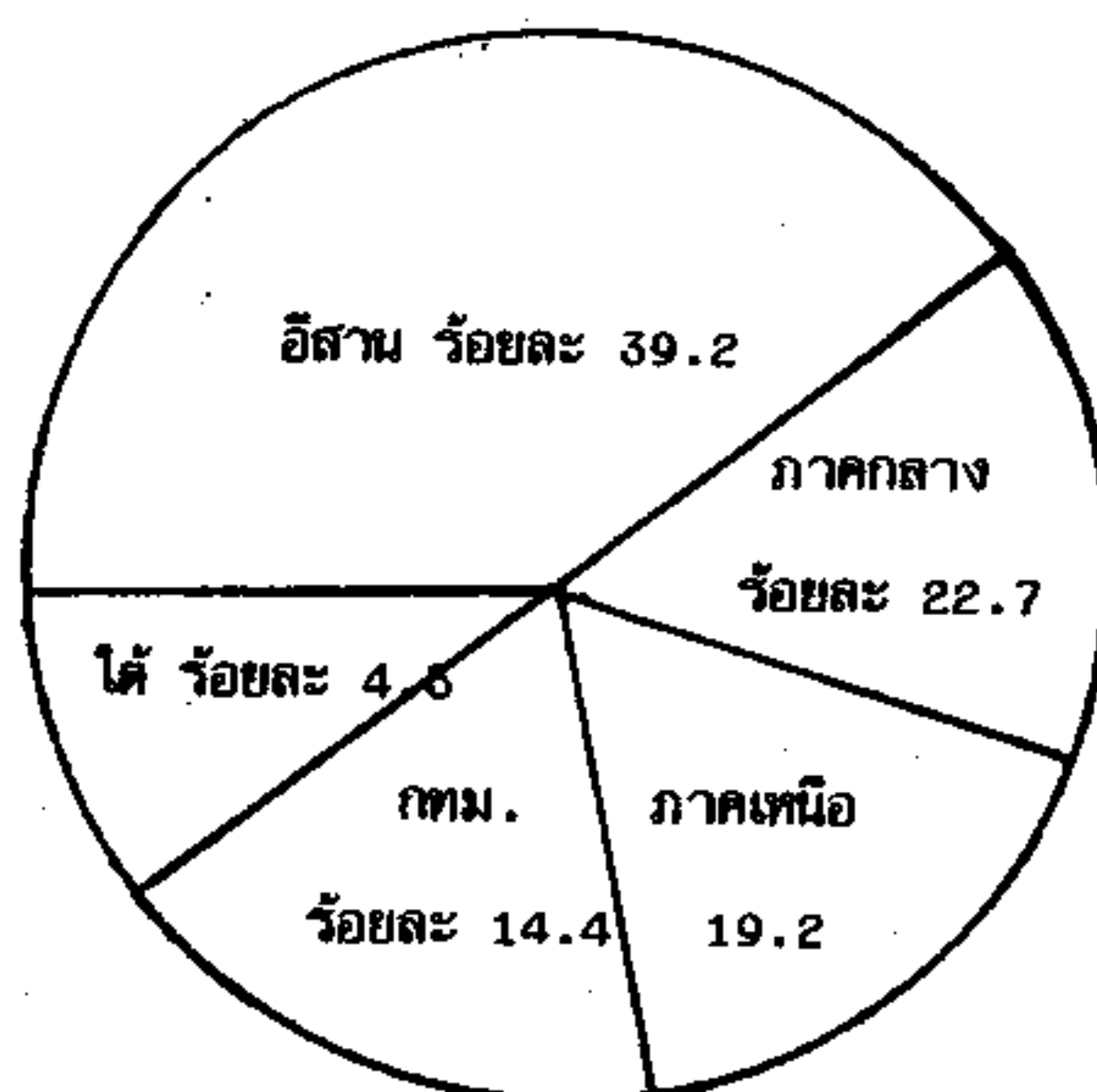

กราฟที่ ๒ แสดงการจําแนกอายุของกลุ่มตัวอย่าง

กราฟที่ ๓ แสดงการจําแนกระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

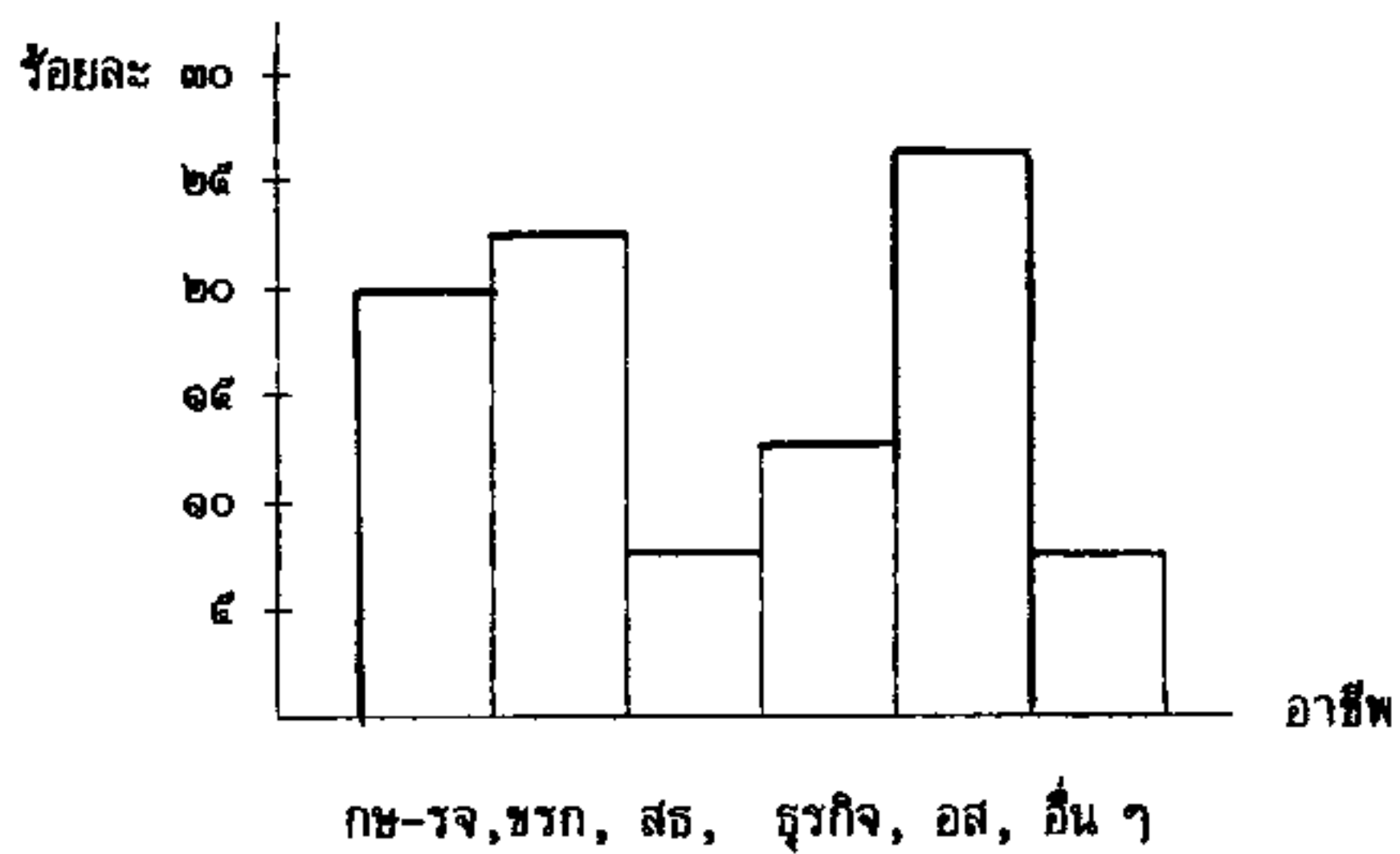
เมื่อพิจารณาถึงภูมิลําเนาของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เป็นผู้เดินทางมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานสูงที่สุด ถึงร้อยละ ๓๙.๒ รองลงมาคือจากภาคกลาง ร้อยละ ๒๒.๗ ภาคเหนือ ร้อยละ ๑๙.๒ กทม. ร้อยละ ๑๔.๔ และภาคใต้ ร้อยละ ๔.๕ ตามลำดับ

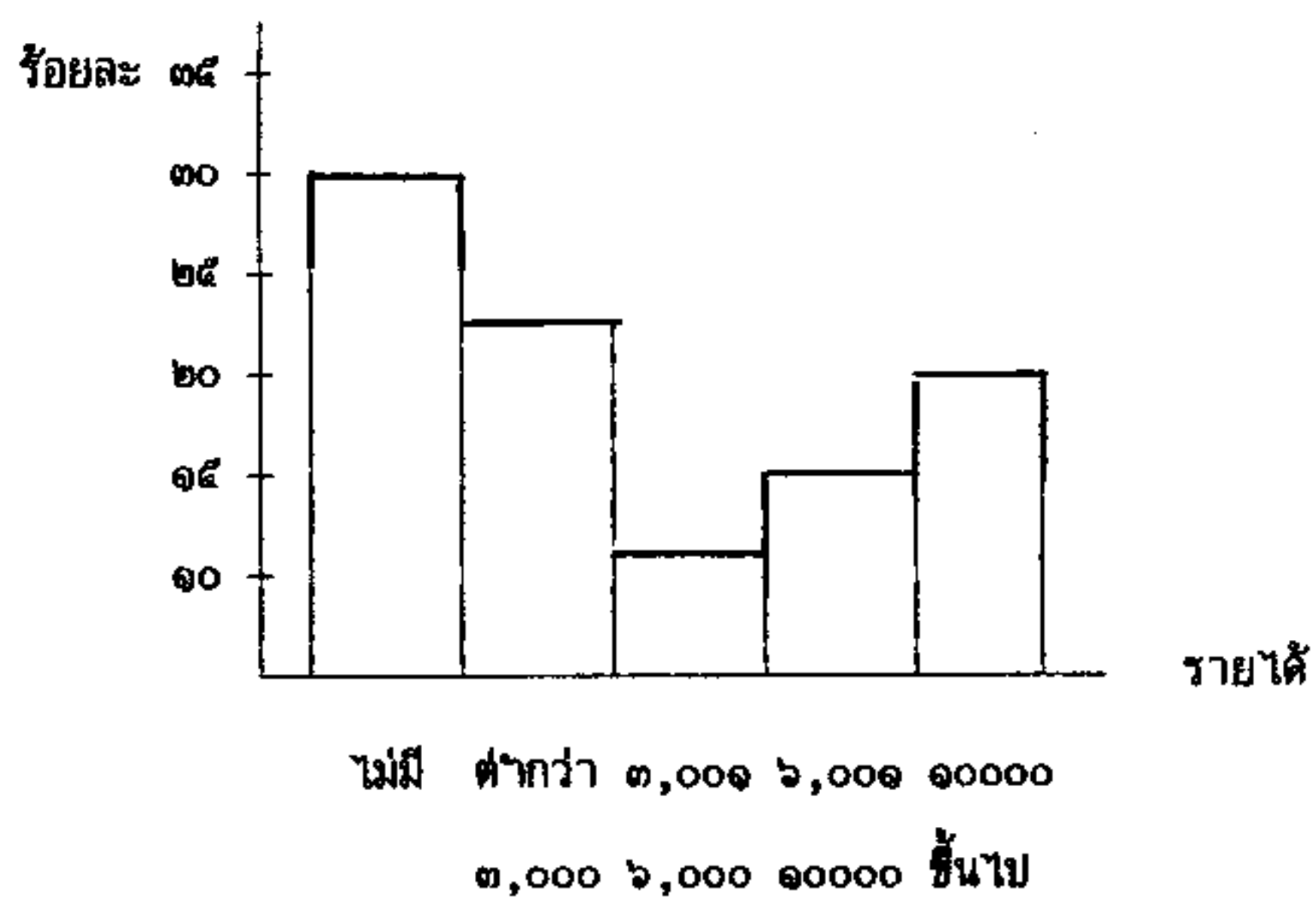
กราฟที่ ๔ แสดงการจําแนกภูมิลําเนาของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ปฏิบัติธรรมโดยไม่ประกอบอาชีพอื่น หรือเป็นอาสาสมัครทำงานต่าง ๆ ในสังคมอาสาโดยไม่รับค่าจ้างสูงที่สุดคือ ร้อยละ ๒๖.๒ รองลงมาคืออาชีพ ครู ช่างราชการ ตำรวจ ทหาร ร้อยละ ๒๓.๐ อาชีพทางด้านการแพทย์และสาธารณสุข ร้อยละ ๙.๒ และอาชีพอื่น ๆ เช่น แม่บ้าน นักเรียน นักศึกษา ร้อยละ ๘ ซึ่งสอดคล้องกับรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นผู้ไม่มีรายได้ อันหมายถึงทำงานอาสาสมัครไม่รับเงินเดือน หรือเป็นเกษตรกร จำนวนสูงสุดคือ ร้อยละ ๓๐.๑ ถัดมาคือผู้มีรายได้เดือนละไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๒.๒ และมีรายได้เกิน ๓๐,๐๐๐ บาทขึ้นไปร้อยละ

๒๐.๓ รายได้ระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๖.๘ และรายได้ระหว่าง ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๐.๖

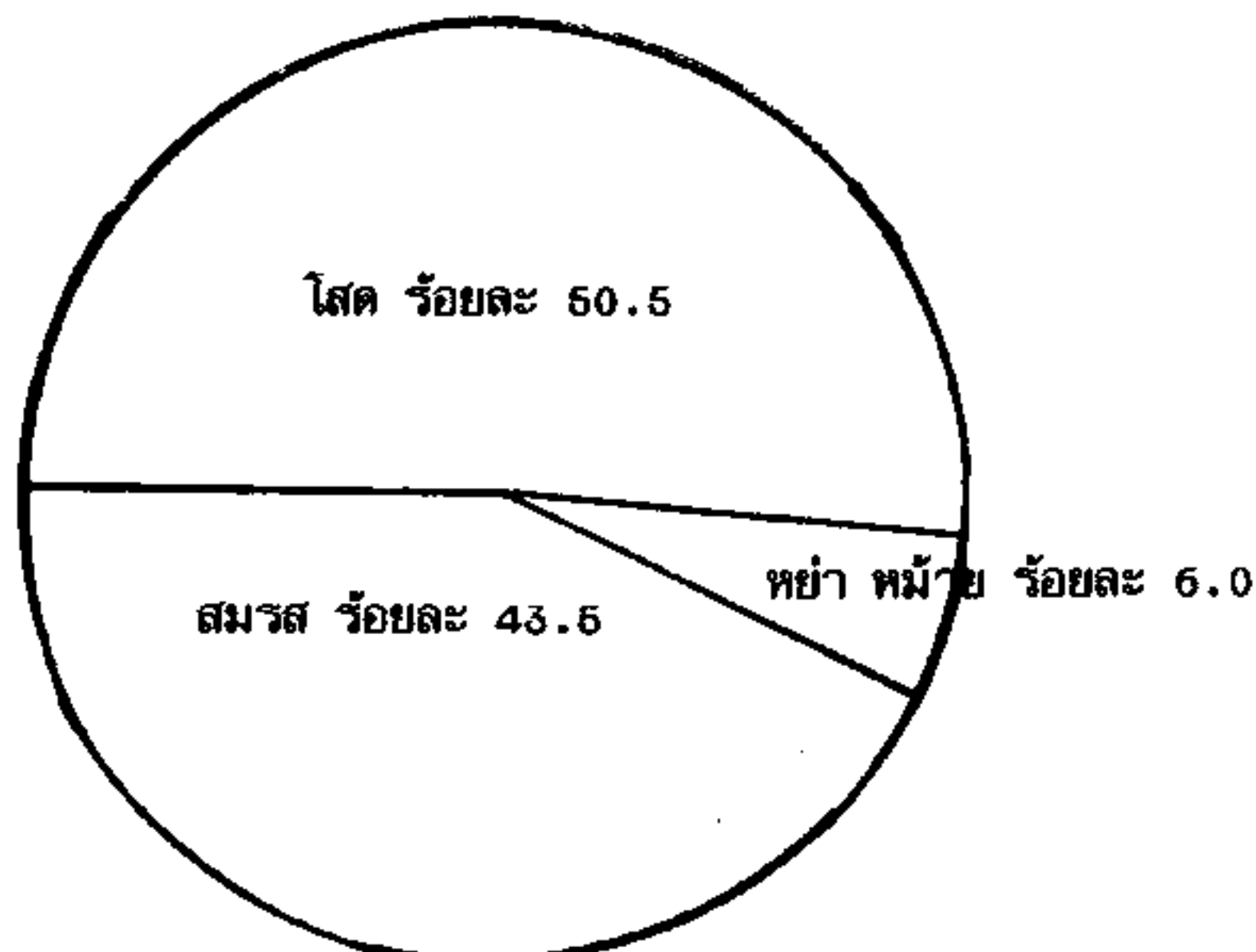

กราฟที่ ๕ แสดงการแจกแจงอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

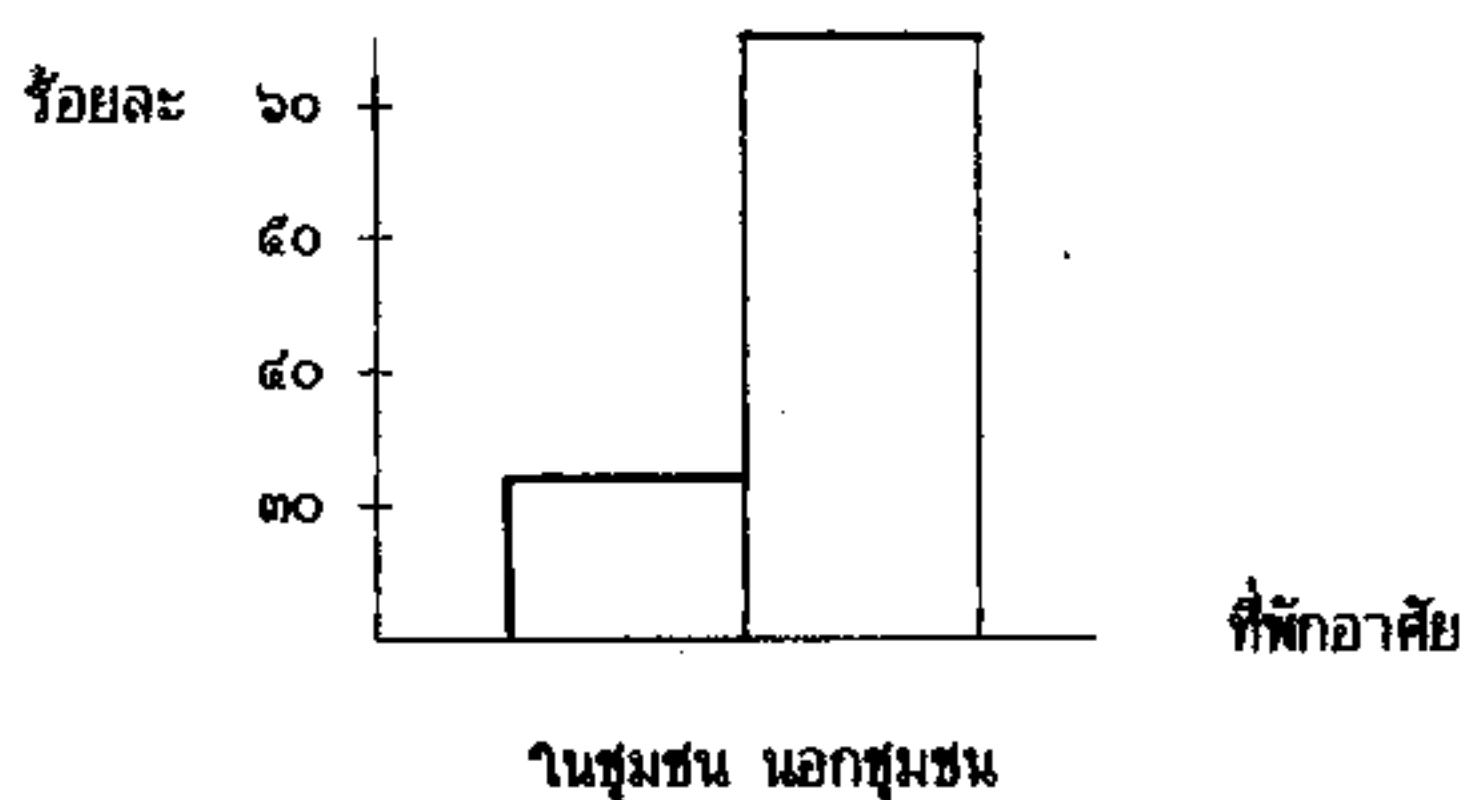

กราฟที่ ๖ แสดงการแจกแจงรายได้ของกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับข้อมูลด้านสถานภาพสมรส พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นโสดร้อยละ ๕๐.๕ สมรสร้อยละ ๔๓.๕ และอื่น ๆ เช่นหย่าร้าง แยกกันอยู่ เป็นหม้าย ร้อยละ ๖.๐ และที่พำนักของกลุ่มตัวอย่าง จะตั้งอยู่ในชุมชนแออัดต่าง ๆ เช่นสันติอโศก บรมอโศก ศาส์อโศก ศรีชะอโศก ร้อยละ ๓๐.๒ และตั้งอยู่นอกชุมชนร้อยละ ๖๙.๘

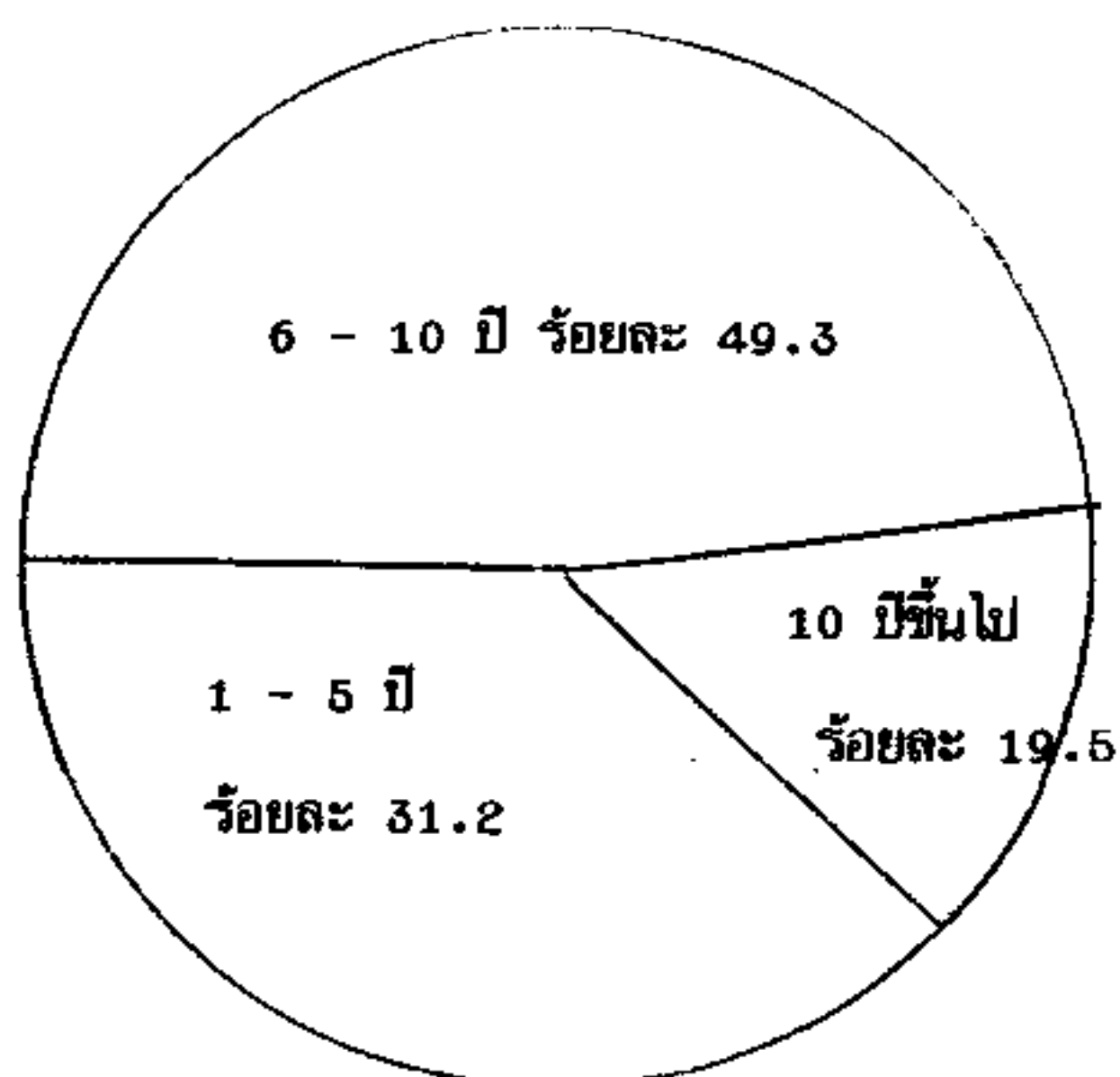

กราฟที่ ๓ แสดงการจำแนกสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง

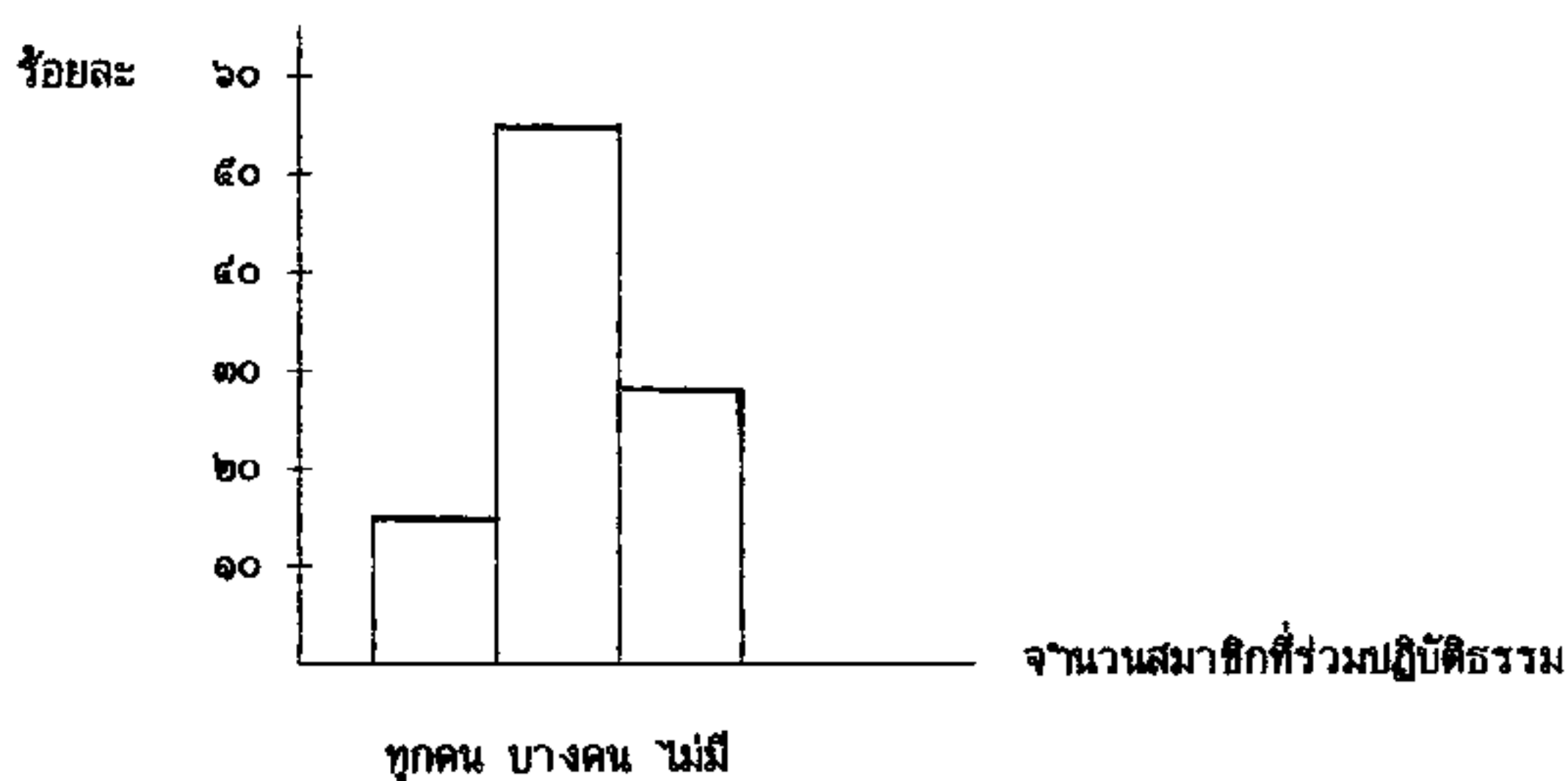

กราฟที่ ๔ แสดงการจำแนกที่พำนักอาศัยของกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างได้ปฏิบัติธรรมจะอยู่ระหว่าง ๖ - ๑๐ ปีมากที่สุด คือร้อยละ ๔๙.๓ รองลงมาคือ ระหว่าง ๑ - ๕ ปี ร้อยละ ๓๑.๒ และผู้ที่ปฏิบัติธรรมนานเกิน ๑๐ ปีขึ้นไปมีร้อยละ ๑๙.๕ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบุคคลในครอบครัวคนอื่น ๆ เป็นบางคนมาร่วมปฏิบัติธรรมด้วย คือ ร้อยละ ๔๓.๘ ที่มาปฏิบัติธรรมคนเดียวมีร้อยละ ๓๐.๓ และที่มาปฏิบัติธรรมทั้งครอบครัว ร้อยละ ๑๕.๙

กราฟที่ ๙ แสดงการจำแนกระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรมของกลุ่มตัวอย่าง

กราฟที่ ๑๐ แสดงการจำแนกจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ร่วมปฏิบัติธรรม

จากข้อมูลทั่วไปจะเห็นได้ว่า ผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นชาวอีสาน เป็นหญิงมากกว่าชายมาก ส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว หรือผู้ใหญ่ และเป็นผู้มีการศึกษา

ภูมิลาเนาของชาวอีสานส่วนใหญ่เป็นชาวอีสาน ขณะที่กลุ่มชาวภาคใต้มีอัตราส่วนที่ต่ำกว่ามากจนเป็นที่น่าสังเกต สอดคล้องกับอาชีพ ซึ่งหากไม่นับกลุ่มที่ละอาชีพรวมแต่งงานอาสารบิบัติธรรมแล้ว ชาวอีสานประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุด ชาวอีสานส่วนใหญ่จึงมีรายได้ไม่มากนัก หรือไม่มีรายได้เลย

ชาวอีสานส่วนใหญ่ยังโสด ปฏิบัติธรรมมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๕ ปี และไม่ได้มาปฏิบัติธรรมคนเดียว แต่จะมีสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ ร่วมปฏิบัติธรรมด้วย

.....

บทที่ ๔

การวิเคราะห์ลักษณะชาวอีสานตามตัวแบบสังคมมวลชน

๔.๑ ผลการวิจัยลักษณะชาวอีสาน

ดังที่ได้ระบุแล้วว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามนี้เป็นผู้ที่มีลักษณะสังคมมวลชนสูงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเมื่อนำตัวแปรลักษณะสังคมมวลชนทุกตัวมาทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่าตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๐๑ (ดูภาคผนวก ค.)

เมื่อทำการวิเคราะห์ต่อไปถึงความแตกต่างภายในกลุ่มตัวแปรอิสระที่มีต่อความเป็นสังคมมวลชน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามอื่น ๆ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ ผลปรากฏว่า มีความแตกต่างกันในกลุ่มเพศชาย-หญิง กลุ่มที่มีอายุต่างกัน กลุ่มที่มีการศึกษาระดับต่างกัน กลุ่มอาชีพต่างกันและกลุ่มรายได้ต่างกัน

ความแตกต่างระหว่างชาย-หญิงต่อลักษณะสังคมมวลชน พบว่า เพศหญิงมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าชาย ส่วนกลุ่มอายุ พบว่ากลุ่มอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด

กรณีกลุ่มการศึกษาซึ่งแยกออกเป็น ๓ ระดับคือ กลุ่มประถมศึกษา กลุ่มมัธยมศึกษา-ปวส และกลุ่มปริญญาขึ้นไป พบว่ากลุ่มประถมศึกษามีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด แตกต่างจากอีก ๒ กลุ่ม

กรณีกลุ่มอาชีพ แบ่งออกเป็น ๖ กลุ่ม กลุ่มเกษตรกรและรับจ้างได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ๑๖๑.๗๑ ส่วนกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ กลุ่มแพทย์ พยาบาลและสาธารณสุข คะแนนเฉลี่ย ๑๗๐.๒๒๒๒

เมื่อแยกตามกลุ่มรายได้ พบว่ากลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาทมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ๑๖๓.๓๐๔๔ และกลุ่มรายได้ระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท มีคะแนนสูงสุด

ผลการคำนวณหาความแปรปรวนในกลุ่มตัวแปรอิสระต่อลักษณะรวมของสังคมมวลชนมีดังนี้

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
เพศ				
ชาย	๑๖๔.๔๐๔๔	๑๖.๓๔๓๔	.๐๒๔	หญิงมีค่าคะแนนเฉลี่ย ความเป็นสังคมมวลชน สูงกว่าชาย
หญิง	๑๖๘.๑๒๔๐	๑๒.๐๓๓๒		
อายุ				
๑๒ - ๒๔	๑๖๓.๒๑๐๔	๑๓.๓๓๔๐	.๐๓๓๒	กลุ่มอายุ ๕๐ - ๕๔ ปี มีคะแนนเฉลี่ยสังคม มวลชนสูงกว่ากลุ่มอื่น
๓๐ - ๓๔	๑๖๓.๓๖๒๓	๑๒.๒๔๐๔		
๔๐ - ๔๔	๑๖๔.๔๓๓๓	๑๒.๓๒๔๔		
๕๐ ปีขึ้นไป	๑๖๓.๔๔๐๐	๑๖.๒๔๔๒		
ระดับการศึกษา				
ประถมศึกษา	๑๖๒.๔๔๑๒	๑๓.๔๓๒๓	.๐๐๒๐	กลุ่มปริญญาตรีขึ้นไป มีค่าคะแนนเฉลี่ย สูงกว่าอีก ๒ กลุ่ม
มัธยม - ปวส.	๑๖๓.๒๔๐๐	๑๓.๒๔๓๐		
ปริญญาตรีขึ้นไป	๑๖๔.๒๐๔๓	๑๑.๐๔๔๔		
ภูมิลำเนา				
กทม.	๑๖๔.๔๔๔๔	๑๒.๖๓๖๓	.๔๔๔๓	ไม่แตกต่าง
เหนือ	๑๖๖.๖๔๔๔	๑๔.๑๖๐๔		
กลาง	๑๖๓.๔๒๔๔	๑๓.๐๒๓๑		
อีสาน	๑๖๓.๒๔๔๔	๑๔.๔๓๓๔		
ใต้	๑๖๖.๔๔๔๒	๑๔.๓๐๔๔		

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
อาชีพ				
เกษตรกร รับจ้าง	๑๖๑.๓๐๐๔	๑๘.๖๔๓๘	.๐๐๔๑	กลุ่มแพทย์ พยาบาล มีค่าเฉลี่ยสังคมมวลชนสูงกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มเกษตรกร และรับจ้างมีค่าต่ำที่สุด
ครู ชรก ตร ทท	๑๖๘.๖๒๓๘	๑๐.๓๘๘๐		
แพทย์ พยาบาล สธ	๑๗๐.๒๒๒๒	๑๓.๐๘๒๖		
ธุรกิจส่วนตัว	๑๖๖.๓๐๑๘	๑๑.๕๕๒๖		
ปฏิบัติธรรม	๑๖๘.๘๔๖๘	๑๓.๘๔๓๘		
อื่น ๆ นศ. แม่บ้าน	๑๖๔.๘๖๖๓	๑๓.๐๘๐๔		
รายได้ (ต่อเดือน)				
ไม่มีรายได้	๑๖๓.๔๑๔๔	๑๔.๓๘๘๘	.๐๖๔๔	ไม่แตกต่าง
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท	๑๖๓.๓๐๔๘	๑๓.๑๓๔๓		
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บ	๑๖๓.๔๓๔๘	๑๒.๑๑๐๘		
๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บ	๑๖๘.๖๓๓๘	๑๑.๓๓๒๖		
๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๑๖๘.๒๑๓๓	๑๕.๕๐๐๘		
สถานภาพสมรส				
โสด	๑๖๓.๕๔๔๔	๑๒.๓๖๒๒	.๖๘๗๑	ไม่แตกต่าง
สมรส	๑๖๖.๒๖๓๑	๑๕.๖๔๘๘		
อื่น ๆ	๑๖๖.๓๓๒๓	๑๑.๓๒๖๐		
ที่พักอาศัย				
ในชุมชนแออัด	๑๖๘.๕๖๘๘	๑๓.๓๒๓	.๑๘๖๑	ไม่แตกต่าง
นอกชุมชนแออัด	๑๖๖.๔๓๒๒	๑๔.๒๔๔		

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม				
๑ - ๕ ปี	๑๖๔.๕๐๔๓	๑๖.๑๐๖๒	.๐๖๔๔	ไม่แตกต่าง
๖ - ๑๐ ปี	๑๖๘.๒๔๕๓	๑๓.๑๖๑๔		
๑๐ ปีขึ้นไป	๑๖๘.๖๓๘๔	๑๒.๑๓๖๓		
จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ร่วมปฏิบัติธรรม				
ปฏิบัติธรรมด้วยทุกคน	๑๖๘.๖๔๔๔	๑๓.๔๔๑๔	.๓๔๓๓	ไม่แตกต่าง
" เป็นบางคน	๑๖๘.๑๕๐๘	๑๒.๕๔๔๔		
ไม่มีครอบครัวปฏิบัติธรรมเลย	๑๖๖.๑๕๑๘	๑๕.๘๒๔๓		

การทดสอบลักษณะชาวอีสานตามตัวแปรต่าง ๆ ของสังคมมวลชน ใช้วิธีการทดสอบความแปรปรวนทางเดียวเพื่อทดสอบตัวแปรตามโดยตัวแปรอิสระที่ละคู่ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

เพศ

อายุ

ภูมิลำเนา

การศึกษา

อาชีพ

รายได้

สถานภาพสมรส

ที่พักอาศัย

ระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม

จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ปฏิบัติธรรม

ตัวแปรตาม

ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน

ลักษณะความเท่าเทียมกัน

ลักษณะความเรียบง่าย

ลักษณะการประนีประนอม

ลักษณะการให้ความช่วยเหลือ

ลักษณะการไม่จำกัดตัวเอง หรือไม่เลือกกิจกรรม

ที่ต้องทำร่วมกัน

ลักษณะการเป็นเจ้าของชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

ลักษณะการเข้าใจธรรมชาติ การปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ

ลักษณะการกระจายอำนาจ

จากค่าที่คำนวณได้พบความแตกต่างระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ๒๓ คู่ ซึ่งเมื่อนำผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนมาพิจารณาสำหรับคู่ที่พบความแตกต่างนี้ ปรากฏผลดังนี้

ลักษณะสังคมมวลชนต่าง ๆ	ตัวแปรอิสระที่พบความแตกต่าง	ค่า F.Prop
๑. ความเท่าเทียมกัน	การศึกษา	.๐๑๓๔
๒. ความเรียบง่าย	การศึกษา	.๐๐๑๔
	อาชีพ	.๐๒๓๒
	รายได้	.๐๑๔๓
	ระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม	.๐๓๔๒
๓. การประนีประนอม	การศึกษา	.๐๓๖๔
๔. การให้ความช่วยเหลือ	เพศ	.๐๑๓
	ระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม	.๐๑๖๕
๕. การไม่จำกัดตนเอง	ภูมิลำเนา	.๐๐๒๕
	ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม	.๐๒๗๕
๖. การเป็นเจ้าของชุมชน	การศึกษา	.๐๒๔๔
	อาชีพ	.๐๐๑๔
	รายได้	.๐๒๗๗
	สถานภาพสมรส	.๐๑๔๗
	ที่อยู่อาศัย	.๐๐๕
	ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม	.๐๑๕๔

ลักษณะสังคมมวลชนต่าง ๆ	ตัวแปรอิสระที่พบความแตกต่าง	ค่า F.Prop
๑. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน	ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม	.๐๐๐๒
๔. การเข้าใจธรรมชาติ	เพศ	.๐๓๑
	ที่อยู่อาศัย	.๐๑๖๕
๕. การกระจายอำนาจ	อายุ	.๐๐๙๔
	การศึกษา	.๐๐๒๐
	อาชีพ	.๐๔๒๘
	รายได้	.๐๐๙๕

ความแตกต่างในกลุ่มชาวอโศกต่อลักษณะสังคมมวลชน เมื่อจำแนกตามลักษณะต่าง ๆ มีดังนี้

๑. ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่พบความแตกต่างในกลุ่มชาวอโศก ไม่ว่าจะจำแนกแบบใด

๒. ลักษณะความเท่าเทียมกัน พบความแตกต่างในกลุ่มผู้มีการศึกษาต่างกันในทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ โดยผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อลักษณะความเท่าเทียมกันสูงกว่ากลุ่มประถมศึกษา และกลุ่มมัธยมศึกษา-ปวส.

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
การศึกษา				
ประถมศึกษา	๑๒.๘๔๑๖	๒.๓๓๕๕	๐.๐๑๓๔	กลุ่มปริญญาตรีสูงกว่าทั้งสองกลุ่ม
มัธยมศึกษา	๑๓.๔๖๔๐	๑.๖๘๒๓		
ปริญญา	๑๓.๘๙๓๑	๑.๕๘๑๐		

๓. ลักษณะความเรียบง่าย พบความแตกต่างในกลุ่มชาวอีสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามลักษณะต่าง ๆ ถึง ๔ ลักษณะ คือ การศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม

เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา กลุ่มที่จบปริญญามีความเห็นต่อลักษณะความเรียบง่ายสูงสุด โดยกลุ่มมัธยมศึกษาเป็นลำดับรองลงมา และกลุ่มประถมศึกษาที่มีระดับต่ำสุด

ส่วนความแตกต่างระหว่างกลุ่มอาชีพ พบว่า กลุ่มเกษตรกร-รับจ้าง มีความเห็นต่อลักษณะความเรียบง่ายต่ำสุด อันดับสูงขึ้นไปคือกลุ่มแม่บ้าน นักเรียน นักศึกษา ถัดขึ้นไปคือกลุ่มนักปฏิบัติธรรม กลุ่มธุรกิจ กลุ่มข้าราชการ ส่วนกลุ่มที่มีระดับความเห็นต่อลักษณะความเรียบง่ายสูงสุดคือ กลุ่มแพทย์และสาธารณสุข

เมื่อจำแนกตามรายได้ พบว่ากลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีความเห็นต่อลักษณะดังกล่าวต่ำสุด แตกต่างจากกลุ่มรายได้ตั้งแต่ ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ซึ่งมีความเห็นสูงสุด โดยกลุ่มรายได้เกิน ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไปมีความเห็นระดับรองลงมา ถัดลงมาก็คือ กลุ่มรายได้ ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท และกลุ่มไม่มีรายได้

เมื่อจำแนกตามระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม พบว่ากลุ่มที่ปฏิบัติธรรมมาต่ำกว่า ๕ ปี มีความเห็นต่อลักษณะความเรียบง่ายต่ำสุด กลุ่มที่ปฏิบัติธรรมเกิน ๕ ปีขึ้นไปที่มีค่าสูงสุด

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
การศึกษา				
ประถมศึกษา	๒๓.๘๘๐๒	๓.๒๘๖๓	.๐๐๑๔	กลุ่มปริญญาสูงกว่า อีกสองกลุ่ม
มัธยมศึกษา	๒๔.๔๗๖๐	๒.๘๘๒๘		
ปริญญา	๒๔.๒๘๘๐	๒.๓๓๘๗		
อาชีพ				
เกษตรกร รับจ้าง	๒๓.๘๘๑๔	๓.๔๔๘๘	.๐๒๓๒	กลุ่มชรก. กลุ่มแพทย์ และกลุ่มปฏิบัติธรรม สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ
ชรก ครู ตร ทท	๒๔.๒๐๘๓	๒.๒๘๑๒		
แพทย์ พยาบาล	๒๔.๔๘๒๖	๒.๔๒๒๐		
ธุรกิจส่วนตัว	๒๔.๖๔๘๑	๒.๘๔๐๘		
ปฏิบัติธรรม	๒๔.๘๗๗๖	๒.๗๐๒๗		
อื่น ๆ แม่บ้าน นร นศ	๒๔.๒๐๐๐	๒.๗๘๖๔		
รายได้				
ไม่มีรายได้	๒๔.๔๘๘๖	๓.๑๓๔๔	.๐๑๘๓	กลุ่มรายได้ ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาทสูงกว่า กลุ่มอื่น ๆ
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท	๒๔.๐๒๘๔	๓.๐๑๔๓		
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บ	๒๔.๔๓๘๔	๒.๖๔๔๒		
๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บ	๒๔.๔๐๓๒	๒.๖๗๖๓		
๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป	๒๔.๒๘๓๓	๒.๒๘๔๔		
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม				
๑ - ๕ ปี	๒๔.๑๔๖๔	๒.๘๔๔๗	.๐๓๔๒	กลุ่มปฏิบัติธรรมนาน ตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป สูงกว่าอีกสองกลุ่ม
๖ - ๑๐ ปี	๒๔.๔๒๓๑	๒.๘๔๐๗		
๑๐ ปีขึ้นไป	๒๔.๐๘๗๒	๒.๗๐๗๑		

๔. ลักษณะการประนีประนอม พบความแตกต่างในการจำแนกชาวอโศกตามระดับการศึกษาเท่านั้น โดยกลุ่มการศึกษาระดับปริญญาขึ้นไปมีความเห็นต่อลักษณะนี้สูงสุด รองลงมาคือกลุ่มมัธยมศึกษา และกลุ่มประถมศึกษาที่มีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด

ตัวแปรอิสระ	X	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
การศึกษา				
ประถมศึกษา	๑๔.๕๐๕๐	๒.๖๑๑๓	.๐๓๖๘	กลุ่มปริญญาสูงกว่า กลุ่มอื่น ๆ
มัธยมศึกษา	๑๔.๘๒๔๐	๒.๑๔๑๕		
ปริญญา	๒๐.๒๔๐๐	๒.๐๕๓๕		

๔. ลักษณะการให้ความช่วยเหลือ พบความแตกต่างในการจำแนกชาวอโศก ๒ ลักษณะ คือเพศ และระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม

เมื่อจำแนกตามเพศเพศหญิงจะมีความเห็นต่อลักษณะการให้ความช่วยเหลือสูงกว่าเพศชาย ส่วนการจำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติธรรมพบว่า กลุ่มที่ปฏิบัติธรรมมาเป็นเวลานานพอสมควร คือระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี มีความเห็นต่อลักษณะนี้สูงที่สุด รองลงมาคือกลุ่มที่ปฏิบัติธรรมมาเป็นเวลานาน คือเกิน ๑๐ ปีขึ้นไป ส่วนกลุ่มที่ปฏิบัติธรรมไม่ถึง ๕ ปี มีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
เพศ				
ชาย	๘.๗๖๔๗	๑.๒๘๔	.๐๑๓	กลุ่มเพศหญิงสูงกว่า กลุ่มเพศชาย
หญิง	๙.๐๘๓๓	.๙๙๔		
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม				
๑ - ๕ ปี	๘.๗๔๗๘	๑.๒๖๙๔	.๐๑๖๔	กลุ่มปฏิบัติธรรม ระหว่าง ๖-๑๐ ปี สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ
๖ - ๑๐ ปี	๙.๑๒๐๙	๑.๐๓๓๔		
๑๐ ปีขึ้นไป	๙.๐๑๗๘	.๙๓๔๑		

๖. ลักษณะการไม่จำกัดตนเอง พบความแตกต่างในกลุ่มชาวอโศกที่จำแนกตามภูมิลำเนาและระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม

ในการจำแนกตามภูมิลำเนา กลุ่มที่อาศัยในกทม. มีความเห็นต่อลักษณะนี้ต่ำสุด และกลุ่มที่มีความเห็นต่อการไม่จำแนกตัวเองสูงที่สุดคือกลุ่มภาคอีสาน รองลงมาคือ กลุ่มจากภาคใต้ กลุ่มภาคเหนือ และกลุ่มภาคกลางตามลำดับ

ส่วนการจำแนกตามระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม พบว่ากลุ่มที่ปฏิบัติธรรมมานานเกิน ๑๐ ปีขึ้นไป มีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมมาไม่เกิน ๕ ปี มีความเห็นต่อลักษณะการไม่จำแนกตัวเองสูงที่สุด รองลงมาคือกลุ่มปฏิบัติธรรมระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
ภูมิลำเนา				
กทม.	๑๐.๕๑๘๔	๑.๘๕๐๕	.๐๐๒๕	กลุ่มจากภาคอีสาน สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทุกกลุ่ม
ภาคเหนือ	๑๑.๔๗๒๒	๒.๒๔๘๘		
ภาคกลาง	๑๑.๓๕๒๙	๑.๗๙๐๙		
ภาคอีสาน	๑๑.๘๐๙๕	๒.๐๕๕๒		
ภาคใต้	๑๑.๖๔๗๑	๑.๖๘๓๔		
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม				
๑ - ๕ ปี	๑๑.๖๕๒๒	๒.๑๑๑๑	.๐๒๗๕	กลุ่มปฏิบัติธรรมนาน เกิน ๑๐ ปี สูงกว่า ทั้ง ๒ กลุ่ม
๖ - ๑๐ ปี	๑๑.๖๑๕๔	๑.๙๔๒๗		
๑๐ ปีขึ้นไป	๑๐.๙๑๖๗	๒.๐๔๓๙		

๑. ลักษณะการเป็นเจ้าของชุมชน ลักษณะนี้พบความแตกต่างในกลุ่มชาวอโศกเมื่อจำแนกตามลักษณะต่าง ๆ หลายลักษณะ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ที่พักอาศัย และระยะเวลาในการปฏิบัติธรรม

ในการจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มการศึกษาระดับปริญญาขึ้นไปมีความคิดเห็นต่อลักษณะการเป็นเจ้าของชุมชนสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มมัธยมศึกษา และกลุ่มมีจบการศึกษาระดับประถมศึกษามีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด

เมื่อจำแนกตามอาชีพพบว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมมีความเห็นต่อลักษณะนี้สูงสุดรองลงมาคือกลุ่มแพทย์และสาธารณสุข กลุ่มข้าราชการ กลุ่มธุรกิจ และกลุ่มแม่บ้าน ส่วนกลุ่มเกษตรกร-รับจ้างมีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด

ส่วนการจำแนกตามระดับรายได้ พบว่ากลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือนมีความคิดเห็นต่อลักษณะการเป็นเจ้าของชุมชนเฉลี่ยต่ำสุด โดยกลุ่มไม่มีรายได้มีความเห็นสูงสุด รองลงมาคือ กลุ่มรายได้ระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท กลุ่มรายได้ ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท และกลุ่มรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป

เมื่อจำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่ากลุ่มคนโสดมีความเห็นต่อลักษณะการเป็นเจ้าของชุมชนสูงสุด รองลงมาคือกลุ่มอื่น ๆ เช่น หย่าร้าง หย่า ส่วนกลุ่มผู้สมรสมีความคิดเห็นต่ำสุด

ในการจำแนกตามที่พักอาศัยในและนอกชุมชนอโศก พบว่ากลุ่มที่พักอาศัยในชุมชนอโศกมีความเห็นต่อลักษณะการเป็นเจ้าของชุมชนสูงกว่ากลุ่มที่อยู่นอกชุมชน และการจำแนกตามระยะเวลาปฏิบัติธรรม พบว่ากลุ่มที่ปฏิบัติธรรมระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี มีความเห็นต่อลักษณะนี้สูงสุด รองลงมาคือกลุ่มปฏิบัติธรรมนาน ๑๐ ปีขึ้นไป และกลุ่มที่ปฏิบัติธรรมระหว่าง ๑ - ๕ ปี มีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
การศึกษา				
ประถมศึกษา	๑๘.๔๔๐๑	๒.๘๒๖๖	.๐๒๔๔	กลุ่มปริญญาสูงกว่า กลุ่มอื่น ๆ
มัธยมศึกษา	๑๘.๕๙๖๐	๒.๖๒๘๒		
ปริญญา	๑๘.๘๘๑๘	๒.๑๖๖๒		
อาชีพ				
เกษตรกร รับจ้าง	๑๘.๕๕๒๖	๒.๘๕๐๒	.๐๐๑๘	กลุ่มปฏิบัติธรรม สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทุกกลุ่ม
ชวกร ครู พร ทท	๑๘.๖๙๔๔	๒.๐๙๙๖		
แพทย์ พยาบาล	๑๘.๙๔๐๙	๒.๕๐๕๓		
ธุรกิจส่วนตัว	๑๘.๕๙๘๘	๒.๐๖๙๙		
ปฏิบัติธรรม	๒๐.๒๐๔๑	๒.๖๘๒๔		
อื่น ๆ แม่บ้าน นร เศ	๑๘.๓๐๐๐	๒.๔๖๕๖		
รายได้				
ไม่มีรายได้	๑๘.๘๑๘๘	๒.๙๐๔๐	.๐๒๙๓	กลุ่มไม่มีรายได้ สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทุกกลุ่ม
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท	๑๘.๘๐๘๘	๒.๕๑๑๘		
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บ	๑๘.๘๒๐๕	๒.๘๕๘๘		
๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บ	๑๘.๘๒๒๖	๒.๑๙๙๒		
๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป	๑๘.๕๕๖๙	๒.๓๓๒๕		
สถานภาพสมรส				
โสด	๑๘.๘๐๘๑	๒.๓๖๖๓	.๐๑๘๙	กลุ่มคนโสดสูงกว่า กลุ่มอื่น ๆ
สมรส	๑๘.๑๒๔๒	๒.๙๒๘๘		
อื่น ๆ หม้าย หย่า	๑๘.๓๑๘๒	๒.๒๓๓๖		

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
การพักอาศัย				
ในชุมชนแออัด	๒๐.๐๗๓๔	๒.๓๗๙	.๐๑๕	กลุ่มที่พักอาศัยในชุมชน สูงกว่ากลุ่มนอกชุมชน
นอกชุมชนแออัด	๑๙.๓๖๑๑	๒.๖๐๔		
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม				
๑ - ๕ ปี	๑๙.๐๑๗๔	๒.๖๒๙๑	.๐๑๕๔	กลุ่มปฏิบัติธรรม ระหว่าง ๖-๑๐ ปี สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ
๖ - ๑๐ ปี	๑๙.๔๔๔๖	๒.๓๖๒๙		
๑๐ ปีขึ้นไป	๑๙.๕๖๙๔	๒.๖๔๒๔		

๘. ลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน พบความแตกต่างในกลุ่มชาวอโศกเมื่อจำแนกตามระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรมเพียงอย่างเดียว โดยกลุ่มที่ปฏิบัติธรรมระหว่าง ๑ - ๕ ปี มีความเห็นต่อลักษณะนี้ต่ำสุด ถัดขึ้นไปคือกลุ่มปฏิบัติธรรมมานานระหว่าง ๖ - ๑๐ ปีและกลุ่มที่ปฏิบัติธรรมตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปมีความเห็นต่อเรื่องนี้สูงสุด

ตัวแปรอิสระ	$\bar{X}$	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม				
๑ - ๕ ปี	๑๒.๖๒๖๑	๑.๔๑๓๕	.๐๐๐๒	กลุ่มปฏิบัติธรรมตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปสูงกว่ากลุ่ม อื่น ๆ
๖ - ๑๐ ปี	๑๓.๔๒๔๖	๑.๖๘๙๔		
๑๐ ปีขึ้นไป	๑๓.๔๘๖๑	๑.๖๗๔๑		

๔. ลักษณะการเข้าใจธรรมชาติ พบความแตกต่างเมื่อจำแนกตามเพศ และที่พักอาศัย โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อลักษณะการเข้าใจธรรมชาติสูงกว่าเพศชายและผู้ที่พักอาศัยในชุมชนแออัดมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้สูงกว่ากลุ่มนอกชุมชนแออัด

ตัวแปรอิสระ	X	S.D.	F.Prop	สิ่งที่แตกต่าง
เพศ				
ชาย	๒๐.๐๒๒๑	๓.๒๒๔	.๐๓๑	กลุ่มเพศหญิงสูงกว่า
หญิง	๒๐.๗๒๕๐	๒.๕๕๔		กลุ่มเพศชาย
การพักอาศัย				
ในชุมชนแออัด	๒๐.๔๔๐๘	๒.๘๘๕	.๐๓๔	กลุ่มพักอาศัยในชุมชน
นอกชุมชนแออัด	๒๐.๒๔๗๖	๒.๘๒๐		สูงกว่ากลุ่มนอกชุมชน

๑๐. ลักษณะการกระจายอำนาจ พบความแตกต่างเมื่อจำแนกเป็นลักษณะต่าง ๆ ๔ ลักษณะคือ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้

เมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุพบว่า กลุ่มที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมีความเห็นต่อลักษณะการกระจายอำนาจต่ำสุด ถัดขึ้นไปคือกลุ่มอายุระหว่าง ๑๒ - ๒๔ ปี และกลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๙ ส่วนกลุ่มที่มีความเห็นต่อเรื่องนี้สูงสุดคือกลุ่มอายุระหว่าง ๓๐ - ๓๙ ส่วนการจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มประถมศึกษามีความเห็นต่อลักษณะการกระจายอำนาจ ถัดขึ้นไปคือกลุ่มมัธยมศึกษา และกลุ่มปริญญามีความเห็นสูงสุด

เมื่อจำแนกตามอาชีพพบว่ากลุ่มเกษตรกร-รับจ้าง มีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด โดยกลุ่มครู ข้าราชการ ตำรวจ ทหาร มีความเห็นระดับสูงสุด

ในการจำแนกอีกแบบที่พบความแตกต่างคือระดับรายได้ พบว่ากลุ่มรายได้ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท มีความเห็นต่อเรื่องนี้ต่ำสุด โดยกลุ่มรายได้ระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีความเห็นสูงสุด ถัดลงมาก็คือกลุ่มรายได้ ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท กลุ่ม ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป และกลุ่มไม่มีรายได้

ตัวแปรอิสระ	X	S.D.	F.Prop	คู่ที่แตกต่าง
อายุ				
๑๒ - ๒๙	๑๒.๘๖๔๔	๑.๙๕๙๖	.๐๐๙๔	กลุ่มอายุ ๓๐ - ๓๙ ปี สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ
๓๐ - ๓๙	๑๒.๙๘๐๓	๑.๙๒๘๐		
๔๐ - ๔๙	๑๒.๙๒๐๐	๑.๖๙๔๖		
๕๐ ปีขึ้นไป	๑๒.๒๑๐๐	๑.๙๕๐๔		
การศึกษา				
ประถมศึกษา	๑๒.๐๐๐๐	๑.๙๙๕๐	.๐๐๐๐	กลุ่มปริญญาขึ้นไปสูง กว่ากลุ่มอื่น ๆ ทุกกลุ่ม
มัธยมศึกษา	๑๒.๙๖๐๐	๑.๙๐๖๙		
ปริญญา	๑๓.๐๙๙๒	๑.๓๐๘๐		
อาชีพ				
เกษตรกร รับจ้าง	๑๒.๑๔๔๓	๒.๒๖๖๙	.๐๔๒๘	กลุ่มชนก. ครู ตำรวจ ทหาร สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ
ชนก ครู ตร ทท	๑๓.๐๒๓๓	๑.๓๘๐๓		
แพทย์ พยาบาล	๑๒.๙๖๓๐	๑.๔๐๓๗		
ธุรกิจส่วนตัว	๑๒.๖๔๔๒	๑.๖๔๙๒		
ปฏิบัติธรรม	๑๒.๖๔๓๗	๑.๓๔๔๕		
อื่น ๆ แม่บ้าน นร นศ	๑๒.๙๓๓๓	๑.๔๓๖๘		
รายได้				
ไม่มีรายได้	๑๒.๗๒๐๓	๑.๓๗๒๙	.๐๐๓๔	กลุ่มรายได้ระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ ป สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท	๑๒.๑๓๔๑	๒.๑๙๖๐		
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ ป	๑๒.๘๙๓๙	๑.๔๕๒๔		
๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ ป	๑๓.๑๙๓๕	๑.๕๒๔๐		
๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป	๑๒.๗๐๓๓	๑.๕๐๒๙		

๔.๒ วิเคราะห์ลักษณะชาวอโศกตามแบบสังคมมูลฐาน

จากผลการวิจัยที่กล่าวมา นำมาซึ่งการวิเคราะห์สังคมอโศกตามตัวแบบสังคมมูลฐานที่ละลักษณะดังนี้

๑. **ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน** คือ ในชุมชนจะมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีประเพณีและวัฒนธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวความเป็นท้องถิ่น รวมทั้งเป็นเครื่องควบคุมคนในสังคม มีการเคารพนับถือบุคคลที่คู่ความดีและยกย่องปราชญ์ชาวบ้าน การจัดแบ่งสังคมออกเป็นองค์กรต่าง ๆ มีน้อย

จากการคำนวณหาความสัมพันธ์ของตัวแปรตามตัวนี้กับตัวแปรอิสระทุกตัวพบว่า ไม่มีความแตกต่างในระหว่างสมาชิกอโศกกลุ่มใดเลย ซึ่งหมายความว่า ไม่ว่าจะจำแนกชาวอโศกตามลักษณะอายุ เพศ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ อาชีพ ระดับรายได้ สถานภาพสมรส สถานที่พำนัก ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม และจำนวนสมาชิกที่มาร่วมปฏิบัติธรรม ไม่มีความแตกต่างในลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกันในสังคม

สังคมอโศกจึงมีลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน มีการเคารพนับถือในบุคคลที่มีคุณความดีคนเดียวกัน มีการจัดองค์กรภายในสังคมที่ไม่ซับซ้อน มีวัฒนธรรมประเพณีที่ชาวอโศกยึดเหนี่ยวร่วมกัน ซึ่งลักษณะนี้สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมอโศก ไม่ว่าจะเป็นการเคารพนับถือบุคคลที่มีศีล ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสโดยไม่เลือกชั้น เช่นการเคารพนับถือคุณค่าเครื่อง ภาชี เกษตรกรปราชญ์ชาวบ้าน หรือพลตรีจำลอง ศรีเมือง นักการเมือง เป็นต้น

ส่วนการควบคุมสังคมด้วยวัฒนธรรมประเพณี ก็เห็นได้ชัดเจนโดยการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส พระธรรมวินัยเป็นแนวทางให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีอีกต่อหนึ่ง

๒. **ลักษณะความเท่าเทียมกัน** มีความเสมอภาคในแง่รายได้ การรับรู้ข่าวสาร การมีสิทธิมีส่วนร่วมในสังคม มีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น ฯลฯ ซึ่งจากการหาความสัมพันธ์ ก็พบเช่นกันว่าไม่มีความแตกต่างในกลุ่มอโศก ไม่ว่าจะจำแนกแบบใด

ความเสมอภาคในแง่รายได้ นับเป็นสิ่งพิเศษในสังคมอโศกประการหนึ่ง คือการไม่แบ่งแยกคนรวยหรือคนจน เพราะทุกคนจะอยู่ในสังคมอโศกในลักษณะคล้ายคลึงกันหมด (โดยการแต่งกาย) อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ จะเห็นได้ชัดจากธุรกิจงานอโศกทุกประเภทจะมีรายได้ต่ำ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตราเงิน

เดือนของทุกตำแหน่งเกือบจะเท่ากันหมด เช่น ในบริษัทฟาร์มยักษ์จำกัด ผู้จัดการและพนักงานอื่น ๆ ได้รับค่าจ้างเดือนละ ๓,๐๐๐ บาทเท่า ๆ กัน โดยผู้รับก็พอใจในอัตราเงินเดือนนี้ เป็นต้น

ความเสมอภาคในด้านรายได้ (ซึ่งไม่สูงนัก) สมบัติ จันทรวงศ์ กล่าวในงานศึกษาเรื่องชุมชนปรมาโศก ; การศึกษาพุทธอุทเทปิย ว่าเกิดจาก **ภาวะ เหลือกิน เหลือใช้** "ซึ่งเกิดจากความสามารถควบคุมความต้องการ"ใช้จ่ายให้อยู่ในขอบเขต" ของชาวอโศก "อันเป็นแก่นแห่งคำสอนที่เผยแพร่ออกไป" (สมบัติ จันทรวงศ์, ๒๕๒๙)

ส่วนการมีส่วนร่วมในสังฆมณฑลจะเปิดกว้างสำหรับทุกคน โดยพิจารณาจากการแทรกแซงการแสดงธรรมของพระโพธิรักษ์เป็นครั้งคราว เรื่องยังมีที่ว่างในสังฆมณฑลอีกมากที่ต้องการผู้เข้ามาร่วมทำงาน หรือแบบทวิที่มีผู้แต่งขึ้นอันแสดงถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความเหมาะสมเข้าร่วมในสังฆมณฑลอโศก ดังนี้

"งานเรามีมากลูกรัก หมู่เราเล็กนักสุดเอ๋ย

งานเราล้นมืออย่างเคย เจ้าจะเฉยเชื่องได้อย่างไร" เป็นต้น

๓. ลักษณะการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย อาศัยปัจจัย ๔ เป็นพื้นฐาน มีการกินน้อยใช้น้อย ไม่มีระบบการแข่งขัน ลักษณะนี้พบความแตกต่างเล็กน้อยในกลุ่มที่มีการศึกษาระดับต่างกัน โดยกลุ่มที่มีระดับปริญาตรีขึ้นไปมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีความแปรปรวนต่างจากอีก ๒ กลุ่ม คือกลุ่มประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายตามแนวคิดอโศกนั้น คือการเป็นอยู่ตามแบบวิถีชีวิตชนบท มีการพึ่งตนเอง อาศัยเพียงปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิต ซึ่งชีวิตแบบนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติรอดพ้นจากการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแข่งขันกับผู้คนสังฆม มีความสะดวกสบายตามควรแห่งอัตภาพ (รอดพ้นจากปัญหาสังคมเมืองที่เป็นอยู่ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหารถติด ปัญหามลภาวะ ฯลฯ)

ชาวอโศกที่ตอบแบบสอบถามระบุว่ามีการศึกษาระดับปริญาตรีร้อยละ ๓๙.๑ สูงกว่ากลุ่มประถมศึกษาและมัธยมศึกษา คือ ๒๗.๒ และ ๓๓.๓ ตามลำดับ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกทม.และภาคกลาง มีอัตราส่วนสูงกว่าอีก ๒ กลุ่มมาก ปริญาตรี ; มัธยมศึกษา ; ประถมศึกษา ของกทม.เท่ากับ ๒๗ | ๑๓ | ๑๔ และภาคกลาง ๔๐ | ๒๓ | ๒๑ วิเคราะห์ได้ว่าสภาพสังคมของกทม.และ

ภาคกลางมีลักษณะสังคมเมืองมากกว่าภาคอื่น ๆ ความต้องการกลับสู่ความเรียบง่ายของคนใน ๒ ภาคนี้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีความรู้สูงอาจจะรุนแรงมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากกลุ่มนี้มีโอกาสสัมผัสกับความยุ่งเหยิง แข่งขันและต่อสู้กันทางจิตใจมากกว่าก็เป็นได้

๔. **ลักษณะการประนีประนอมในสังคม** คือการไม่ใช้ความรุนแรง ใช้มติของกลุ่มเป็นหลักในการตัดสินใจ เข้าถึงความมั่งคั่งที่แท้จริง เข้าใจอำนาจอันชอบธรรม ฯลฯ ลักษณะนี้ก็ไม่ได้มีความแตกต่างในกลุ่มอโศกไม่ว่าจะจาแนกแบบใด

ลักษณะดังกล่าวเห็นได้ชัดเจนในชุมชนปรโมโศก ซึ่งเป็นชุมชนที่สมบูรณ์ มีการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตชาวบ้าน และการอยู่ร่วมกันนั้นแน่นอนว่าจะต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้างเป็นธรรมดา จากการบอกเล่าของ "ชาวชุมชน" หลายคน ถึงวิธีการดำเนินการเมื่อเกิดความขัดแย้ง คือ ในระดับแรกจะเป็นการไกล่เกลี่ยกันในระดับบุคคล หากไม่อาจยุติเรื่องได้ ก็จะนำกรณีขัดแย้งเข้าที่ประชุมหมู่บ้าน มติของที่ประชุมจะเป็นสิ่งที่ต้องถือปฏิบัติตาม (ซึ่งจะอยู่ในขอบเขตของการ "ยอม" และการ "ให้อภัย" อยู่เสมอ) หากยังมีผู้ฝ่าฝืนมติ บุคคลนั้นจะถูกตอบโต้โดยสังคม (social sanction) เช่นการไม่สมาคมด้วย เป็นต้น

การเข้าถึงความมั่งคั่งที่แท้จริง เป็นสิ่งพิเศษอีกประการหนึ่ง ดังที่กล่าวถึง "ภาวะเงินเหลือกินเหลือใช้" ที่สมบัติ จันทรวงศ์ ระบุไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการนิยามคำว่า "มั่งคั่ง" ของชาวอโศก ซึ่งมีได้หมายถึงการมีทรัพย์สินสมบัติแล้วหาเงินทอง หากหมายถึงความมั่งคั่งของผืนดินที่ทำการเพาะปลูก ความมั่งคั่งของกำลังแรงงานที่จะทำมาหากิน ความมีปัจจัย ๔ ครบพร้อมสำหรับการบริโภค รวมไปถึงความมั่งคั่งระดับนามธรรม อันหมายถึงความมีน้ำใจ ความมีคุณธรรม ฯลฯ (คำอธิบายของพระโพธิรักษ์ในการแสดงธรรม และในบทความต่าง ๆ) ชาวอโศกยอมรับในความมั่งคั่งดังกล่าว การต่อสู้เพื่อแย่งแย่งความมั่งมีเงินทอง รวมไปถึงลาภยศ จึงไม่มากจนทำให้เกิดเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง ลักษณะความประนีประนอมจึงเกิดขึ้นสูง

และด้วยชุมชนนี้มีค่านิยมการมีคุณธรรมนำหน้า การยอมรับนับถือผู้นำจึงเกิดจากการนับถือที่คุณธรรมของบุคคล อำนาจที่เกิดกับผู้นำจึงมีลักษณะเป็นอำนาจที่มีความชอบธรรม (Legitimacy) มากกว่าอย่างอื่น เช่นการเคารพเชื่อฟังผู้นำทางศาสนา (พระโพธิรักษ์) การเคารพนับถือผู้นำทางการเมือง (พล.ต.จำลอง ศรีเมือง) ฯลฯ

๔. ลักษณะการร่วมมือกันของระดับประชาชนในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ทั้งด้านสังคมและการเมือง โดยไม่จำเพาะจะต้องเป็นเรื่องของผลประโยชน์เท่านั้น ลักษณะนี้พบความแตกต่างระหว่างกลุ่มเพศชายและเพศหญิง ซึ่งพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยพบว่า เพศหญิงมีคะแนนสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย (๘.๗๖ และ ๘.๐๘)

ในสังคมอโศก การทำงานลักษณะร่วมกันลงแรงถือเป็นเรื่องปกติ ไม่ว่าจะเป็นงานชนิดและลักษณะใดดังตัวอย่างต่อไปนี้

- เมื่อเกิดงานที่ต้องใช้แรงงาน เช่น การขนทราย ขนของ หักกระดาช (ในโรงพิมพ์) ฯลฯ จะใช้การประกาศออกเสียงตามสายว่าต้องการแรงงาน ณ จุดใด ผู้ที่ว่างงานอยู่ หรือคิดว่าตนเองมีความสามารถ มีกำลังพอ จะทยอยไป ณ จุดนั้น และช่วยกันทำงานจนลุล่วงไป
- ในการสร้างศาลาพระวิหาร ซึ่งกำลังดำเนินการก่อสร้างอยู่ จะมีผู้มีความประสงค์จะช่วยงานก่อสร้างเดินทางมาจากหลาย ๆ จังหวัด เพื่อทำงานโดยไม่ขอรับค่าแรง เช่น ผู้เฒ่าจากจังหวัดในภาคเหนือท่านหนึ่งเดินทางมาช่วยงานโดยระบุว่าสามารถเก็บกวาดเศษเหล็กเศษไม้ได้ หรือผู้มีฝีมือทางช่างก็ช่วยงานในส่วนที่ตนเองถนัด เป็นต้น
- ลักษณะพร้อมกันประชุม พร้อมกันเลิก เป็นอีกลักษณะหนึ่งของสังคมอโศก ชาวอโศกจะมีการประชุมกันอยู่สม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด เช่น กลุ่ม ชมร. (ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย) มีการประชุมทุกสัปดาห์ การประชุม ๔ องค์กร (มูลนิธิธรรมสันติ กองทัพนวัตกรรมมูลนิธิ สมาคมผู้ปฏิบัติธรรมแห่งประเทศไทย ธรรมทัศน์สมาคม) มีการประชุมเดือนละ ๑ ครั้ง ประชุมกลุ่มนักศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม ประชุมบริษัทต่าง ๆ ฯลฯ สมาชิกของแต่ละกลุ่มจะเห็นการเข้าร่วมประชุมเป็นสิ่งที่ไม่พึงขาด เพราะนอกจากจะได้หารือปัญหาต่าง ๆ เพื่อขอมติที่ประชุมในการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ แล้ว ยังเป็นแหล่งที่จะมีการติตติง ให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนและการทำงานแก่สมาชิกแต่ละคนด้วย

ส่วนการตอบแบบสอบถามที่แสดงผลว่ามีความแตกต่างระหว่างเพศชาย-หญิงในเรื่องการให้ความร่วมมือกันนั้น น่าจะมีส่วนจากชาวอโศกฝ่ายหญิงให้น้ำหนักคะแนนเรื่องการมีส่วนร่วมสูงกว่าเพศชายก็อาจเป็นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในการจำแนกแบบอื่น ๆ ก็ไม่พบความแตกต่างแต่อย่างใด

๖. **ลักษณะการไม่จำกัดตัวเอง** คือการใส่ใจในทุก ๆ เรื่องที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่จำกัดเฉพาะงานที่ตนเองถนัดเท่านั้น ลักษณะนี้พบความแตกต่างในระหว่างผู้มีภูมิลำเนาต่างกัน โดยกลุ่มคนที่มาจากกทม. มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (๑๐.๕๑) และมีความแปรปรวนต่างจากกลุ่มภาคอื่นทุก ๆ กลุ่ม วิเคราะห์ได้ว่ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มสังคมเมือง ซึ่งจะมีลักษณะการรู้เฉพาะทางสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ลักษณะการจำกัดตัวเองจึงสูงตาม เปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือกลุ่มจากภาคอีสาน (๑๑.๘๐) จะเห็นความสัมพันธ์ข้อนี้ได้ชัดเจนพอสมควร เพราะชาวอีสานจะมีลักษณะทั่วไปสูง โดยเฉพาะด้านการทำงาน

ส่วนการงานแบบอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

การทำงานในสังคมอสังกจึงไม่เลือกผู้มีความรู้เฉพาะเพื่อทำงานหนึ่งงานใด ผู้ร่วมงานไม่ว่าจะไปทำงานชนิดใด จะเริ่มจากการเห็นความสำคัญหรือคุณค่าของงานนั้น เช่น

- กรณีเรือตรีแซมดิน เลิศบุศย์ อายุ ๓๙ ปี ลาออกจากราชการทหารเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๓ เพื่อรับหน้าที่ติดตามผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และหลังจากนั้นก็มีโอกาสรับงานอื่น ๆ เช่น ช่วยงานบริษัทเท่าทูน (มหาชน) จำกัด จนปัจจุบันเป็นผู้จัดการบริษัทฟ้ายักษ์จำกัด

การรับงานที่ตนเองไม่เคยมีประสบการณ์ทำให้เขาหนักใจบ้าง สำหรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ แต่เขาเห็นคุณค่าการได้เรียนรู้มากกว่า เพราะเขาคิดว่าชีวิตคือการศึกษา

สำหรับอนาคต เขากล่าวว่าหากถึงเวลาที่จะต้องปรับเปลี่ยนไปรับงานอื่น แม้เป็นงานดูแลขยะ หรืองานภาคเกษตร เขาก็พร้อมที่จะไปทำสิ่งนั้น

- กรณีนายประมุข บุระตระกูล อายุ ๓๒ ปี วิศวกรรมาศาสตร์บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น เคยผ่านงานพนักงานขับรถของกรุงเทพมหานคร พนักงานฝ่ายโกดังและขนส่งสินค้าของบริษัทพลังบุญจำกัด ปัจจุบันรับหน้าที่ช่างพิมพ์ในบริษัทฟ้ายักษ์จำกัด

เขากล่าวว่างานที่เขารับส่วนใหญ่มักจะเป็นงานที่เขาชอบทำ และเขามีคุณสมบัติพอที่จะทำงานนั้นได้ เช่นการเป็นพนักงานขับรถให้กับผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ซึ่งกำหนดให้ต้องเป็นผู้ไม่มีอบายมุข เขาก็ยินดีทำงานนั้น นายประมุขสรุปว่าเขามีข้อแม้ประการเดียวในการตัดสินใจทำงาน คืองานนั้นต้องเป็นงานที่มีประโยชน์ต่อสังคม ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

ลักษณะเช่นนี้จะมีอยู่ในชาวอสังกทั่วไป มากบ้างน้อยบ้าง ดังนั้น ความแตกต่างในลักษณะนี้เมื่อมีการจำแนกตามภูมิลำเนา ไม่น่าจะกระทบถึงลักษณะโดยรวมมากนัก

๑. **ลักษณะการเป็นเจ้าของชุมชน** มีความผูกพันกับสมาชิกในชุมชนอย่างใกล้ชิด (เป็นญาติกัน พูดภาษาเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน ฯลฯ) มีการยอมรับนับถือบุคคลที่ดีร่วมกัน และยอมรับในลักษณะ นานาสังวาส หรือสามารถประสานความต่างได้ ลักษณะนี้พบความแตกต่างในกลุ่มผู้มีอาชีพต่างกัน โดยกลุ่ม อาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (๑๔.๔๕) มีความแปรปรวนต่างจากกลุ่มอื่น ๆ อีก ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการ นักธุรกิจและอาสาสมัคร แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มแม่บ้าน นักเรียน นักศึกษา ส่วนกลุ่ม คะแนนสูงสุดคือกลุ่มอาสาสมัคร นักปฏิบัติธรรม (๒๐.๒๐) ซึ่งผลการหลังวิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มนี้มีการ พักอาศัยในชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ลักษณะการมีความผูกพันใกล้ชิดจึงมีมาก

๔. **การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน** คือการที่สมาชิกให้ความสำคัญแก่กิจกรรมของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมโดยไม่ได้ถูกบังคับ แต่ถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำ ลักษณะนี้พบความแตกต่างในกลุ่มผู้ที่ปฏิบัติ ธรรมมาในระยะเวลาแตกต่างกัน โดยกลุ่มที่มาปฏิบัติธรรมในระยะเวลาไม่เกิน ๕ ปี มีคะแนนเฉลี่ยต่ำ สุด (๑๖.๖๒) และมีความแปรปรวนแตกต่างจากกลุ่มผู้ปฏิบัติเกิน ๕ ปีขึ้นไป

กิจกรรมของชุมชน ตามที่มีรายละเอียดในบทที่ ๒ เรื่องวัฒนธรรมและประเพณีโคกนั้น มีเพียง ๑ หรือ ๒ กิจกรรมเท่านั้นที่เป็นกิจกรรมสาระบันเทิง ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เน้นการขัดเกลาอ่อนช้อยหนัก เช่นงานปลุกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ งานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหารย์ ผู้ปฏิบัติธรรมนานเกิน ๕ ปี ย่อม เกิดการตระหนักถึงคุณค่าของกิจกรรมดังกล่าวอย่างแท้จริงแล้ว ส่วนผู้ปฏิบัติธรรมมาไม่นาน ความเชื่อมั่น และความประจักษ์ในคุณค่าของงานอาจจะไม่หนักแน่นเท่ากลุ่มที่มานานแล้ว

๕. **ลักษณะการเข้าใจธรรมชาติและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน** ไม่พบความแตกต่าง ในกลุ่มชาวอโศก ไม่ว่าจะจำแนกลักษณะใด ๆ

คำว่า "ธรรมชาติ" นั้น สันคมอโศกตีความตามหลักพระพุทธศาสนาได้หลายทาง ทั้งที่หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของสรรพสิ่งในโลก

การเข้าใจในธรรมชาติจึงหมายถึงการเห็นคุณค่าของทรัพยากร การรู้จักถนอมรักษา รวมทั้ง การปรับตัวให้อยู่อาศัยกับสภาพทรัพยากรที่เป็นธรรมชาติได้ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการดำรงชีวิตที่ชุมชน ต่าง ๆ ของชาวอโศก โดยเฉพาะที่ปทุมอโศก ที่มีการกำหนดมาตรฐานการใช้วัสดุในการปลูกบ้าน กฎ ระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้สารอาหารอุปโภค เช่น การห้ามซักผ้าด้วยผงซักฟอกในลำธาร เป็นต้น นอกจากนี้ การเพาะปลูกในชุมชน จะละเว้นการใช้สารเคมีโดยเด็ดขาด ฯลฯ

ในอีกส่วนหนึ่งคือการเห็นการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งเป็นของธรรมดา ชาวอโศกจึงมีค่านิยมที่จะไม่ปรุงแต่งชีวิตตนเองด้วยสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ (มากนัก) เช่นการไม่เสริมสวย หรือไม่แต่งกายด้วยเพชรพลอยที่ฟุ้งเฟ้อ

อย่างไรก็ตาม กรณีนี้ไม่รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้าไปใช้ในกิจการงานต่าง ๆ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่ทำให้สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ เช่น การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือการนำเครื่องจักรกลหนักมาใช้ในการหมู่บ้านในบางกรณี หรือการใช้แทนพิมพ์ที่ทันสมัยในการพิมพ์ เป็นต้น

๑๐. **ลักษณะการกระจายอำนาจ** คือการกระจายการตัดสินใจไปสู่ส่วนย่อยของสังคม ลักษณะนี้พบความแตกต่างในกลุ่มผู้มีการศึกษาและรายได้ต่างกัน

ในกลุ่มที่จำแนกโดยการศึกษา พบว่ากลุ่มระดับประถมศึกษาจะมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (๑๒.๐๐) ต่างจากกลุ่มที่เหลือทั้งหมด และในกลุ่มที่จำแนกโดยรายได้พบว่า กลุ่มรายได้ต่ำสุด (ไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด (๑๒.๑๓)

ในสังคมอโศก การกระจายอำนาจการตัดสินใจอยู่ในลักษณะการใช้มติของที่ประชุมเป็นหลัก ทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาส ทั้งเรื่องระดับมหภาคของชุมชน เช่นการออกกฎระเบียบหมู่บ้าน หรือ ระดับจุลภาคในองค์การย่อย เช่น การตัดสินใจเรื่องระบบการดำเนินงานในชมรมมังสวิรัต เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้กระจายไปแก่ทุก ๆ คน แต่การที่ชาวอโศกกลุ่มประถมศึกษาและกลุ่มรายได้ไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท มีคะแนนต่ำกว่าจะเป็นเพราะคนกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะทำตามผู้นำ หรือยอมรับความเห็นของผู้อื่นได้มาก ซึ่งมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ในการจำแนกรายได้ กลุ่มไม่มีรายได้กลับมีคะแนนสูงกว่า (๑๒.๗๒) เมื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และระดับการศึกษาแล้วจึงพบว่า ในกลุ่มผู้ไม่มีรายได้ เป็นผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา-ปวส. ถึง ร้อยละ ๔๓.๑

๔.๒ ลักษณะชาวอโศก : ลักษณะสังคมมวลชน

จากผลการวิจัยที่กล่าวไปแล้วทั้งหมด เห็นได้ว่าชาวอโศกมีคุณลักษณะของสังคมมวลชนสูงในทุก ๆ ประการ ความแตกต่างที่พบในบางกลุ่มมีค่าเพียงเล็กน้อย ไม่น่าจะมีผลต่อภาพรวมของลักษณะสังคมมวลชนในกลุ่มชาวอโศก

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือลักษณะสังคมมวลชน ซึ่งเทียบเคียงกับลักษณะสังคมอโศกตามภาวะของสังคม ๕ ประการ ซึ่งสรุปโดย สุนัย เศรษฐบุญสร้างนั้น มีความใกล้เคียงกันมาก โดยภาวะของสังคมดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในสังคมอโศกมาก่อนหน้านี้แล้ว ภายในช่วงระยะเวลาไม่เกิน ๒๐ ปี ประเด็นสำคัญยิ่งจึงคือกระบวนการสร้างสังคมลักษณะนี้ สังคมที่เป็นที่ปรารถนาของนักคิด นักพัฒนาสังคมมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งจะได้อภิปรายในบทต่อไป

.....

บทที่ ๖

อภิปราย-สังคมอโศก สังคมมวลชน

จากการนำเสนอเนื้อหาทั้งหมดตั้งแต่ต้นทำให้มองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า สังคมอโศกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มชนที่เรียกตัวเองว่า "ชาวอโศก" ในช่วงระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา เป้าหมายของการรวมตัวคือการได้อยู่ในกลุ่มของผู้มีอุดมการณ์และมีการประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยยึดแนวทางการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ซึ่งหากมองในอีกแง่มุมหนึ่งอาจมองได้ว่า สังคมอโศกเป็นทางออกของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่ว่า การพัฒนาประเทศตามแนวทางที่เป็นมานั้น ไม่อาจสร้างความสงบสุขให้กับประชาชนได้อย่างถาวร หรือหนักกว่านั้นคือการพัฒนาประเทศกลับทำให้ประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างไร้ความสุขลงไปในทุกวันนี้ก็ได้

ชาวอโศกเหล่านี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนชาวไทยได้ในระดับหนึ่ง ดูจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกจากประชากรชาวอโศกมีการกระจายตัวในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นจากภาคต่าง ๆ จากระดับการศึกษาต่าง ๆ และจากอาชีพต่าง ๆ ชาวไทยจากทุกส่วนของประเทศเหล่านี้ย่อมมีโอกาสสัมผัสกับการพัฒนาของประเทศได้เท่า ๆ กัน ได้เห็นความเจริญเติบโตของประเทศพร้อม ๆ กัน แต่พวกเขาเหล่านั้นก็พร้อมใจกันที่จะยังคงยึดมั่นกับแนวทางการปฏิบัติตนที่เริ่ม "ทวนกระแส" กับค่านิยมการบริโภค หรือวัตถุนิยมโดยไม่มีใครบังคับ

หากทบทวนแนวคิดของสังคมมวลชนที่เริ่มก่อเกิดตั้งแต่ต้น จะเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นในกลุ่มประเทศในยุโรปที่เปลี่ยนแปลงจากการเป็นประเทศเกษตรกรรมมาพัฒนาอุตสาหกรรมแทบทั้งสิ้น สภาพสังคมในประเทศเหล่านั้นต้องประสบปัญหาการกระจายรายได้ เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและการบริโภค ประชาชนส่วนใหญ่มีความยากลำบากในการดำรงชีวิตและเริ่มต่อต้านอุตสาหกรรม ประเด็นของการเรียกร้องจึงเน้นหนักที่การสร้างความสะดวกภาคขึ้นในสังคมโดยวิธีการที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ เช่น การสร้างระบบสหกรณ์ การส่งเสริมการผลิตรายย่อย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตเกษตรกร ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมกันมา จนกระทั่งมีการต่อต้านและเรียกร้องและแสวงหาการจัดการสังคมที่พึงปรารถนามาเป็นเวลา ๑๐๐ กว่าปี ก็ยังไม่มีหลักฐานใดที่จะยืนยันว่าสังคมตามตัวแบบที่ Charles F. Andrain เรียกว่า Popular Rule Model หรือ Populism นั้นมีปรากฏอยู่ ณ แห่งไหนใด คงมีเพียงความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เกิดสังคมลักษณะดังกล่าวได้เพียงเลี้ยวส่วน ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งระบบสหกรณ์ การปฏิวัติรูปแบบทางการเมืองโดย

พรรคประชาชน หรือการพยายามส่งเสริมการพัฒนาภาคเกษตร เป็นต้น สังคมอุดมการณ์ ของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน หากได้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงไม่ อาจจะมีการก่อตั้งสังคมดังกล่าวขึ้นมาบ้าง แต่ในที่สุด อุดมการณ์และสภาพสังคมนั้น ๆ ก็ค่อย ๆ เสื่อมสลายไป หรือกลับกลายเป็นสังคมที่ประชาชนเริ่มต่อต้านหรือหลีกเลี่ยง ตัวอย่างเช่น สังคมสหภาพโซเวียตรัสเซียหรือประเทศในค่ายสังคมนิยม อีกหลายประเทศ

สังคมอโศก น่าจะมีจุดเริ่มต้นที่คล้ายคลึงกับประเทศต่าง ๆ เหล่านั้น คือการที่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ลงความเห็นว่า สภาพสังคมไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้จะมีความเจริญทันสมัย แต่ไม่อาจทำให้ประชาชน อยู่เป็นสุขได้อย่างที่คนไทยแต่ก่อนเคยอยู่กันมา การต่อสู้เพื่อความอยู่รอดในสังคมนั้นรุนแรงขึ้นจนทำให้ เขาต้องแสวงหาหนทางที่จะทำให้ตนเองอยู่ในสังคมอย่างพอสบายสุขบ้าง จนในที่สุดพวกเขาก็ได้ เรียนรู้แนวทางดังกล่าว เมื่อไปศึกษาปฏิบัติธรรมกับสำนักสันติอโศก

หลักปฏิบัติของชาวอโศกคือการถือศีล ละอบายมุข ระดับของศีลก็มีตั้งแต่ชั้น พยาบ-กลาง-ละเอียด ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ ๒ ผู้ถือศีลปฏิบัติธรรมก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน มีการลดการ เสพสุขความสุข ละความโลภ โกรธ หลง ใช้ชีวิตอย่างประหยัดมัธยัสถ์ เรียบง่าย เน้นสาระในชีวิตร สร้างประโยชน์ต่อสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นขั้นตอนการฝึกฝนตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา หรือพระ ธรรมวินัยทั้งสิ้น แต่ผลที่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมกลับตรงกับลักษณะต่าง ๆ ที่ Andrain รวบรวมไว้ใน ตัวแบบสังคมมวลชน (Popular Rule Model) อย่างเหมาะสมเจาะ ผลการวิจัยได้ยืนยันว่า ชาวอโศกมี ลักษณะสังคมมวลชนค่อนข้างสูง ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ ๔

นอกจากแนวคิดสังคมมวลชนแล้ว แนวทางของชาวอโศกก็ยังสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาสังคม หรือ การพัฒนาอีกแบบหนึ่ง (Another Development) ซึ่งเน้นการพัฒนาจากเนื้อในสังคม โดยให้มีการพึ่ง ตนเองได้และสามารถสนองความต้องการของสมาชิกทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ขณะเดียวกันก็สามารถรักษา สภาพแวดล้อมให้คงอยู่ต่อไปยาวนานด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างในสังคมต้องมีความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการตัดสินใจร่วมกัน

๓ จุดนี้อาจกล่าวได้ว่า แนวทางการพัฒนาสังคม ไม่ว่าจะมาจากสำนักหรือค่ายใด ล้วนเกิดขึ้นมา จากความกดดันของผลพวงการพัฒนาเศรษฐกิจหรืออุตสาหกรรมทั้งสิ้น ประเด็นการพัฒนาสังคมจึงให้มี

การพัฒนาที่เน้นคนเป็นหลัก ต่างกันแต่วิธีการที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่คนเท่านั้น การจัดการสังคมแบบ สังคมนิยม หรือแบบคอมมิวนิสต์จึงเกิดขึ้น และค่อย ๆ สัมสลายไปในที่สุด

ในประเทศไทย การตระหนักถึงปัญหาสังคมมีมานานพอสมควร ภายหลังจากการพัฒนาเศรษฐกิจได้ ไม่นานนัก นโยบายและแผนการพัฒนาสังคมจึงถูกกำหนดขึ้น เริ่มตั้งแต่การพัฒนาตามแนวทางสงเคราะห์ เช่นการประชาสงเคราะห์ จนถึงการพัฒนาที่เน้นการพึ่งตนเองในปัจจุบัน แนวคิดการสร้างสังคมที่พึ่ง บารวณาก็มีมานาน เห็นได้จากโครงการแผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง ซึ่งเฟื่องฟูในระยะหนึ่ง และประ สบความล้มเหลวในระยะเวลาต่อมา เนื่องจากไม่อาจป้องกันอบายมุขและสิ่งเสพติดได้อย่างแท้จริง

ระบบสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ หรือแผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง เป็นความพยายามในลักษณะคล้ายคลึง กันที่จะสร้างสังคมอุดมการณ์ขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีที่มีผู้คาดหวังไว้ สังคมดังกล่าวจึงสามารถสร้างในลักษณะ มหภาคพร้อม ๆ กันเป็นหน่วยใหญ่ได้ โดยการกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาล หรือการกำหนดเป็นแผน พัฒนา เป็นต้น

สังคมอโศกซึ่งเป็นสังคมอุดมการณ์เช่นเดียวกัน หากมีขั้นตอนที่ต่างกันมาตั้งแต่เริ่มต้น กลุ่มอโศกจะ เริ่มต้นจากการให้คนขัดเกลาตนเอง ขยายคุณธรรมในคน จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง จนเกิดเป็นหมู่กลุ่ม เมื่อหมู่กลุ่มเติบโตแข็งแรงพอที่จะสร้างสังคม สังคมอุดมการณ์ดังกล่าวจึงเกิดขึ้น

ลักษณะการสร้างสังคมทั้ง ๒ แบบ มีความแตกต่างกันดังแสดงในรูปต่อไปนี้

สังคมนิยม คอมมิวนิสต์

แผ่นดินธรรม-แผ่นดินทอง

สังคมที่พึ่งบารวณา

สังคมอโศก

ข้อแตกต่างที่สังคมอโศกมีเมื่อเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ๆ คือเป็นสังคมที่เริ่มต้นจากการสร้างคน และกลุ่มคนดังกล่าวก็ได้มีการฝึกฝนขัดเกลาตนเองจริง มีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นของจริงอย่างจริง ๆ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสู่การมีลักษณะสังคมมวลชนได้จริง เมื่อมีการรวมตัวกันจึงเกิดสภาพการเป็นเนื้อเดียวกันได้จริง รวมทั้งการมีคุณลักษณะอื่น ๆ ก็ไม่ได้เกิดจากการต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสังคมแต่เพียงอย่างเดียว

สังคมอโศกเพิ่งเกิดขึ้นมาได้ไม่นาน ยังไม่มีผู้ใดคาดเดาได้ว่า สังคมนี้จะอยู่ไปอีกนานเพียงใด และจะล่มสลายลงหรือไม่ แต่ในขณะนี้ สังคมนี้ก็มีรูปรอยที่สังคมทั่วไปจับตามอง ดังที่สมบัติ จันทรวงศ์ กล่าวไว้ในงานศึกษา "บรูมอโศก : การศึกษาพุทธอุทฺตม" ว่า "หากประสบความสำเร็จด้วยดี ก็ย่อมจะเป็นทางออกที่สอนแก่สังคมวงกว้าง เป็นบทเรียนของมนุษยชาติต่อไป" (สมบัติ จันทรวงศ์, อ้างแล้ว)

แต่กระนั้นก็ตาม ด้วยเหตุที่สังคมอโศกเกิดจากการสร้างคน การขยายตัวให้รวดเร็วกว่าอัตราปัจจุบัน จึงเป็นไปได้ยาก เพราะวิถีชีวิตของกลุ่มคนดังกล่าวมีลักษณะ **"ทวนกระแสของโลก"** อย่างเห็นได้ชัด อันเป็นการยากที่บุคคลทั่วไปจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้

และแม้สังคมนี้จะ เป็นรูปแบบที่ดีที่ควรจะนำไปประยุกต์ใช้ในวงกว้าง การลอกเลียนแบบเฉพาะทางกายภาพไปก่อตั้งสังคม และให้สมาชิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้อยู่ในสังคมนี้ก็ไม่อาจประสบผลได้อย่างยั่งยืนได้

ดังนั้น ลักษณะสังคมอุดมการณ์ตามที่งานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษามา จึงน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีที่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปเป็นข้อคิดสำหรับการกำหนดนโยบายและวางแผนในการพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ว่า การสร้างสังคมที่ดีต้องเริ่มต้นจากการสร้างคนที่มีคุณภาพ และการสร้างคนที่มีคุณภาพดังกล่าวต้องอาศัยกระบวนการทางศาสนาเป็นเครื่องมือ และกระบวนการทางศาสนานี้ก็ควรเป็นกระบวนการที่เน้นแก่นของคำสอนอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงเปลือกหรือกระพี้เท่านั้น

.....

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. แบบสอบถาม

ภาคผนวก ข. ตารางแสดงลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ภาคผนวก ค. แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรทุกตัว

ภาคผนวก ง. ตารางแสดงระดับคะแนนสังคมวลชนรวมจำแนกตามตัวแปรอิสระ

ภาคผนวก จ. แสดงการหาความสัมพันธ์ระหว่างชาวอีสานต่อลักษณะสังคมวลชนลักษณะต่าง ๆ
ตามตัวแปรอิสระโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนและตารางที่

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามสมาชิกชาวอโศก เรื่อง สังคมอโศก

แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด ๔ ตอน กรุณาตอบคำถามทั้ง ๔ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัว

๑. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
๒. อายุ ปี
๓. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ใน ☐ กทม. ☐ ภาคเหนือ ☐ ภาคกลาง
☐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ☐ ภาคใต้
๔. ท่านมีการศึกษาระดับ ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา
☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ☐ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
☐ ปริญญาโทหรือเทียบเท่า ☐ สูงกว่าปริญญาโท
๕. อาชีพ ☐ ทานา เกษตรกร ☐ ค้าขาย ทหาร
☐ แพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ ฯลฯ ☐ ครู รับราชการอื่น ๆ
☐ รับจ้าง ☐ ธุรกิจส่วนตัว
☐ อาสาสมัคร ปฏิบัติธรรม ☐ อื่น ๆ ระบุ.....
๖. ระดับรายได้ต่อเดือน (ถ้ารายได้ไม่แน่นอนให้ตอบโดยประมาณ)
☐ ไม่มีรายได้ ☐ ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท
☐ ๑,๐๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท ☐ ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท
☐ ๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท ☐ ๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป
๗. สถานภาพสมรส ☐ โสด ☐ สมรส ☐ อื่น ๆ ระบุ.....
๘. ปัจจุบันท่านพักอาศัย ☐ ในชุมชนอโศก (สันติอโศก ปฐมอโศก ศาส์อโศก ศรีษะอโศก)
☐ นอกชุมชนอโศก
๙. ท่านสนใจปฏิบัติธรรมกับชาวอโศกเป็นเวลา ☐ ๑ - ๕ ปี ☐ ๖ - ๑๐ ปี
☐ ๑๑ - ๑๕ ปี ☐ ๑๖ ปีขึ้นไป
๑๐. สมาชิกในครอบครัวของท่าน ☐ ปฏิบัติธรรมด้วยทุกคน
☐ ปฏิบัติธรรมเป็นบางคน
☐ ไม่มีใครปฏิบัติธรรมเลย

ตอนที่ ๒ แนวทางการปฏิบัติตนเอง

ขอให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามการปฏิบัติจริงของท่าน

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	ไม่แน่ ใจ	ไม่จริง	ไม่จริง เลย
๑. ข้าพเจ้าให้ความสำคัญแก่ผู้ที่มีคุณงามความดีเหนือกว่าผู้มีตำแหน่งใหญ่โต					
๒. ในคำตัดสินของความเป็นคน ข้าพเจ้าเห็นว่าตนเองไม่แตกต่างจากคนมีเงินเป็นล้านหรือคนกวาดถนนแต่อย่างใด					
๓. การที่นายจ้างนั่งทานอาหารกับลูกจ้าง ข้าพเจ้าเห็นเป็นเรื่องธรรมดา					
๔. ข้าพเจ้าใช้เครื่องอำนวยความสะดวกน้อยกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไป					
๕. ข้าพเจ้าคิดว่าการมีชีวิตอยู่ต่างจังหวัดสะดวกสบายกว่าการอยู่เมืองหลวง					
๖. ข้าพเจ้ายอมรับมติเสียงส่วนใหญ่ออยู่เสมอ ๆ					
๗. หากเป็นไปเพื่อความสงบสุขและไม่เป็นความผิด ข้าพเจ้ายินดีเป็นฝ่ายเสียเปรียบ					
๘. เมื่อมีกิจกรรมที่ต้องการความร่วมมือ ข้าพเจ้าจะเข้าช่วยเหลืออยู่เสมอ หากมีโอกาส					
๙. ข้าพเจ้าจะไม่ช่วยงานในสิ่งที่ตนเองไม่ถนัด แม้จะได้รับการขอร้องก็ตาม					
๑๐. คดีพระโพธิ์รักษ์และสมณะทำให้ข้าพเจ้าทุกข์ร้อนใจมาก					
๑๑. ข้าพเจ้าผูกพันกับสังคมอโศกเพราะพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าที่พระและสมณะนำมาสั่งสอน					
๑๒. ข้าพเจ้าไปร่วมงานต่าง ๆ ของอโศกเสมอ เช่น งานปฐมนิเทศ งานอโศกราชสิก เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีอโศกที่ดีงาม					

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	ไม่แน่ ใจ	ไม่จริง	ไม่จริง เลย
๑๓. ปกติข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงการใช้ไหม พลาสติก พยายามประหยัดกระดาษ ไม่ใช้สิ่งของที่ทําจากต้นไม้ ไม่ใช้สารเคมี ฯลฯ ๑๔. ข้าพเจ้าพยายามเปิดเผยบรรณานุกรมให้น้อยที่สุด เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกหลานต้องรับผลของภัยบรรณานุกรมในอนาคต ๑๕. ถ้าข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของหมู่กลุ่ม ข้าพเจ้าจะหาทุกวิถีทางให้กลุ่มยอมรับข้อคิดเห็นของข้าพเจ้า					

ตอนที่ ๓ ความเห็นต่อการดำเนินการของหมู่กลุ่มชาวอโศก

ขอให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	ไม่แน่ ใจ	ไม่จริง	ไม่จริง เลย
๑๖. ในสังคมอโศก ไม่ว่าคนรวยหรือคนจน มีความเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ ๑๗. ในพุทธสถานและชุมชนอโศก มีการแบ่งงานกันหลายระดับหลายขั้นตอน ๑๘. ในสังคมอโศก การเคารพบพไหว้ไม่มีการแบ่งแยกฐานะและตำแหน่ง ๑๙. ในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค คนในสังคมอโศกยึดหลักความจำเป็นมากกว่าความพอใจ ๒๐. การมีชีวิตรอยู่ในต่างจังหวัดหรือชนบทสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวอโศกอย่างยิ่ง ๒๑. ในสังคมอโศก แม้แต่พระหรือสมณะก็ฟังความคิดเห็นและยอมรับมติของฆราวาส					

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	ไม่ แน่ ใจ	ไม่จริง	ไม่จริง เลย
๒๒. ชาวอโศกก็เหมือนกับสังคมทั่ว ๆ ไป ที่ยังมีพฤติกรรมการกลั่นแกล้ง หรือเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่นอยู่ ๒๓. เป็นเรื่องปกติที่ในการสร้างศาลาพระวิหารใหม่ของสันติอโศก ญาติธรรมหลายคนเดินทางมาช่วยก่อสร้างโดยไม่ต้องจ้างวาน ๒๔. สำหรับสังคมชาวอโศกทุกคนพร้อมเสนอตัวเข้าช่วยเหลือกิจการทุกเรื่อง หากตนเองมีความพร้อมและเป็นที่ต้องการของสังคม ๒๕. การสร้างสังคมอโศก เช่นการสร้างโบสถ์ สร้างโรงพยาบาล ตั้งชุมชน ก่อตั้งบริษัทจำกัด ญาติธรรมถือเป็นสิ่งที่จะต้องร่วมช่วยด้วย ไม่ว่าจะเป็นกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังความคิด และกำลังใจ ๒๖. ชาวอโศกที่รวมตัวกันเหนียวแน่น ส่วนใหญ่เพราะยึดมั่นในพหุท่านกว่าสิ่งอื่นใด ๒๗. ชาวอโศกจะมาร่วมงานต่าง ๆ เช่นงานพุทธาภิเษก งานปลุกเสกพระแท้ ๆ งานอโศกราช งานปีใหม่ ฯลฯ เสมอเพราะเห็นในประโยชน์ของการมาร่วมงาน และถือเป็นประเพณีที่ต้องรักษาสืบไป ๒๘. การสร้างศาลาพระวิหารใหม่ที่สันติอโศกจำเป็นต้องลดขนาดของโบสถ์ลงเพื่อหลีกเลี่ยงการตัดต้นไม้ในพุทธสถาน ๒๙. สังคมอโศกมิได้มุ่งหวังให้ทุกคนถือศีลในระดับสูงเท่าเทียมกันหมด เพราะในสังคมนี้อาจมีบุคคลหลายระดับปะปนกัน ๓๐. การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของชาวอโศกทั้งในชุมชนและนอกชุมชน มิได้ขึ้นอยู่กับมติของพระโพธิรักษ์ หรือคณะสงฆ์ หรือเฉพาะกรรมการชุมชน สมาชิกชาวอโศกสามารถมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น หรือคัดค้านได้เสมอ					

ตอนที่ ๔ ความเห็นต่อสภาพสังคมในปัจจุบัน

ขอให้ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	ไม่แน่ ใจ	ไม่จริง	ไม่จริง เลย
๓๑. ในสังคมทั่ว ๆ ไปในปัจจุบัน คนยอมรับนับถือว่าผู้อาวุโสและมี คุณธรรมนั้นมีน้อยกว่าการนับถือผู้มีฐานะดี หรือมีตำแหน่งสูง					
๓๒. ในสังคมทั่ว ๆ ไป การแบ่งชั้นการปกครองเป็นหลายระดับ ทำให้เกิดผลดีต่อสังคมและประเทศ					
๓๓. ในสังคมปัจจุบัน คนที่มีโอกาสยังเอาโรคเอาเปรียบคนยากจน หรืออ่อนแออยู่มาก					
๓๔. คนในสังคมส่วนใหญ่มักมีอุปนิสัยหมิ่นเหยียดในการบริโภคสินค้าและ บริการ					
๓๕. คนส่วนใหญ่อยากอยู่อาศัยในชนบทมากกว่าเพราะสะดวกสบาย					
๓๖. คนไทยทั่วไปชอบหลีกเลี่ยงภัยต่าง ๆ อยู่เสมอ					
๓๗. สังคมไทยมีการเดินขบวนเรียกร้องกันมาก ทำให้เกิดความ วุ่นวายในสังคม					
๓๘. วัฒนธรรมการลงแขกเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน					
๓๙. คนที่รอบรู้เรื่องทั่วไปหลายอย่างมีประโยชน์มากกว่าคนที่รู้และ เชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง					
๔๐. คนในสังคมไทยปัจจุบันมีส่วนร่วมในการดูแลความสะอาดและ เป็นระเบียบของบ้านเมืองและชุมชนของตนเองสูง เช่น การ ไม่ทิ้งขยะ การไม่ทำลายสาธารณสมบัติ การไม่ทำให้บ้านเมือง ไม่เป็นระเบียบ					
๔๑. คนในสังคมไทยปัจจุบัน ยึดมั่นในคุณธรรมความดีมากกว่า ผลประโยชน์และวัตถุ					
๔๒. คนในสังคมทั่วไปเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นงานประเพณี งานมหกรรม ด้วยความบันเทิงมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม					

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง	ไม่ แน่ ใจ	ไม่จริง	ไม่จริง เลย
๔๓. คนทั่วไปยังมีจิตสำนึกในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างมาก ๔๔. การแต่งกายให้สอดคล้องกับสมัยนิยมเป็นสิ่งจำเป็น ๔๕. การให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น					

ภาคผนวก ข. แสดงลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การจำแนก	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
เพศ			
ชาย	๑๓๖	๓๖.๒	
หญิง	๒๔๐	๖๓.๘	
รวม	๓๗๖	๑๐๐.๐	* มีผู้ไม่ระบุเพศ
อายุ			
๑๒ - ๒๔	๗๖	๒๐.๖	
๒๕ - ๓๔	๑๑๔	๓๐.๐	
๓๕ - ๔๔	๗๔	๒๐.๓	
๔๕ ปีขึ้นไป	๑๐๐	๒๖.๑	
รวม	๓๖๔	๑๐๐.๐	* มีผู้ไม่ระบุอายุ
ระดับการศึกษา			
ประถมศึกษา	๑๐๑	๒๗.๓	
มัธยมศึกษา - อนุปริญญา	๑๒๔	๓๓.๘	
ปริญญาตรีขึ้นไป	๑๔๔	๓๘.๘	
รวม	๓๗๐	๑๐๐.๐	* มีผู้ไม่ระบุศ.
ภูมิลำเนา			
กทม.	๔๔	๑๔.๔	
เหนือ	๗๒	๑๘.๒	
กลาง	๔๔	๒๒.๓	
อีสาน	๑๔๗	๓๘.๒	
ใต้	๑๗	๔.๔	
รวม	๓๒๔	๑๐๐.๐	* มีผู้ระบุภูมิลำเนา

ภาคผนวก ข. (ต่อ)

การจําแนก	จํานวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
อาชีพ			
เกษตรกร - รับจ้าง	๗๖	๒๐.๓	
ครู - ข้าราชการ -			
ตำรวจ - ทหาร	๘๖	๒๓.๐	
สาธารณสุข - แพทย์			
พยาบาล ฯลฯ	๒๗	๗.๒	
อาชีพส่วนตัว - ธุรกิจ	๔๗	๑๔.๒	
อาสาสมัคร, ปฏิบัติธรรม	๔๘	๒๖.๒	
อื่น ๆ เช่น นักเรียน			
นักศึกษา แม่บ้าน	๓๐	๘.๐	
รวม	๓๗๔	๑๐๐.๐	* มีผู้ไม่ระบุอาชีพ
รายได้ (ต่อเดือน)			
ไม่มีรายได้	๑๑๑	๓๐.๑	
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท	๘๒	๒๒.๒	
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐	๓๙	๑๐.๖	
๖,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐	๖๒	๑๖.๘	
๑๐,๐๐๐ ขึ้นไป	๗๔	๒๐.๓	
รวม	๓๖๘	๑๐๐.๐	* มีผู้ไม่ระบุรายได้
สถานภาพสมรส			
โสด	๑๘๗	๔๙.๖	
สมรส	๑๖๑	๔๒.๗	
อื่น ๆ	๒๒	๕.๘	
รวม	๓๗๐	๑๐๐.๐	

ภาคผนวก ข. (ต่อ)

การจำแนก	จำนวน	ร้อยละ	
ที่พักอาศัย			
ในชุมชนแออัด	๑๐๘	๒๘.๘	
นอกชุมชนแออัด	๒๔๒	๖๑.๒	
รวม	๓๕๐	๑๐๐.๐	
ระยะเวลาที่ปฏิบัติธรรม			
๑ - ๕ ปี	๑๑๔	๓๐.๕	
๖ - ๑๐ ปี	๑๘๒	๕๒.๕	
๑๐ ปีขึ้นไป	๕๔	๑๕.๑	
รวม	๓๕๐	๑๐๐.๐	
จำนวนสมาชิกในครอบครัว			
ที่ร่วมปฏิบัติธรรม			
ปฏิบัติธรรมด้วยทุกคน	๔๘	๑๔.๖	
" เป็นบางคน	๑๔๔	๔๒.๘	
ไม่มีครอบครัวปฏิบัติธรรมเลย	๑๑๒	๓๒.๖	
รวม	๓๐๔	๑๐๐.๐	

ภาคผนวก ค. แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรตามทุกตัว

Page 9

SPSS/PC+

4/25/91

Correlations:	SPON	EQAL	SIM	CON	COOP	HUMAN
SPON	1.0000	.4636**	.4050**	.2996**	.2159**	.2473**
EQAL	.4636**✓	1.0000	.5704**	.3661**	.3356**	.2943**
SIM	.4050**✓	.5704**	1.0000	.3848**	.3243**	.2314**
CON	.2996**✓	.3661**	.3848**	1.0000	.3478**	.3107**
COOP	.2159**✓	.3356**	.3243**	.3478**	1.0000	.2571**
HUMAN	.2473**✓	.2943**	.2314**	.3107**	.2571**	1.0000
SENSECOM	.2573**✓	.2959**	.3054**	.3095**	.2711**	.2154**
SENSEPAR	.3095**✓	.4009**	.4406**	.3239**	.3614**	.1985**
NATURE	.3868**	.3924**	.3730**	.4163**	.3843**	.3170**
DECEN	.1785**	.3116**	.2968**	.4005**	.2937**	.2741**
MASSO	.6481**	.7001**	.7115**	.6577**	.5396**	.5182**

N of cases: 377

1-tailed Signif: * - .01 ** - .001

" . " is printed if a coefficient cannot be computed

Page 10

SPSS/PC+

4/25/91

Correlations:	SENSECOM	SENSEPAR	NATURE	DECEN	MASSO
SPON	.2573**	.3095**	.3868**	.1785**	.6481**
EQAL	.2959**	.4009**	.3924**	.3116**	.7001**
SIM	.3054**	.4406**	.3730**	.2968**	.7115**
CON	.3095**	.3239**	.4163**	.4005**	.6577**
COOP	.2711**	.3614**	.3843**	.2937**	.5396**
HUMAN	.2154**	.1985**	.3170**	.2741**	.5182**
SENSECOM	1.0000	.3304**	.3880**	.2336**	.5903**
SENSEPAR	.3304**	1.0000	.3891**	.3244**	.6250**
NATURE	.3880**	.3891**	1.0000	.2943**	.7145**
DECEN	.2336**	.3244**	.2943**	1.0000	.5368**
MASSO	.5903**	.6250**	.7145**	.5368**	1.0000

N of cases: 377

1-tailed Signif: * - .01 ** - .001

" . " is printed if a coefficient cannot be computed

ภาคผนวก ง. ตารางแสดงระดับคะแนนสังคมมวลชนรวมจำแนกตามตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระ	ระดับการเป็นสังคมมวลชน		
	ต่ำ	กลาง	สูง
อายุ	๐.๓	๑๐.๖	๘๙.๒
เพศ	๐.๓	๑๑.๒	๘๘.๕
ภูมิลำเนา	๐.๓	๑๑.๒	๘๘.๕
ระดับการศึกษา	๐.๓	๑๑.๑	๘๘.๖
อาชีพ	๐.๓	๑๑.๒	๘๘.๕
รายได้	๐.๓	๑๐.๘	๘๘.๙
สถานภาพสมรส	๐.๓	๑๐.๘	๘๘.๙
ที่อยู่อาศัย	๐.๓	๑๐.๘	๘๘.๙
ระยะเวลาปฏิบัติธรรม	๐.๓	๑๐.๘	๘๘.๙
จำนวนสมาชิกที่ร่วม ปฏิบัติธรรม	๐.๓	๑๐.๘	๘๘.๙

ภาคผนวก จ. แสดงการหาความสัมพันธ์ระหว่างชาวโอศกต่อลักษณะสังคมมวลชนลักษณะต่าง ๆ ตาม
ตัวแปรอิสระโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนและตารางที่

ความแตกต่างระหว่างเพศต่อลักษณะความเป็นสังคมมวลชน

ตารางที่ ๑ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างเพศหญิงและชายต่อลักษณะสังคมมวลชน

ลักษณะสังคมมวลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.075	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.058	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.163	"
ลักษณะการประนีประนอม	.281	"
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.013	แตกต่าง
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.701	ไม่แตกต่าง
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.209	"
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.083	"
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.031	แตกต่าง
ลักษณะกระจายอำนาจ	.312	ไม่แตกต่าง

ความแตกต่างระหว่างอายุต่อลักษณะความเป็นสังคมพลชน

ตารางที่ ๒ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างอายุต่อลักษณะสังคมพลชน

ลักษณะสังคมพลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.2577	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.0611	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.0973	"
ลักษณะการประนีประนอม	.1343	"
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.1293	"
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.0692	"
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.0667	"
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.2518	"
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.3779	"
ลักษณะกระจายอำนาจ	.0094	แตกต่าง

ความแตกต่างระหว่างภูมิภาคต่อลักษณะความเป็นสังคมพลชน

ตารางที่ ๓ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างภูมิภาคต่างกัน

ลักษณะสังคมพลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.9967	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.7399	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.2744	"
ลักษณะการประนีประนอม	.6612	"
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.9689	"
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.0025	แตกต่าง
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.1095	ไม่แตกต่าง
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.9531	"
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.5277	"
ลักษณะกระจายอำนาจ	.3190	"

ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษาต่อการมีลักษณะสังคมพลชน

ตารางที่ ๔ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างผู้มีการศึกษาระดับต่างกัน

ลักษณะสังคมพลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.0958	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.0134	แตกต่าง
ลักษณะความเรียบง่าย	.0014	"
ลักษณะการประนีประนอม	.0368	"
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.0704	ไม่แตกต่าง
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.8877	"
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.0244	แตกต่าง
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.2571	ไม่แตกต่าง
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.4655	"
ลักษณะกระจายอำนาจ	.0000	แตกต่าง

ความแตกต่างระหว่างอาชีพต่อลักษณะความเป็นสังคมพลชน

ตารางที่ ๕ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างผู้มีอาชีพต่างกัน

ลักษณะสังคมพลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.0646	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.0856	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.0232	แตกต่าง
ลักษณะการประนีประนอม	.1179	ไม่แตกต่าง
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.2148	"
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.6590	"
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.0019	แตกต่าง
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.3811	ไม่แตกต่าง
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.1024	"
ลักษณะกระจายอำนาจ	.0428	แตกต่าง

ความแตกต่างระหว่างรายได้ต่อลักษณะความเป็นสังคมมวลชน

ตารางที่ ๖ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างผู้มีระดับรายได้ต่างกัน

ลักษณะสังคมมวลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.2966	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.1871	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.0183	แตกต่าง
ลักษณะการประนีประนอม	.6435	ไม่แตกต่าง
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.7512	"
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.7530	"
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.0277	แตกต่าง
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.9219	ไม่แตกต่าง
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.1659	"
ลักษณะกระจายอำนาจ	.0075	แตกต่าง

ความแตกต่างระหว่างสถานภาพสมรสต่อลักษณะความเป็นสังคมพลชน

ตารางที่ ๑ แสดงผลการคำนวณค่าความแปรปรวนระหว่างผู้มีสถานภาพสมรสต่างกัน

ลักษณะสังคมพลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.6278	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.5385	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.7309	"
ลักษณะการประนีประนอม	.9162	"
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.1737	"
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.5721	"
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.0147	แตกต่าง
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.6583	ไม่แตกต่าง
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.9892	"
ลักษณะกระจายอำนาจ	.2612	"

ความแตกต่างระหว่างที่ศึกษาต่อลักษณะความเป็นสังคมมวลชน

ตารางที่ ๔ แสดงผลการคำนวณค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่มที่ศึกษาในและนอกชุมชนแออัด

ลักษณะสังคมมวลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.126	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.565	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.254	"
ลักษณะการประนีประนอม	.449	"
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.078	"
ลักษณะไม่จำกัดตัวเอง	.366	"
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.012	แตกต่าง
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.291	ไม่แตกต่าง
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.036	แตกต่าง
ลักษณะกระจายอำนาจ	.090	ไม่แตกต่าง

ความแตกต่างระหว่างระยะเวลาการปฏิบัติธรรมต่อลักษณะความเป็นสังฆมวณช

ตารางที่ ๔ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างผู้ปฏิบัติธรรมณาระยะเวลาแตกต่างกัน

ลักษณะสังฆมวณช	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.7776	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.3430	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.0342	แตกต่าง
ลักษณะการประนีประนอม	.9479	ไม่แตกต่าง
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.0165	แตกต่าง
ลักษณะการจำกัดตัวเอง	.0275	"
ลักษณะเป็นเจ้าของชุมชน	.0154	"
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.0002	"
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.1774	ไม่แตกต่าง
ลักษณะกระจายอำนาจ	.2398	"

ความแตกต่างระหว่างผู้มีสมาชิกในครอบครัวที่มาช่วยปฏิบัติธรรมต่างกัน ต่อลักษณะความเป็น
สังคมพลชน

ตารางที่ ๑๐ แสดงผลการคำนวณหาค่าความแปรปรวนระหว่างผู้มีสมาชิกในครอบครัวมาช่วยปฏิบัติธรรม
แตกต่างกัน

ลักษณะสังคมพลชน	ค่าความน่าจะเป็น ที่คำนวณได้ (F Prop)	ความแตกต่างระหว่าง กลุ่มตัวแปรอิสระ
ลักษณะความเป็นเนื้อเดียวกัน	.5220	ไม่แตกต่าง
ลักษณะความเท่าเทียมกัน	.8950	"
ลักษณะความเรียบง่าย	.8670	"
ลักษณะการประนีประนอม	.4757	"
ลักษณะการให้ความร่วมมือ	.8136	"
ลักษณะ ไม่จำกัดตัวเอง	.5900	"
ลักษณะ เป็นเจ้าของชุมชน	.4547	"
ลักษณะการมีส่วนร่วม	.5004	"
ลักษณะเข้าใจธรรมชาติ	.3938	"
ลักษณะกระจายอำนาจ	.9158	"

บรรณานุกรม

หนังสือ

กลุ่มญาติธรรม, ลัจจะชีวิตของพระโพธิรักษ์. กรุงเทพมหานคร ; พุทธบูชาการพิมพ์. ๒๕๒๕.

คณินิตย์ จันทบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, กรุงเทพมหานคร ; หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒.

ประเวศ วะสี, สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก, กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์มูลนิธิหมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐.

พระครูเมธงกูโร (บก.), พุทธศาสนากับการศึกษาไทย, กรุงเทพมหานคร ; สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๑.

โพธิรักษ์, "คน"คืออะไร ทำไมสำคัญนัก. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, ๒๕๒๔.

สิทธิลัจจะ วิมุตตินันท์, ผู้เรียบเรียง. ปัญหาสังคมที่แก้ไม่ได้เพราะการศึกษาพุทธศาสนาผิดพลาด. กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, ๒๕๒๔.

สมบัติ จันทรวงศ์, รายงานการศึกษาเรื่องชุมชนบรมอโศก ; การศึกษาพุทธวิทยุไทย. กรุงเทพมหานคร ; โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, ๒๕๒๔.

โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, ระเบียบชุมชนบรมอโศก. ๒๕๓๕.

สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, อุดมการณ์ทางสังคมในพุทธศาสนาตามแนวความคิดของสำนักสันติอโศก. กรุงเทพมหานคร ; บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด, ๒๕๓๕.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์, วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร ;
โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๓๑.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, การวิจัยประเมินผลโครงการ.

วิทยานิพนธ์

สุนัย เศรษฐ์บุณสร้าง. "อุดมการณ์ทางการเมืองในพุทธศาสนา ; ศึกษากรณีแนวคิดของสำนัก
สันติอโศก." วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

นพดล ขวัญนะกักดี. "การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของวัดพระธรรมกายและพุทธสถานสัน
ติอโศก ในการเผยแผ่ศาสนาในหมู่เยาวชนในสังคมไทยปัจจุบัน" วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐.

ปิยนาถ วรศิริ. "การเมืองเรื่องศาสนา ; บทบาทและการดำเนินการของมหาเถรสมาคม
ต่อกรณีสันติอโศก." วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

เยาวดี รักษ์วิริยะ. "พฤติกรรมการรับข่าวสารที่มีผลต่อการยอมรับการถือมั่งสวัรีติของสมา
ชิพุทธสถานสันติอโศก." วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชา
สัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

สุนทรี จินธรรม. "การศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ของประชาชนในหมู่บ้านโครงการปรุมอโคก ต.พระประโทน อ.เมือง จ.
นครปฐม." วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อมศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๑.

ตะวัน เกียรติบุญญาฤทธิ. "การศึกษาเปรียบเทียบศิลปวัตถุ และบทบาททางสังคม"พระชาว
อโคก"กับพุทธบัญญัติ." วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ
เทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๔.

เพชร ภูมิอานันท์. "พุทธศาสนาและเศรษฐกิจ : ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นทาง
เศรษฐกิจของพุทธศาสนิกชน ณ วัดพระธรรมกายและพุทธสถานสันติอโคก."
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๓๓.

อัคคี ศรีทราชัยกุล. "ความยึดมั่นผูกพันในศาสนาของชาวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวพุทธ
ในกลุ่มวัดพระธรรมกาย พุทธสถานสันติอโคก และวัดชลประทานรังสฤษฎ์."
วิทยานิพนธ์สังคมวิทยามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐.

Books

Andrain, Charles F. Political Life and Social Change : An Introduction to Political Science . California : Duxbury Press, 1975.

Kitching, Gavin. Development and Underdevelopment in Historical Perspective . London and New York : methuen, 1982.

Schumacher, E.F. Small Is Beautiful : Economics As If People Mattered . New York : Harper & Row, 1973.

.....